

STELIAN TOFANĂ

Biblia – o carte?

Teme de isagogie biblică

Stelian Tofană

Biblia – o carte?

*Tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului Părinte ANDREI,
Arhiepiscop al Vadului, Feleacului și Clujului și
Mitropolitul Clujului, Maramureșului și Sălajului*

Stelian Tofană

Biblia – o carte?

– Program biblic –

Vol. I

Teme de isagogie biblică

PRESA UNIVERSITARĂ CLUJEANĂ

2023

Referenți științifici:

Arhim. prof. univ. dr. habil. Teofil Tia

Pr. conf. univ. dr. Adrian Podaru

Arhid. conf. univ. dr. Nicolae-Olimpiu Benea

ISBN general 978-606-37-1746-8

ISBN vol. 1 978-606-37-1747-5

© 2023 Autorul volumului. Toate drepturile rezervate. Reproducerea integrală sau parțială a textului, prin orice mijloace, fără acordul autorului, este interzisă și se pedepsește conform legii.

Universitatea Babeș-Bolyai

Presa Universitară Clujeană

Director: Codruța Săcelean

Str. Hasdeu nr. 51

400371 Cluj-Napoca, România

Tel./fax: (+40)-264-597.401

E-mail: editura@editura.ubbcluj.ro

<http://www.editura.ubbcluj.ro/>

Cuprins

PREFAȚĂ.....	11
CUVÂNT ÎNAINTE DESPRE FOLOSUL CITIRII SFINTEI SCRIPTURI ÎN VIZIUNE HRISOSTOMICĂ.....	17
I. PREZENTAREA TEMELOR TRATATE.....	27
TEMA I: SĂ CITIM ȘI SĂ ÎNVĂȚĂM ÎMPREUNĂ BIBLIA!.....	29
1. Preliminarii.....	30
2. Ce nu este Biblia?.....	31
3. Ce este Biblia?.....	31
a. Biblia este o „Bibliotecă”.....	31
b. Biblia – Cuvântul lui Dumnezeu.....	32
c. Biblia – vorbirea lui Dumnezeu către lume.....	34
4. Biblia – adevăr sau mit?.....	35
5. Cuvântul lui Dumnezeu și societatea modernă.....	37
a. Paradoxul contemporan.....	37
b. Cauzele nerodirii cuvântului.....	38
Abordarea cuvântului sfânt cu necredință.....	39
Separarea cuvântului lui Dumnezeu de experiența euharistic-liturgică.....	40
Citirea și ascultarea cuvântului în afara comuniunii Duhului și a rugăciunii.....	43
Neimplicarea destinului uman în realitatea Cuvântului lui Dumnezeu.....	45
6. În loc de concluzii.....	47
7. Tema reflectată în Slide-uri.....	48

TEMA II: BIBLIA. SCURTĂ INTRODUCERE ÎN ISTORIA TEXTULUI ȘI A CANONULUI BIBLIC.....	59
1. Preliminarii.....	60
2. Cuprinsul și timpul scrierii Bibliei.....	60
a. Cărțile Vechiului Testament.....	61
Cărți istorice.....	61
Cărți profetice	62
Cărți didactico-poetice.....	64
Cărțile „anaghinoscomena” sau „bune de citit”.....	65
b. Cărțile Noului Testament.....	67
3. Este textul, pe care îl avem, cel original?.....	69
a. Istoria textului sfânt.....	69
b. Constituirea Canonului biblic.....	72
Canonul Vechiului Testament	72
Canonul Noului Testament.....	75
Etapile constituirii Canonului Noului Testament.....	79
Epoca Părinților Apostolici.....	79
Secolul al II-lea.....	80
Secolul al III-lea.....	82
Secolul al IV-lea.....	83
c. Cauzele coruperii textului. De ce textul a suferit modificări?.....	85
d. Reconstituirea textului.....	86
4. Reflecții – mesaj.....	88
5. Tema reflectată în Slide-uri.....	90
 TEMA III: BIBLIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ. SCURT ISTORIC.....	 101
1. Preliminarii.....	102
2. Tipărituri și ediții critice.....	102
Palia de la Orăștie (1582).....	102
Noul Testament de la Bălgrad (1648).....	103
Biblia de la 1688 sau Biblia lui Șerban Cantacuzino.....	104
Biblia de la Blaj (1795).....	106
Biblia de la Sankt Petersburg (1819).....	108
Biblia de la Buzău (1854–1856).....	108
Biblia lui Șaguna (1856–1858).....	109
Biblia lui Cornilescu (1921).....	110
Biblia Sinodală din 1914.....	111
Biblia Sinodală din 1936.....	112

Biblia Sinodală din 1938.....	112
Noul Testament de la Cluj (1942–1945).....	112
Biblia Sinodală din 1944	113
Biblia Sinodală din 1968.....	113
Biblia Sinodală din 1975.....	114
Biblia Sinodală din 1982	114
Biblia Sinodală din 1988.....	114
Noul Testament comentat (1993).....	114
Biblia „Bartolomeu” (2001).....	115
3. Concluzie generală.....	116
4. Tema oglindită în Slide-uri.....	117

TEMA IV: SENSURILE TEXTULUI BIBLIC, LOCURILE PARALELE ȘI CONTEXTUL.....	133
1. Preliminarii.....	134
2. Trei întrebări esențiale în abordarea textului sfânt.....	134
3. Sensurile textului sfânt.....	135
a. Sensul literal-istoric.....	136
b. Sensul real-tipic (spiritual-mistic).....	137
4. Locurile paralele și semnificația lor pentru înțelegerea unui text	143
a. Rolul locurilor paralele.....	146
5. Contextul și rolul său în interpretarea unui text.....	146
a. Rolul contextului.....	147
b. Ajutoarele contextului.....	152
Tema tratată.....	153
Intenția autorului în conceperea și transmiterea textului.....	153
Cultura epocii, a personajelor, a destinatarilor scrierilor biblice.....	153
Cunoștințe de istorie și de arheologie biblică.....	155
6. Concluzii.....	155
7. Tema reflectată în Slide-uri.....	157

II. PROGRAM DE CITIRE A BIBLIEI PE PARCURSUL UNUI AN....	169
---	------------

III. PROGRAM DE CITIRE A NOULUI TESTAMENT PE PARCURSUL UNUI AN.....	175
--	------------

IV. LISTA ABREVIERILOR.....	181
------------------------------------	------------

V. BIBLIOGRAFIE.....	185
-----------------------------	------------

Mulțumiri alese

Unor oameni de suflet care au făcut posibilă desfășurarea *Programului Biblic* în Cluj-Napoca, dar și apariția acestui prim volum, dintr-o serie de mai multe, care vor urma:

Înalt Preasfinției Sale, Mitropolitului Andrei, pentru binecuvântarea și încurajarea Programului biblic, facilitând transmiterea lui constantă de către Radio Renașterea.

Pr. Titus Moldovan – parohul Bisericii Ortodoxe „Schimbarea la Față”, Cluj-Napoca, care a oferit înțelegere, susținere, precum și întregul suport logistic pentru desfășurarea *Programului Biblic*.

Pr. dr. Petru Ioan Ilea – preot la aceeași Biserică și principalul ostentor în transpunerea materialului din înregistrările audio, în text, dar și responsabil cu coordonarea *echipei de lucru*, angajată în aranjarea tematică, îmbunătățirea și corectarea textului: domnișoara Cosmina Cornea, doctoranzii: Alexandra Andereș, Daniel Fărcaș, Andrei Gavriș.

Diac. lector univ. dr. Olimpiu Nicolae Benea – principalul colaborator al autorului în conceperea și susținerea inițiativei *Programului Biblic*, precum și în revizuirea și corectura finală a textului din volum.

Ing. Andrei Moldovan – responsabil cu înregistrarea video a *Programului biblic*.

Sponsorilor: Pr. Cristian Dragoș, Crișan Ionel, Felicia Bucur, Marcel Mătiș, Liviu Baltă.

Nu în ultimul rând, aduc sincere mulțumiri soției mele Maria Tofană, pentru încurajări, susținere, dar mai ales pentru înțelegere vizavi de timpul nu puțin sacrificat în detrimentul familiei, pe tot parcursul elaborării prezentului volum.

Prefață

Primul **Program biblic** detaliat, din spațiul ortodox român clujean, a debutat într-o seară de iunie, la vremea Vecerniei, cu binecuvântarea și prezența Înalt Preasfințitului Părinte Mitropolit Andrei, însoțit de mai mulți clerici și credincioși din Cluj-Napoca. Era spre sfârșitul Postului Sfinților Apostoli Petru și Pavel al anului 2013, când părintele profesor Stelian Tofană a prezentat celor prezenți, în *Centrul liturgic și catehetic Theophania*, un spațiu din demisolul Bisericii „Schimbarea la Față”, o **Introducere în citirea Sfintei Scripturi**.

Atunci „a sosit vremea” să pună în aplicare un gând care s-a înfiripat în sinele său în urmă cu 20 de ani pe când se afla la o bursă de studii în Germania, la Erlangen, când a văzut „ce au alții și ce nu avem noi, dar am putea să avem, având în vedere Tradiția noastră patristică, atât de bogată de interpretare a Scripturii.” Gândul acesta a prins contur și s-a materializat odată cu venirea la Cluj, la 25 martie 2011, a noului Mitropolit IPS Andrei Andreicuț, pe care l-a văzut vorbind de la amvon cu Biblia în mână, nu numai la predica de duminică, ci și la fiecare slujbă bisericească sau întâlnire duhovnicească, cu clerici sau laici, la care a găsit de cuviință să rostească un cuvânt din Scriptură. Acest gest de mărturisire a Cuvântului lui Dumnezeu i-a dat curaj părintelui profesor să implementeze **Programul biblic** în Biserica noastră.

Ne mărturisirea că fiind invitat la o *Conferință biblică* în Statele Unite ale Americii, de neortodocși, a văzut ce se poate face cu un ecran și cu un video-proiector, pe care atunci nu le avea, și pe care, de atunci, le folosește cu succes.

Fiind singura biserică ortodoxă *intra muros*, părintele profesor ales Biserica „Schimbarea la Față”, pe care a văzut-o ca pe un nucleu menit să atragă bisericile clujene în acest proiect de propovăduire a Cuvântului lui Dumnezeu. Părintele paroh Titus Moldovan a înțeles rolul pe care îl poate avea biserica noastră în acest *plan pilon*, și

așa se face că a oferit întregul suport logistic pentru desfășurarea *Programului biblic*.

Ca adresanți, *Programul biblic* îi viza în primul rând pe clericii clujeni pentru care se constituia într-un *Ghid practic* propus de o persoană cu autoritate științifică, având în vedere experiența didactică dobândită de părintele profesor Stelian Tofană în cei 24 de ani de activitate didactică universitară la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca. Clericii sunt dătători de ton în mijlocul credincioșilor pe care îi păstoresc, de aceea îi chemăm și îi așteptăm cu brațele deschise pe cât mai mulți dintre ei.

O altă categorie de adresanți sunt cei care sunt preocupați de studiul Sfintei Scripturi, și aici îi numărăm pe toți cei ce sunt în căutarea Adevărului, atât ortodocși, cât și ne-ortodocși. La început au fost mai mulți, motiv pentru care întâlnirile noastre s-au mutat din demisol în naosul bisericii, unde se desfășoară și în prezent. A trebuit, la început, să suplimentăm locurile din biserică, apoi unele locuri au devenit vacante, neocupate, parcă așteptând venirea altora.

S-a întâmplat ca și în *Pilda semănătorului*. A semănat părintele profesor sămânța, adică Cuvântul lui Dumnezeu și „lângă drum”, și în „locuri pietroase”, și în „suflete cu spini”. *Nu semănătorul a fost neglijent. Nu sămânța a fost de vină, ci locul unde aceasta a căzut.* Și apoi, părintele profesor i-a primit pe toți, le-a vorbit tuturor. Nu a condiționat cuvântul său de credința sau de faptele bune ale cuiva, pentru că „credința este din auzire, iar auzirea prin cuvântul lui Hristos” (Rom 10, 17), iar faptele bune izvoresc din credință, căci „fără fapte, credința e moartă în ea însăși” (Iac 2, 17). Așadar, nu a stat nimeni la ușa bisericii să facă o selecție, pentru că unul din obiectivele acestui *Program biblic* a fost de a răspândi cuvântul Sfintei Scripturi între creștini, de a-i familiariza și a-i obișnui cu Biblia, pe care să o poarte cu cinste și să o citească atât în casele lor, cât și la locul unde își desfășoară activitatea. De aceea, li s-a cerut celor prezenți să vină fiecare cu câte o Biblie, numită „de studiu”, în care să facă diverse însemnări.

Dacă au fost unii ascultători superficiali și nestatornici, aceștia nu au mai venit. Dacă au fost unii care au primit cuvântul „cu bucurie”, dar n-au prevăzut dificultățile sarcinii pe care și-au asumat-o, nici aceștia nu au mai venit. Dar au fost și unii care s-au înarmat cu răbdare și „au

primit cuvântul cu inimă curată și bună”. Aceștia au adus rod „*unul o sută, altul șaiszeci, altul treizeci*” (Mt 13, 23).

La fel și în biserica noastră: au fost o sută, au fost șaiszeci, dar au fost și treizeci, și uneori și mai puțini. Și atunci scădea parcă moralul de „*ostaș al lui Hristos*” al părintelui profesor. Însă, interveinea Dumnezeu, prin *Radio Renașterea*, care, transmițând în direct *Programul biblic*, în țară și în străinătate, aduce sute de ascultători lângă cei din Biserică. Menționăm apoi și înregistrările video, realizate de Ing. Andrei Titus Moldovan, fiul părintelui paroh, postate pe adresa: <https://www.facebook.com/programBiblicSchimbareaLaFata>.

Mesajele nu au lipsit să apară. Așa se face că, la un moment dat, părintele profesor a primit chiar o invitație, venită din Statele Unite ale Americii, de a merge și a implementa și acolo *Programul biblic*.

În ce mă privește, am avut șansa de a întâlni în viață oameni duhovnicești care mi-au odihnit sufletul. Părintele Teofil Părăian, duhovnicul de la Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus a fost primul care mi-a pus în atenție Sfânta Scriptură, cu îndemnul de a citi zilnic câte două capitole din Noul Testament. Am întâlnit, apoi, la Facultatea de Teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu un profesor de Noul Testament care impunea respect, doar privindu-l, părintele Vasile Mihoc, care m-a învățat să studiez Noul Testament.

Așa se face că, la *Noul Testament comentat* din 1993, versiunea Bartolomeu, la fiecare foaie tipărită am adăugat o foaie velină pe care să-mi notez diferite tâlcuiri și explicații. L-am întâlnit, apoi, pe părintele profesor Stelian Tofană, în care s-au cumulat *cuvintele cu putere* pe care le-am auzit odinioară la părintele Vasile Mihoc, la mitropolitul Antonie Plămădeală și la mitropolitul Bartolomeu Anania. Cu siguranță, dacă părintele Stelian trăia în perioada de început a Bisericii creștine ar fi fost socotit în ceata celor care „*tălmăceau limbile*” (1 Cor 12, 10). Acestea „*nu sunt vorbe goale*”, sau omagii ieftine, ci recunoașterea unui dar duhovnicesc pe care aproapele tău îl are și care se cere înmulțit, pentru a nu fi pierdut!

Nu a trebuit să-mi zică cineva ce face părintele Stelian Tofană și ce perspective poate oferi un astfel de *Program biblic*, cu care neo-protestanții sunt foarte familiarizați, având întâlniri săptămânale, pe durata a câteva ore, în care citesc și interpretează Sfânta Scriptură.

Bineînțeles, folosesc o traducere nu tocmai fidelă a textului original și se mărginesc doar la Scriptură (*Sola Scriptura*), fără a face apel la Tradiția milenară a Bisericii creștine. Însă, ei fac ă un lucru cu care și noi ar trebui să ne obișnuim mai mult și pe care să nu-l lăsăm deo parte: *citirea și studierea Sfântei Scripturi*.

Așa se face că, din proprie inițiativă, timp de doi ani de zile, m-am nevoit singur cu transcrierea informației, prezentată de Părintele Stelian Tofană, din format audio în format document, informație redactată și postată și pe site-ul bisericii noastre: www.schimbarea-la-fata.ro, grupată pe teme:

- **Isagogie** (*Introducere în istoria textului Sfintei Scripturi; Edițiile în limba română ale Bibliei; Sentințele textului biblic*);

- **Hristologie** (*Cine este Iisus? Ce spune Iisus despre Sine? Evenimente din viața și activitatea Mântuitorului nostru Iisus Hristos în relatarea textului biblic: Nașterea Domnului, Botezul și ispitirea lui Iisus, Procesul Mântuitorului, Răstignirea, moartea și îngroparea; Învierea Domnului cu arătările din Ziua Învierii și după Ziua Învierii; Înălțarea Domnului la cer și Pogorârea Sfântului Duh*);

- **Mariologie** (*Maica Domnului în Sfânta Scriptură; Cultul Mariei – Maica Domnului; A cinstit-o Iisus pe Mama Sa?; „Frații” lui Iisus*);

- **Aghiografie** (*Cinstirea sfinților și a sfințelor moaște; Viața și activitatea Sfântului Ioan Botezătorul*);

- **Apologetice**, adică de apărare a credinței (*Postul creștin; Crucea – putere sau ocară, cinste sau lepădare?; Cinstirea icoanelor; Vorbirea în limbi; Când va fi sfârșitul lumii?; Duminica – Ziua Domnului; Botezul copiilor; Tainele Bisericii: Mirungerea, Spovedania, Euharistia, Maslul, Preoția, Cununia*).

Mai apoi, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, s-au adăugat alți voluntari, pentru a pregăti de tipar textul redactat. Numim aici pe Alexandra Andereș, Cosmina Cornea, Daniel Fărcaș și Andrei Gavriș, ale căror nume vor rămâne consemnate precum acela al colaboratorilor Sfântului Apostol Pavel, care este atent să-i numească, la finalul Epistolelor sale, pe toți cei care l-au ajutat.

Nu putea debuta acest *Program biblic* decât cu o *Introducere*, ceea ce în termeni teologici, de specialitate, se numește *Isagogie biblică*, la care se adaugă două anexe bine venite pentru spațiul ortodox: *Program de citire a Bibliei pe parcursul unui an* și *Program de citire a Noului*

Testament pe parcursul unui an, și la care un aport deosebit l-a avut părintele diacon Olimpiu Nicolae Benea, asistentul părintelui profesor la catedra de Noul Testament, cu un rol bine definit în conceperea și susținerea pe viitor a *Programului Biblic*.

Câte cărți vor rezulta în final, din acest *Program biblic* și câte pagini vor avea acestea?, nu știm acum, dar putem spune că, nu puțin! Important este că se vestește Cuvântul lui Dumnezeu, prin toate mijloacele mass-media, cu un scop bine definit, acela de a schimba în bine societatea în care trăim.

Dacă a fost o perioadă în care nu puteam catehiza decât pe cei care veneau în Biserică, acum putem ieși în lume, vestind Cuvântul lui Dumnezeu, împlinind astfel cuvântul profetic al Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „*Câte ați spus la întuneric se vor auzi la lumină; și ceea ce ați vorbit la ureche, în odăi, se va vesti de pe acoperișuri*” (Lc 12, 3).

Atunci când așezăm Sfânta Scriptură în centrul vieții noastre, ca un veritabil sistem de referință, descoprim că avem o misiune în lumea aceasta, indiferent de pregătirea și de slujirea noastră: preoți, profesori, medici, ingineri, arhitecți sau simpli muncitori, și indiferent de vârsta noastră: copii, părinți, bunici și străbunici.

Abia atunci putem spune, întocmai cu Sfântul Ioan Gură de Aur: „*Slavă lui Dumnezeu pentru toate!*”

Pr. dr. PETRU-IOAN ILEA

CUVÂNT ÎNAINTE

Despre folosul citirii Sfintei Scripturi în viziune hrisostomică

Misiunea Bisericii se confruntă azi cu provocări asemănătoare începutului istoriei ei, venite din interiorul unei societăți a-creștine și pentru care a devenit la fel de incomodă ca și în trecut. Interogațiile sunt la fel de mari, dar autenticitatea vieții creștinilor nu mai este aceeași; locul puterii politicului l-a luat economicul, care a devenit tot atât de agresiv ca și puterea de odinioară a împăraților romani; cuvântul lui Dumnezeu, la fel de salvator ca în vechime, având aceeași putere transformatoare, azi e perceput anemic și de puțini mai luat în seamă; simplitatea ritualului liturgic s-a transformat, tot mai mult, în fast extrem de deranjant pentru mulți dintre creștini; disciplina Bisericii s-a transformat în norme etice adaptabile de la individ la individ, iar „predica” a înlocuit Biblia etc.

Desigur, în fața unor astfel de realități îngrijorătoare, ne întrebăm: Ce ar trebui să facă Biserica pentru a-și recăpăta vigoarea de altă dată? Răspunsul nu-i decât unul singur: Să-l aducă pe Hristos și Evanghelia Sa în centrul vieții lumii! Așadar, centralitatea lui Hristos și a cuvântului Său, este obiectivul, prin excelență, al misiunii Bisericii în contemporaneitate.¹

Arhimandritul Veniamin Micle afirma într-un studiu al său, referitor la atitudinea față de Scriptură, publicat prin anii '80, următoarele:

„Atitudinea adoptată față de Scriptură a format, de-a lungul istoriei creștinismului, o problemă controversată, înregistrând practici diferite, înscrise între două extreme: una, care interzicea creștinului dreptul de a citi textul biblic, iar alta, care îi permitea chiar interpretarea

---

¹ A se vedea amănunte în acest sens, Stelian TOFANĂ, „Evanghelizare” sau „centralitatea” lui Hristos într-o societate secularizată”, în vol. *Dimensiunea socială a Evangheliei*, Suplimentul Teologic al Jurnalului *Pleroma*, București, 2011, 15–33.

lui, fără o pregătire teologică și culturală corespunzătoare. Evident, ambele atitudini nu au nici un temei scripturistic."²

Concepția Sf. Ioan Hrisostom, în această controversată problemă, este una foarte progresistă, insistând nu numai asupra dreptului oricărui membru al Bisericii de a citi Sf. Scriptură, ci chiar și asupra obligației lui de a o vesti și altora, creștini și necreștini. Pentru acest mare Părinte al Bisericii, necunoașterea Scripturilor este cauza tuturor relelor: „*This is the cause of all evils, the not knowing the Scriptures*”³, iar disprețuirea citirii lor nu e nimic altceva decât o cugetare diabolică: „*So that it is far worse than not reading, to account the thing even ‘superfluous:’ for these are the words of diabolical invention*”⁴.

Așadar, citirea Scripturilor trebuie să constituie o preocupare de fiecare zi nu numai pentru cei vârstnici, ci chiar și pentru copii, ceea ce constituie un imperativ cât se poate de actual pentru misiunea catehetică a Bisericii de astăzi. În acest sens, același Sfânt Părinte mărturisea: „*Să nu-mi spună cineva că nu se cade să se preocupe de acestea și copiii; ar trebui nu numai să se preocupe, dar chiar numai pentru acestea să se străduiască.*”⁵ Crescuți în duhul Evangheliei lui Iisus, „*copiii vor deveni, astfel, – mărturisește tot Sf. Ioan Gură de Aur – mai respectuoși față de cei mai vârstnici și mai de folos în problemele vieții civile...*”⁶

O bună înțelegere a Scripturii este condiționată de citirea ei continuă, indiferent de locul în care ne găsim. Iată cum argumentează Sf. Ioan Hrisostom acest adevăr:

² Cf. Veniamin MICLE, „Citirea și interpretarea Sfintei Scripturi după Omiliile Sf. Ioan Gură de Aur”, în rev. Ortodoxia, 2, București, 1980, 275.

³ J. CHRYSOSTOM, „Hom. IX on Colossians”, în vol.: *The Nicene and Post-Nicene Fathers*, Vol. XIII, 301, Migne, PG 62, 361.

⁴ J. CHRYSOSTOM, „Hom. II on the Gospel According to St. Matthew”, în vol.: *The Nicene and Post-Nicene Fathers*, vol. X, 13, Migne, PG 57, 32.

⁵ „For let no one tell me that our children ought not to be occupied with these things; they ought not only to be occupied with them, but to be zealous about them only” (cf. CHRYSOSTOM, „Hom. III on the Gospel of Saint John”, în: *The Nicene and Post-Nicene Fathers*, Vol. XIV, 10, Migne, PG 59, 37).

⁶ „So that we shall see them become more worthy of respect than those who have grown old, and they will be more useful in civil matters, displaying in youth the qualities of the aged” (Cf. J. CHRYSOSTOM, „Homilies on the Gospel of Saint John and Epistle to the Hebrews” (*Hom. III on the Gospel of Saint John*), în: *The Nicene and Post-Nicene Fathers*, Vol. XIV, 10, Migne, PG 59, 38).

„După cum substanța aromamelor, cu cât este frecată mai mult în mâini, cu atât răspândește o cantitate mai mare de parfum. Tot astfel, se poate constata și cu Scripturile: cu cât cineva se străduiește să le cerceteze mai mult, cu atât mai mare comoară descoperă în ele și poate să obțină, de acolo, bogăție multă și de negrăit.”⁷

Citind și studiind Scriptura, creștinii interacționează cu textul ei și, implicit, prin el, cu autorul acestuia, Dumnezeu. Iar prin lucrarea Duhului Sfânt, în intervalul dintre text și cititor, Biblia poate deveni, astfel, mediu pentru *comuniunea* cu Dumnezeu, Care se descoperă pe Sine *în* și *prin* ea. La un astfel de nivel de înțelegere al Scripturii se ajunge, potrivit Părinților răsăriteni ai Bisericii, prin „*theoria*”, adică printr-o viziune inspirată a adevărului divin, prin care ei au ajuns să înțeleagă profunzimile sensului din textele sfinte ale Scripturii, precum și înțelesuri care scapă unei abordări exclusiv științifice, ori empirice a acestora.⁸

Astfel, în timp, ca rezultat al preocupărilor lor scripturistice, creștinii își largesc și îmbogățesc propria înțelegere a textului sfânt. În acest sens, Sf. Ioan Hrisostom dă exemplul pe eunucul Candachiei, regina Etiopiei, care, întorcându-se de la Ierusalim, unde fusese să se închine, stătea în carul lui, citind din proorocul Isaia (FAp 8, 27–38):

„Acest barbar – spune Sf. Ioan – să ne fie învățător nouă, celor care ducem o viață particulară, celor care sunt în oștire, celor care au ranguri înalte, tuturor, fără deosebire, bărbaților și femeilor, atât celor care locuiesc în casele lor, cât și monahilor. Cu toții să învețe că nici o vreme nu este piedică pentru citirea Sf. Scripturi; ci este cu putință să

⁷ Hom. XIII Gen., Migne, PG 53, 106, cf. I. MOISESCU, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostom*, Ed. Anastasia, București 2003, 99. Pentru o perspectivă hrisostomică asupra înțelegerii Scripturii ca mijloc de desăvârșire morală a creștinilor, vezi documentata lucrare a lui Bruno H. VANDEMBERGHE, *Saint Jean Chrysostome et la Parole de Dieu*, Les Editions du Cerf, Paris 1961, 67 urm.

⁸ Pentru o aprofundare a metodei de interpretare numită „*theoria*”, specifică Părinților Bisericii, a se vedea Vasile MIHOC, „*Actualitatea exegezei biblice a Părinților Bisericii*”, în vol.: James D. G. DUNN, Hans KLEIN, Ulrich LUZ und Vasile MIHOC (Edit.), *Auslegung der Bibel. Wissenschaftliche Untersuchungen zum Neuen Testament*, 130, Tübingen: Mohr Siebeck, 2000, 3–28; B. de MARGERIE, „*An Introduction to the History of Exegesis*”, în vol.: *The Greek Fathers*, Vol. I, Peterham, MA, St. Bede's Publications, 1993, 165–186; John BRECK, *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003, 53–101.

*facem aceasta nu numai acasă, dar chiar mergând în piața publică, ori călătorii făcând, sau când ne găsim în tovărășia multora...*⁹

Într-un alt context, adresându-se celor care pretextau că nu pot avea o viață evlavioasă, din pricina faptului că nu cunosc preceptele și cuprinsul Scripturii, Sf. Ioan Hrisostom spunea, cu reproș:

*„De ce nu știi? Oare nu sunt acestea în ebraică? Nu sunt în limba romanilor? Nu au fost grăite în diferite limbi? Nu sunt spuse în greacă? Da, dar zice cineva, sunt neclare. Spune-mi, ce nu este clar? Nu sunt istorisiri? Pe cele clare le cunoști, pentru ca să întrebi despre cele neclare. În Scripturi sunt nenumărate istorisiri; spune-mi una dintre ele! Dar, nu-mi vei spune. Toate acestea sunt numai pretext și vorbe. În fiecare zi, poate spune cineva, auzim aceleași lucruri. Cum, deci, în teatre nu auzi aceleași lucruri? La alergări, la cai, nu vezi mereu aceleași lucruri? Iar, lucrurile toate, nu sunt aceleași? Soarele, nu răsare același? Nu ne folosim de aceleași alimente? Aș vrea să aflu de la tine, întrucât zici că auzi aceleași lucruri în fiecare zi, spune-mi, al cărui profet este textul citit, și al cărui apostol, ori din care epistolă? Dar, nu vei putea să-mi răspunzi, ci ți se pare că auzi lucruri străine. Căci, când vrei să te lenevești, zici că sunt aceleași; iar, când ești întrebat, te arăți ca și când niciodată n-ai fi auzit. Dacă sunt aceleași, trebuia să le știi; tu, însă, nu le cunoști... În zadar argintarul bate monedă de argint”*¹⁰

Așadar, cauza necunoașterii Scripturii constă, în primul rând, în lipsa de interes și în comoditatea creștinului.

Cât privește *dificultatea interpretării și înțelegerii Scripturii*, Sf. Ioan Hrisostom o înțelegea ca venind, în cele mai multe cazuri, din următoarele aspecte:

- din însăși natura ideilor cuprinse în textul sfânt;
- din mulțumirea cu citirea superficială (fugară) a lor;
- din faptul că astăzi ne găsim într-o vreme foarte îndepărtată de epoca în care au fost scrise cărțile Scripturii;

⁹ Hom. XXXV Gen., Migne, PG 53, 323, cf. I. MOISESCU, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei...*, 100.

¹⁰ Hom. III Ep. I Tes, Migne, PG, 62, 485–486, cf. I. MOISESCU, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei...*, 96.

– din necunoașterea exactă a caracteristicilor limbilor în care au fost scrise cărțile inspirate.

Ținând cont de aceste neajunsuri, care ridică obstacole în calea interpretării și înțelegerii Scripturii, accentul cade, pe de o parte, pe *datoria* clericilor de a o explica, iar pe de altă parte, pe *strădania* creștinilor de a se familiariza cu textul ei, înainte de a-l asculta explicat, în Biserică. Această familiarizare constă nu numai în simpla lectură prealabilă a textului, ci chiar în notarea acasă a locurilor obscure, care par a conține contradicții, comparativ cu cele ce păreau clare pentru înțelegerea lor. Acest mod de raportare la Scriptură cere imperios un dialog între creștin și preot, între cel ce citește și cel ce interpretează. În acest sens, gândirea Sf. Ioan Hrisostom era, la vremea aceea, **extrem de progresistă**. Iată ce spunea el într-o Omilie la Evanghelia după Ioan:

*„Fiecare dintre voi, șezând acasă, să ia în mâini Scriptura și să citească cu mai multe zile înainte pericopa care urmează a fi citită în fața voastră, în Biserică, în prima zi a săptămânii; să o citească fără întrerupere și de mai multe ori să cerceteze, cu mare atenție tot ce este scris acolo; să ia bine seama (probabil, să noteze – n.n.) la tot ceea ce este clar și la tot ceea ce este obscur; la tot ceea ce pare a contrazice ceea ce ți se pare a fi limpede, dar nu este așa. Și, după ce ați notat toate acestea, abia apoi să mergeți la ascultarea cuvântului explicat (în Biserică). Astfel, din această cercetare, nu puțin va fi câștigul, atât al vostru, cât și al nostru: noi nu vom mai avea nevoie de multă osteneală pentru a explica sensul celor spuse, pentru că deja mintea voastră este familiarizată cu cunoștința cuvintelor, iar voi, în acest chip, veți deveni mult mai pricepuți și mai pătrunzători nu numai la ascultare sau la învățare, ci chiar la vestirea lor și altora.”*¹¹

¹¹ „That each of you take in hand that section of the Gospels which is to be read among you on the first day of the week, or even on the Sabbath, and before the day arrive, that he sit down at home and read it through, and often carefully consider its contents, and examine all its parts well, what is deal what obscure, what seems to make for the adversaries, but does not really so; and when you have tried (διακωδωνισαντες), in a word every point, so go to hear it read. For from zeal like this will be no small gain both to you and to us. We shall not need much labor to render dear the meaning of what is said, because your minds will be already made familiar with the sense of the words, and you will become keener and more clear-sighted not for hearing only, nor for learning, but also for the teaching of others” (Cf. J. CHRYSOSTOM, „Hom. XI on the Gospel of Saint John”, în vol.: *The Nicene and*

Ceea ce se poate ușor desprinde din acest text este nevoia citirii Scripturii de către creștini, dar și *propovăduirea ei altora*, creștini sau necreștini. Este subliniată, în acest sens, nevoia înțelegerii existenței creștine și din perspectiva unei misiunii kerigmatice pe care simplul creștin trebuie să o dezvolte în lume.

Dar, Sf. Ioan Hrisostom insistă în omiliile sale, în mod cu totul aparte, și asupra modului în care înțelegea el pregătirea interpretului pentru actul explicării Scripturii.

Astfel, prima condiție pentru această grea întreprindere este *cură-țenia vieții interpretului*, și aceasta, întrucât cel care ține Scriptura în mâini necurate nu poate să o înțeleagă:

„Așa precum stomacul, dacă este bolnav, nu poate primi hrană tare și greu de digerat, tot astfel și sufletul plin de mândrie și îngâmfare, lenevit și slăbit nu poate primi cuvântul duhului.”¹²

O bună interpretare presupune, apoi, o *concentrare desăvârșită asupra textului*, iar aceasta poate fi atinsă numai dacă cel ce urmează să tălcuiască cuvântul vede în el mesajul sau vorbirea (scrisorile) lui Dumnezeu către lume.¹³

În *Prologul* Epistolei către Evrei, autorul acesteia definește clar cuvântul sfânt ca fiind vorbirea lui Dumnezeu către lume:

„În multe rânduri și-n multe feluri grăindu-le Dumnezeu odinioară părinților noștri prin profeți, în zilele acestea de pe urmă ne-a grăit nouă prin Fiul...” (Evr 1,1-2).

Sf. Ioan Hrisostom, înțelegând în acest sens cuvântul Scripturii, spunea:

„Dacă nu se cuvine să fim lipsiți de atenție – spunea -când citim, ori ascultăm o scrisoare, ori o poruncă împărătească, cu atât mai mult

---

Post-Nicene Fathers, Vol. XIV, 38, Migne, P.G. 59, 77). Alte referințe hrisosotomice, în *Omilii*, la nevoia citirii prealabile a Scripturii de către creștini, acasă, vezi Louis MEYER, *Saint Jean Chrysostome maitre de perfection chretienne*, Deuxième Edition, Paris, 1934, 309 (note 1, 3), 310 (note 1).

¹² Cf. J. CHRYSOSTOM, „*Hom. LV on the Acts of the Apostles*”, în vol.: *The Nicene and Post-Nicene Fathers*, Vol. XI, 327, Migne, PG 60, 384.

¹³ În Omilia XIII la Geneză, Sf. Ioan Hrisostom chiar definește Scripturile ca fiind „*scrisorile trimise de Dumnezeu oamenilor*” (Migne, P.G., LIII, col. 108, cf. Veniamin MICLE, *Citirea și interpretarea Sf. Scripturi*, 277).

*trebuie să ne concentrăm când ascultăm, ori când citim cuvântul lui Dumnezeu.*¹⁴

Privind Scriptura cu acești ochi, înțelegem deplin motivele pentru care Sf. Ioan Hrisostom a putut afirma: „*un paradis al bucuriei este citirea sfintelor Scripturi, iar paradisul bucuriei este mai bun decât celalalt paradis.*”¹⁵

Analizând înțelegerea semnificației și a rolului Cuvântului lui Dumnezeu în modelarea sufletelor creștinilor, dar și în direcționarea preoților în abordarea și studierea textului sfânt nu numai din perspectivă științifică, ci și din cea practic-misionară, Sf. Scriptură rămâne pentru viața Bisericii din societatea contemporană, înainte de toate, o mare provocare.

*

Ca răspuns la o asemenea provocare am încercat inițierea unui *Program Biblic*, în anul 2013, la Biserica Ortodoxă „Schimbarea la Față”, din municipiul Cluj-Napoca, cu binecuvântarea Înalț Preasfințitului Părinte Mitropolit Andrei, și cu largul concurs al Părintelui Paroh Titus Moldovan și al Părintelui Dr. Petru Ioan Ilea, co-slujitor la aceeași Biserică.

De atunci și până azi, *Programul Biblic* se desfășoară bilunar, timp de 2 ore, și este transmis în direct de Radio Renașterea, Cluj-Napoca. Subiectele abordate până acum au fost prezentate în tehnica Power Point și s-au desfășurat pe trei paliere tematice:

1. *Introducere în cunoașterea Sfintei Scripturi;*
2. *Persoana și lucrarea lui Iisus Hristos în relatarea Sfintelor Evanghelii;*
3. *Învățătura Bisericii în argumentare biblică* (Mariologie, Sfinți și Moaște, Crucea, Tainele Bisericii, Eshatologie, Eclesiologie etc.)

Temele abordate nu sunt tratate dintr-o perspectivă elevat științifică,

¹⁴ O întregă dezvoltare a acestei idei, vezi J. CHRYSOSTOM, „*Hom. III on II Thessalonians*”, în vol.: *The Nicene and Post-Nicene Fathers*, Vol. XIII, 387, Migne, P.G. 62, 484–485. Referitor la accentul pus de Sf. Ioan Hrisostom asupra nevoii imprimării cuvântului sfânt în partea cea mai intimă a sufletului, pentru ca el să rodească, vezi și B.H. VANDEM-BERGHE, *Saint Jean Chrysostome et la Parole de Dieu*, 68.

¹⁵ Vezi Iustin MOISESCU, *Sfânta Scriptură și interpretarea ei*, 173 (Migne P.G. 51,87).

ci dintr-una „de catehism”, mult mai accesibilă creștinului simplu, cu cunoștințe religioase modeste, decât prima. Așa se face că nu am folosit, de fiecare dată, indicații bibliografice în notele de subsol, deși afirmațiile expuse necesitau astfel de referiri. Și aceasta din simplul motiv de a nu încărcă textul cu detalii ce țin mai mult de exigența unei lucrări pur științifice. De asemenea, uneori, am dat la note și adrese de site-uri pe Internet din rațiunea posibilității de acces mai ușor la unele informații, din partea simplilor creștini care au mai des acces la consultarea unor lucrări de specialitate din biblioteci teologice.

Toată această osteneală s-a concretizat, în cele din urmă, și în text scris, în sensul că, tot ceea ce am prezentat, a fost transpus din înregistrarea audio-video în text, rezultând, astfel, cinci volume, însumând peste 1000 de pagini, din care primul volum vede acum lumina tiparului.

Obiectivele urmărite prin acest *Program* ar putea fi sintetizate astfel:

- încercarea de a *răspândi Sf. Scriptură* între creștini;
- *familiarizarea lor cu cuvântul lui Dumnezeu*, încercând să-i facă să-l înțeleagă mai întâi, din interior, din propria lor lectură și trăire, și apoi, din exterior, adică din explicarea venită de la autoritatea eclezială;
- încercarea de a-i *convinge* că lectura Sf. Scripturi și potrivirea vieții cu imperativele ei au, ca urmări, liniștirea conștiinței, vindecarea sufletului și o viață încărcată de ani frumoși. În acest sens, Moise, adresându-se poporului, încearcă să-i explice care este responsabilitatea lui față de poruncile lui Dumnezeu și față de cuvântul Lui rostit prin gura aleșilor Săi, dar și consecințele care decurg din aceasta. Iată ce spune el:

„Puneți în inima voastră toate cuvintele pe care eu vi le-am spus astăzi și să le lăsați moștenire copiilor voștri, ca să se silească și ei a împlini toate poruncile legii acesteia. Căci acestea nu sunt vorbe goale, ci sunt viața voastră și prin acestea vă veți îndelunga zilele (veți trăi ani mulți)” (Deut 32,46–47);

- *conștientizarea creștinilor* de faptul că cuvântul lui Dumnezeu rodește doar în cei ce-l abordează cu credință. Sf. Ap. Pavel este explicat în acest sens, scriindu-le creștinilor din Tesalonic:

„Îți mulțumim lui Dumnezeu că voi, primind cuvântul lui Dumnezeu pe care l-ați auzit de la noi, nu ca pe un cuvânt al oamenilor l-ați primit, ci potrivit cu ceea ce este el într-adevăr, ca pe un cuvânt al

lui Dumnezeu, care și lucrează (ἐνεργεῖται) întru voi, cei ce credeți (ἐν ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν)” (1 Tes 2,13).

– încercarea de a pune la îndemâna creștinilor ortodocși, dar nu numai lor, ci și altora, aparținând altor culte creștine, și care urmăresc Programul Biblic, un *ghid scripturistic* care să-i ajute să înțeleagă în ce măsură credința lor este ancorată în textul sfânt sau nu.

– nu în cele din urmă am încercat să arăt, prin intermediul acestui *Program*, cât de *actuală este Biblia* cu fiecare generație de oameni, și că în paginile ei, fiecare om (nu doar creștinul!) poate găsi un răspuns la toate marile întrebări și frământări cu care se confruntă conștiința lui, rațiunea lui, credința sau ne-credința lui, viața lui religioasă sau mai puțin religioasă etc.

Așadar, întrebări firești, precum: *Ce mai spune Biblia omului de azi? Ce mesaj mai poate avea o carte, care cuprinde, în paginile ei, referiri la personaje, care au trăit în urmă cu mai bine de 6000 de ani, sau la întâmplări care s-au petrecut tot atunci, dacă ne referim la Vechiul Testament, sau care relatează evenimente mai vechi de 2000 de ani, dacă ne gândim la Noul Testament?*, își pot găsi un răspuns atât în volumul de față, cât și în cele ce vor urma, și care toate întrupează în paginile lor cunoștințe oferite în cadrul *Programului biblic* amintit mai sus.

Prin urmare, despre necesitatea desfășurării unui Program biblic, la nivel național, în Biserica Ortodoxă Română, a cărui nevoie se simte azi mai mult decât acut, vorbește de la sine cartea de față.

În încheiere, nu-mi rămâne decât să urez: **spor** truditului, care îl va desfășura, și **folos spiritual** celor care îl vor urma!

AUTORUL

Cluj-Napoca,
la Praznicul Învierii Domnului 2019

I.
PREZENTAREA
TEMELOR TRATATE
• • • •

TEMA I:

Să citim și să învățăm împreună Biblia!

Cuprins

1. Preliminarii.....	30
2. Ce nu este Biblia?.....	31
3. Ce este Biblia?.....	31
a. Biblia este o „Bibliotecă”	31
b. Biblia – Cuvântul lui Dumnezeu.....	32
c. Biblia – vorbirea lui Dumnezeu către lume.....	34
4. Biblia – adevăr sau mit?.....	35
5. Cuvântul lui Dumnezeu și societatea modernă.....	37
a. Paradoxul contemporan.....	37
b. Cauzele nerodirii cuvântului.....	38
Abordarea cuvântului sfânt cu necredință.....	39
Separarea cuvântului lui Dumnezeu de experiența euharistic-liturgică.....	40
Citirea și ascultarea cuvântului în afara comuniunii Duhului și a rugăciunii.....	43
Neimplicarea destinului uman în realitatea Cuvântului lui Dumnezeu ...	45
6. În loc de concluzii.....	47
7. Tema reflectată în Slide-uri	48

1. Preliminarii

Biblia (de la grecescul τό βιβλίον, pl. τὰ βιβλία), care se traduce *carte* sau *cărți*) este colecția de cărți sfinte scrisă de prooroci, apostoli și alți oameni aleși, sub inspirația Duhului Sfânt. Ea cuprinde adevăruri de credință, norme de conduită, precum și unele relatări istorice, pe care Dumnezeu le-a descoperit spre a fi scrise, păstrate și transmise oamenilor în scopul mântuirii. Deoarece ea cuprinde adevăruri descoperite de către Dumnezeu, i s-a spus și *Cuvântul lui Dumnezeu*.¹⁶

Biblia se compune din două părți: Vechiul Testament și Noul Testament.

Vechiul Testament ne înfățișează istoria Revelației de la Adam până la Hristos și cuprinde 39 de cărți canonice sau inspirate, la care se mai adaugă încă 13 (14?) Cărți și fragmente de cărți necanonice, neinspirate, dar bune de citit, fiind ziditoare de suflet.

Noul Testament cuprinde 27 de cărți, toate canonice sau inspirate și relatează viața și activitatea mântuitoare a lui Iisus Hristos, viața Bisericii primare și activitatea unor Apostoli, misiunea Apostolului Pavel și literatura sa canonică, precum și biruința finală a Bisericii lui Hristos, oglindită în ultima carte a colecției nou-testamentare, Apocalipsa.

Ambele Testamente sunt normative pentru credință și conduită creștină, dar cea mai mare valoare o are Noul Testament, deoarece el cuprinde descoperirea dumnezeiască făcută direct de Însuși Fiul lui Dumnezeu Întrupat, Iisus Hristos, și transmisă, apoi, de către Sfinții Apostoli și urmașii lor, oamenilor din toate timpurile și din aproape toate locurile.

Valoarea Vechiului Testament a fost recunoscută de către Însuși Mântuitorul Hristos, atunci când a spus, în mod expres: „*Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii. Nu am venit să stric, ci să împlinesc*” (Mt 5, 17).

Sfântul Apostol Pavel numește Legea lui Moise „*pedagog către Hristos*” (Gal 3, 24), iar Fer. Augustin spune: „*Novum Testamentum în vetere latet, Vetus Testamentum în novo patet*”.¹⁷

¹⁶ Cf. Isidor TODORAN, Ioan ZĂGREAN, *Dogmatica Ortodoxă. Manual pentru Seminariile Teologice*, Ed. Renașterea, Cluj, 2000, 66.

¹⁷ „*Noul Testament este ascuns în cel vechi, Vechiul Testament se deschide în cel Nou*” (Cf. Isidor TODORAN, Ioan ZĂGREAN, *Dogmatica Ortodoxă*, 67).

Biserica Ortodoxă recomandă creștinilor citirea Sfintei Scripturi, dar nu și tâlcuirea ei de către fiecare, după priceperea sa. Sfântul Apostol Petru, vorbind despre unele scrieri ale Sfântului Apostol Pavel, spune că: „*sunt unele lucruri anevoie de înțeles, pe care cei neștiutori le răstălmăcesc spre a lor pierzare*” (2 Pt 3, 16). De asemenea, diaconul Filip, întâlnindu-l în drum spre Gaza pe famenul etiopian, care citea din proorocul Isaia, l-a întrebat: „*Înțelegi cele ce citești?*”, iar famenul a răspuns: „*Cum voi putea înțelege de nu mă va povățui cineva?*” (FAp 8, 27–31).

Așadar, pentru înțelegerea Scripturii, creștinul simplu are nevoie de un tâlcuitor, iar acesta este reprezentat în persoana episcopilor, preoților și diaconilor bisericii, care și reprezintă autoritatea sacramentală și învățătoarească, de succesiune apostolică, a acesteia.

2. Ce nu este Biblia?

Biblia nu este o carte! Nu este o carte de istorie, deși găsim istorie în ea; nu este o carte nici de cosmologie, deși găsim cosmologie în ea; nu este o carte de știință, deși găsim multă știință în ea; nu este o carte de logică, deși este logică în ea; nu este o carte de filosofie, deși se găsește atâta filosofie în ea; nu este nici măcar o carte de pedagogie, cu toate că este, prin excelență, o carte de pedagogie creștină etc.

Așadar, Biblia nu este o carte aparținând unor astfel de domenii, deși le aparține, întrucât ea este mai mult decât o carte de istorie, de știință etc., dominându-le și depășindu-le, în cele din urmă, pe toate acestea, prin conținut, dar mai ales prin mesajul spiritual al acestuia, care transcede efemerul și limitatul creatural.

3. Ce este Biblia?

a. Biblia este o „Bibliotecă”

Noi ne exprimăm la singular, spunând: *Biblia*, însă cuvântul grecesc pentru *Biblie* τὸ βιβλίον – τὰ βιβλία se traduce prin *Cărți(le)*. Așadar, Biblia conținând 79 (80) de cărți este o adevărată „Bibliotecă”.

Fostul Mitropolit, Bartolomeu V. Anania, definește astfel Biblia:

„*Biblioteca prin excelență, singură și singulară în dumnezeiasca ei omenitate*”.¹⁸

Cele 79 (80) de cărți ale acestei *Biblioteci* prezintă, în ansamblul lor, o certă unitate de doctrină, de concepție și de cuvinte.

Dar, cu toate că Biblia este o colecție de cărți, o „*Bibliotecă*”, ea constituie, de fapt, o singură carte, cu o singură temă, aceea care decoperă *calea unică spre Dumnezeu*.¹⁹

Fiind, deci, o colecție de cărți sfinte, și scrise toate sub inspirația și asistența Duhului Sfânt, și cuprinzând în paginile lor cuvântul lui Dumnezeu, Biblia se prezintă ca fiind „*Biblioteca Duhului*” sau „*Biblioteca lui Dumnezeu*”.

Așadar, având Biblia cu noi, în mașină, în tramvai, în autobuz, în avion, sau având-o pe birou, pe noptieră, acasă sau la serviciu, avem permanent cu noi sau lângă noi, „*Biblioteca lui Dumnezeu*”.

Nici o altă *Bibliotecă* din lume nu poate fi purtată de către vreun cititor pretutindeni pe unde ar umbla sau s-ar găsi el!²⁰ „*Biblioteca Duhului*” e singura *bibliotecă* din lume care poate fi mereu, și în orice loc, cu noi! Să ne străduim să avem toți această „*Bibliotecă*”, dar și să o cercetăm mereu, ca cel mai fidel cititor al ei!

b. Biblia – Cuvântul lui Dumnezeu

Mântuitorul Iisus Hristos își definește la un moment dat învățătura Sa zicând: „*Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit sunt duh și sunt viață*” (În 6, 63). I-a scandalizat enorm prin ceea ce a spus pe toți ascultătorii săi, astfel că L-au părăsit aproape toți Ucenicii. Evanghelistul Ioan consemnează acest lucru: „*De atunci, mulți dintre ucenicii Săi au dat înapoi și nu mai umblau cu El*” (În 6, 66). Au rămas doar Apostolii. Și văzându-i, poate, și pe ei nedumeriți, îi întreabă: „*Voi nu vreți să vă duceți?*” Și, în acel context, Petru răspunde, în numele Apostolilor:

¹⁸ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, versiune revizuită, redactată și comentată de BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, Ed. IBMBOR, București, 2002, 7.

¹⁹ Pr. Ioan SĂBĂDUȘ, „*Demitologizarea Sfintei Scripturi*”, în rev. Mitropolia Ardealului, 9–10, Sibiu, 1972, 177.

²⁰ Exceptând posibilitatea de azi de a avea în format electronic, în telefon sau în calculator, *biblioteci* întregi.

*„Doamne, la cine ne vom duce? Tu ai **cuvintele vieții celei veșnice**. Și noi am crezut și am cunoscut că Tu ești Hristosul, Fiul Dumnezeului Celui viu” (În 6, 68–69).*

Așadar, Biblia conține *Cuvântul lui Dumnezeu*, prin care El ne-a descoperit planurile Sale cu privire la mântuirea neamului omenesc și cu privire la mântuirea sufletelor noastre.²¹ Ea este o carte realistă, care nu ascunde păcatele și eșecurile eroilor săi. În paginile ei sunt înregistrate chiar acte de crimă, minciună, adulter, blesteme, mândrie, lupte și dispute în viețile lor. Dar, totodată, citim și despre modul în care Dumnezeu tratează aceste păcate în viața fiecărui personaj, rațiunea pentru care le-a îngăduit, și pe care, adesea, nu o putem pătrunde, efectul lor imediat sau cumulat în timp, în plan individual sau colectiv etc.

Biblia oferă remediile corespunzătoare sufletelor bolnave afectate de păcate și de patimi nenumărate. Foloasele dobândite din citirea Sfintei Scripturi nu sunt numai de natură duhovnicească și nu se referă numai la slujitorii sfântului altar. Beneficiile lecturii textului sfânt pot fi văzute, nu de puține ori, chiar în viața biologică a multora dintre noi. Adesea, Sfântul Ioan Gură de Aur învață că citirea Bibliei este mai necesară celor din lume, decât celor retrași din lume, în pustie și în singurătate.²²

Cea mai impresionantă mărturisire despre importanța cuvântului lui Dumnezeu pentru viața omului o consemnează Psalmul 118:

„Cuvintele gurii Tale sunt mai de preț decât mii de comori de aur și de argint. (v.72) Se topește sufletul meu după cuvântul Tău. Acesta m-a mângâiat întru necazul meu, pentru că cuvântul Tău m-a făcut viu. (v. 82) De n-ar fi fost legea Ta gândirea mea, atunci aș fi pierit întru necazul meu. (v.92) Făclie picioarelor mele sunt cuvintele Tale și luminează cărărilor mele (v.105)”.

Deși cărțile care alcătuiesc Sf. Scriptură au vârste cuprinse între sute și mii de ani, totuși, Biblia este o carte de actualitate, contemporană cu

²¹ Vladimir PRELIPCEANU, „Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție ca izvoare ale revelației divine”, în rev. Mitropolia Moldovei și Sucevei, 3–6, Iași, 1970, 108.

²² Cf. Stelian TOFANĂ, „Cine citește și cine interpretează Sfânta Scriptură? O viziune hrisostomică”, în vol.: *Misiunea Parohiei și a Mănăstirii într-o lume în continuă schimbare*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016, 56–70.

fiecare generație de oameni. Aceasta se datorează faptului că, deși veacurile au trecut, oamenii și problemele lor au rămas aceleași. Din acest punct de vedere, Biblia este și mandat și imperativ pentru fiecare viață în parte. Ea devine, în acest sens, o adevărată *moștenire*, care trebuie lăsată copiilor și urmașilor noștri. Moise, vorbind despre importanța respectării cuvântului lui Dumnezeu, exprimat în poruncile Lui, face această recomandare poporului său:

*„Puneți în inima voastră toate cuvintele pe care eu vi le-am spus astăzi și să le lăsați moștenire copiilor voștri, ca să se silească și ei a împlini toate poruncile legii acesteia. Căci **acestea nu sunt vorbe goale, ci sunt viața voastră și prin acestea vă veți îndelunga zilele** (veți trăi ani mulți)”* (Deut 32, 46–47).

Iar, Sfântul Ioan Damaschin, rezumând gândirea patristică, îndeamnă pe creștini să citească Sfânta Scriptură, o adevărată farmacie cu medicamente pentru suflet, ca și pentru trup:

*„Prin ea suntem îndreptați spre virtute și contemplație netulburată. În ea găsim îndemn spre orice fel de virtute și îndepărtare de la toată răutatea. Dacă suntem iubitori de învățătură vom fi și cu mai multă învățătură, căci prin știință, prin osteneală și prin harul lui Dumnezeu, se duc la bun sfârșit toate. Să batem, deci, la paradisul frumos al Scripturii, care mângâie inima noastră, când este întristată, o potolește, când este mâniată, și o umple de bucurie veșnică, urcând-o către Fiul Unul-născut și prin El la Tatăl luminător.”*²³

c. Biblia – vorbirea lui Dumnezeu către lume

Prin cuvântul Scripturii nu ne vorbește un om (episcop, preot sau credincios), ci ne vorbește Dumnezeu Însuși. În acest sens, autorul Epistolei către Evrei mărturisește:

*„După ce **Dumnezeu** odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri **a vorbit părinților noștri prin prooroci**, în zilele acestea mai de pe urmă **ne-a grăit (ne vorbește) nouă, prin Fiul** (ἐν υἱῷ)”* (Evr 1, 1).

Ceea ce observăm în textul original este faptul că nu apare expresia „prin Fiul”, prepoziția „prin” transferând substantivului „Fiul”

²³ Sf. Ioan DAMASCHIN, *Dogmatica*, Ed. Scripta, București, 1993, 180–181.

conotația de instrument prin intermediul căruia primim ceva sau se face ceva, ci avem expresia „în Fiul” (**ἐν υἱῷ**), prepoziția „**ἐν**” exprimând locul în care, sau în interiorul căruia se săvârșește acțiunea.

Fiind vorba de cuvântul lui Dumnezeu rostit către lume, originalul **ἐν υἱῷ** ne arată că Dumnezeu ne vorbește și nouă, celor de azi, dar nu *prin Fiul* înțeles ca instrument de transmitere a cuvântului, ci **din interiorul Fiului**, adică din realitatea contopirii noastre depline, ontologice, cu El, într-o unire de comuniune indisolubilă, și care se realizează în sacramentul euharistic. Așadar, Dumnezeu ne vorbește „**în Fiul**”, adică din interiorul comuniunii noastre cu El, pe măsura experienței directe cu El, și nu „*prin Fiul*”, adică din exterior, din afara legăturii directe cu El.²⁴

În acest sens, creștinul care citește cu credință și cu evlavie Sfânta Scriptură, opera Duhului Sfânt, adresată tuturor oamenilor, stă de vorbă direct și deplin cu însuși Dumnezeu. Sfântul Ioan Gură de Aur învață că este imposibil ca cel care stă de vorbă cu Dumnezeu și îl ascultă, să nu dobândească vreun folos.²⁵ Citirea Sfintei Scripturi îl ajută, așadar, pe creștin să-și corecteze și să-și desăvârșească viața morală, întrucât intră în legătură directă cu ceea ce Dumnezeu îi spune sau îi poruncește, prin cuvântul Său.

4. Biblia – adevăr sau mit?

O credință ca cea a primelor generații creștine, care implica o loialitate absolută, chiar cu prețul vieții, față de Mântuitorul Iisus Hristos, nu se putea baza decât pe **adevăr** și pe **incontestabilitatea faptelor descrise**, și nu pe legende sau pe date inventate de către cineva, în cursul istoriei.²⁶

În acest sens, avem dovezi istorice păgâne, între care cea mai importantă este cea lui Pliniu cel Tânăr (*Plinius Secundus*), un nepot și fiu

²⁴ A se vedea amănunte, în acest sens, Stelian TOFANĂ, *Iisus Hristos, Arhiereu veșnic, după Epistola către Evrei*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, 91-102.

²⁵ A se vedea amănunte, Stelian TOFANĂ, „Cine citește și cine interpretează Sfânta Scriptură? O viziune hrisostomică”, 56-70.

²⁶ Vezi Vasile МИНОС, „Iisus Hristos și izvoare antice profane”, in rev. *Studii Teologice*, 1 / 1989, 18.

adoptiv al lui Pliniu cel Bătrân, proconsul al Bitiniei. Acesta întreține o corespondență cu împăratul Traian, păstrată în 10 volume.

În volumul al X-lea găsim un raport al lui Pliniu cel Tânăr, referitor la situația politică, socială, religioasă din provincia pe care o guverna, în care face referire și la creștinii pe care îi supraveghea. Această scrisoare a lui Plinius cel Tânăr către împăratul Traian este și primul text latin, în ordine cronologică, în care este menționat Mântuitorul Iisus Hristos. Iată ce spune el:

*„(Creștinii – n.n.) obișnuiau să se adune într-o anumită zi în zori, să înalțe pe rând cântare lui **Hristos** ca unui zeu; se legau prin jurământ nu pentru vreo nelegiuire, ci să nu făptuiască vreun furt, tâlhărie sau adulter, să nu-și calce cuvântul dat, să nu tăgăduiască în fața justiției dacă au primit ceva în păstrare. După toate acestea, obiceiul era să se adune din nou pentru a lua masa în comun, o hrană nevinovată...”*²⁷

Neștiind dacă pedepsele trebuiau aplicate global sau diferențiat, în funcție de vârstă sau atitudinea celor judecați, Pliniu explică împăratului Traian modul în care a procedat:

*„Celor care negau că sunt sau au fost creștini, invocând zeii după formula rostită de mine și aducând ofrande de vin și tămâie statuii tale, care poruncisem să fie adusă în acest scop împreună cu statuile divinităților, dacă pe lângă acestea au hulit pe Hristos, fapt despre care se spune că nu pot fi siliți în nici un chip să facă cei ce sunt cu adevărat creștini, am socotit că pot să le dau drumul.”*²⁸

Așadar, Pliniu cel Tânăr dă mărturie indirectă despre Hristos care nu era altul decât Hristosul Scripturii și al adorării creștinilor dintotdeauna.

În ultimii 150 de ani, arheologii au verificat credibilitatea relatărilor detaliate ale Bibliei cu privire la diferite evenimente, obiceiuri, persoane, orașe, națiuni și locații geografice. Nelson Glueck, probabil autoritatea modernă cea mai mare a arheologiei israeliene, a spus:

„Nici o descoperire arheologică nu a respins vreo referință biblică. Rezultatele descoperirilor arheologice au confirmat în mare sau în

²⁷ PLINIUS CEL TÂNĂR, *Opere complete. Scrisori*, X, 96, traducere, note, prefață de Liana MANOLACHE, Ed. Univers, București, 1977, 343.

²⁸ PLINIUS CEL TÂNĂR, *Opere complete. Scrisori*, X, 96, 343–344.

*detaliu afirmațiile istorice din Biblie. În aceeași măsură, evaluarea corectă a descrierilor biblice au condus adesea la descoperiri uimitoare.”*²⁹

De asemenea, Donald Wiseman, arheolog și profesor la Universitatea din Londra, estimează că sunt peste 2500 de descoperiri arheologice care dovedesc veridicitatea Bibliei.³⁰

Așadar, Sf. Scriptură, cu precădere Noul Testament, conține în canonul său singurele și unicele „tradiții” referitoare la întruparea, activitatea și lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, ca persoană istorică, și nu ca „mit”, precum și la apariția și dezvoltarea Bisericii creștine și a misiunii ei de propovăduire a Evangheliei lui Iisus Hristos, de continuare și de actualizare a lucrării Sale mântuitoare și sfințitoare în lume.

Din această perspectivă, Biblia circumscrie în paginile ei baza fundamentală a tot ceea ce înseamnă creștinism, Biserică, adevăr revelat, istoricitate a operei mântuitoare realizată de Iisus Hristos, persoană reală a istoriei omenirii și nu un „mit” inventat de cineva.³¹

5. Cuvântul lui Dumnezeu și societatea modernă

a. Paradoxul contemporan

Biblia este cea mai citită și cea mai tradusă carte din lume, dar, în mod paradoxal, cu destul de puține roade în viața oamenilor! În încercarea de a da un răspuns la acest paradox, ne referim la Pilda semănătorului. Iată ce spune Mântuitorul:

„Ieșit-a semănătorul să semene sămânța sa. Și pe când semăna el, una a căzut lângă drum și a fost călcată în picioare și păsările cerului au mâncat-o. Și alta a căzut pe piatră; și dacă a răsărit s-a uscat, pentru că nu avea umezeală. Și alta a căzut în mijlocul spinilor; și spinii,

²⁹ Nelson GLUECK, *Rivers in the Desert. A History of the Negev*, Ed. Farrar, New York, 1959, 31.

³⁰ Vezi D. J. WISEMAN, „Archaeological Confirmations of the Old Testament”, în Carl F. HENRY (editor), *Revelation and the Bible*, Grand Rapids, Michigan, 1958, 301–302.

³¹ Vezi Leonard GOPPELT, *Theologie des Neuen Testaments*, I, Berlin, 1983, 17.

crescând împreună cu ea, au înăbușit-o. Și alta a căzut pe pământul cel bun și a crescut și a făcut rod înșutit". Pe acestea spunându-le, a strigat: „Cel ce are urechi de auzit, să audă!” Și ucenicii Săi Îl întrebau ce înseamnă această parabolă. Iar El a zis: „Vouă vă este dat să cunoașteți tainele împărăției lui Dumnezeu; dar celorlalți, în parabole, ca văzând să nu vadă și auzind să nu înțeleagă.

Iar parabola aceasta înseamnă: Sămânța este cuvântul lui Dumnezeu. Cea de lângă drum sunt cei care aud, apoi vine diavolul și ia cuvântul din inima lor, ca nu cumva, crezând, să se mântuiască. Iar cea de pe piatră sunt aceia care primesc cu bucurie cuvântul când îl aud, dar aceștia nu au rădăcină; ei cred până la o vreme, iar la vreme de încercare se leapădă. Iar cea căzută între spini sunt cei care aud, dar umblând cu grijile și cu bogăția și cu plăcerile vieții, se înăbușă și nu rodesc. Iar cea de pe pământ bun sunt cei care, auzind cuvântul cu inimă curată și bună, îl păstrează și rodesc întru răbdare" (Lc 8, 5-15).

În interpretarea Mântuitorului Hristos, Cel care seamănă este Dumnezeu, sămânța este Cuvântul lui Dumnezeu și ogorul suntem noi. Cine sunt azi semănătorii? Slujitorii sfintelor altare. Așadar, și ei fac parte din cadrul de referință al Pildei. Ba, mai mult, ei sunt primul ogor în care cade sămânța. Poporul, creștinii reprezintă doar al doilea ogor.

Sămânța, însă, din ogorul al doilea, al lumii, rodește în funcție de cum rodește ea mai întâi în ogorul sufletului tău, ca slujitor și propovăduitor al Cuvântului, pentru că modul în care te raportezi la lume reflectă ceea ce înseamnă pentru tine Cuvântul lui Dumnezeu și modul în care te identifice cu el. Așadar, primii care trebuie să se străduiască să ofere seminței, adică cuvântului lui Dumnezeu, un ogor cu pământ bun, sunt cei care răspândesc, care vestesc cuvântul. Și atunci, nu cumva acest paradox îl trăim personal, fiecare dintre cei ce vestim cuvântul? Citim, interpretăm Biblia, știm multe, dar avem roade puține?!

b. Cauzele nerodirii cuvântului

Prin cuvânt Dumnezeu a creat universul în toată măreția și frumusețea sa. Prin cuvântul lui Dumnezeu profeții au menținut trează

credința și au călăuzit omenirea la adevăr și dreptate, schimbând adesea, din temelii, structurile ei.³²

În gura Apostolilor, cuvântul a fost „*trâmbița de chemare*”³³ a neamurilor la mântuire. În viața Bisericii, cuvântul lui Dumnezeu a fost arma prin care s-a cucerit lumea pentru Hristos; prin el s-a răspândit credința, s-au convertit popoarele, s-au schimbat caractere. Nimic nu poate, așadar, egala puterea cuvântului lui Dumnezeu!

În acest context, se ridică, în mod firesc, câteva întrebări care îi vizează nu numai pe simpli creștini, ci și întreaga lume eclesială și teologică, indiferent de confesiune sau de modul de exprimare a credinței. *Unde se arată astăzi puterea cuvântului? Cum se face că, aceeași armă care, în trecut, a săvârșit atâtea biruințe, are, astăzi, o înrâurire atât de anemică asupra cugetelor oamenilor?*

Să ne referim în cele ce urmează la câteva dintre cauzele nerodirii cuvântului lui Dumnezeu în lumea modernă, secularizată, desfigurată în chipul ei moral de cele mai abominabile patimi, adesea ridicate la rang de cult, ca în Corintul vremii pauline, încercându-se astăzi, nu o dată, a li se găsi chiar o justificare teologică.

– Abordarea cuvântului sfânt cu necredință

Nu se poate citi Biblia fără a crede în ceea ce citești. Avem un exemplu în acest sens, și anume, atitudinea conașionalilor lui Iisus, din Nazaret. Iată ce consemnează Sfinții Evangheliști:

„Și venind în patria Sa îi învăța pe ei în sinagoga lor, încât ei erau uimiți și ziceau: De unde are El înțelepciunea aceasta și puterile? Oare nu este acesta fiul teslarului? Au nu se numește mama sa Maria și frații Săi, Iacob și Iosif, și Simon și Iuda și surorile lui, oare, nu sunt toate la noi? Deci, de unde are El toate acestea?... Și se poticneau întru El...”

Și Evanghelistul concluzionează:

„Și n-a făcut acolo multe minuni, din pricina necredinței lor” (Mt 13, 54–58).

³² Stelian TOFANĂ, „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată: eficientă sau ineficientă?”, în rev. *Plērōma*, 2, București, 2006, 14.

³³ Vezi Ștefan SLEVOACĂ, *Predici pentru toate Duminicile și Sărbătorile anului bisericesc*, București, 1979, 163.

Avem, așadar, o piedică în calea rodirii cuvântului lui Dumnezeu, cea izvorâtă din *lipsa de credință* cu care este abordat sau ascultat cuvântul.

Evangelhiștii sinoptici consemnează toți faptul că Iisus n-a avut succes între rudele și cunoscuții Săi din Galileea. Se pune întrebarea: *De ce nu i-a putut converti și pe aceia, așa cum a făcut cu locuitorii altor cetăți?* Răspunsul este: Pentru simplul fapt că cei din neamul Lui, sau cunoscuții Săi apropiați, îl socoteau ca pe unul din egalii lor, un simplu om, probabil și El un meseriaș, ca fiu al dulgherului din Nazaret, cum credeau ei că este Iisus, adică unul fără autoritate și putere divină. Așadar, necrezând în divinitatea și puterea Lui dumnezeiască, nu s-au convertit și, în consecință, nici de minuni n-au avut parte.

Sfântul Apostol Pavel le scria creștinilor din Roma, în Epistola pe care le-a trimis-o, că Evanghelia este „*puterea lui Dumnezeu spre mântuirea tuturor celor ce cred*” (Rom 1,16). Același lucru le spunea și creștinilor din catatea Tesalonic:

„*Cuvântul lui Dumnezeu lucrează în voi, cei ce credeți*” (1 Tes 2, 13).

Prin urmare, cuvântul lucrează doar acolo, și doar în acela, care îl primește cu credință. Atunci când este primit și privit, doar ca „un cuvânt al oamenilor” (1 Tes 2, 13), el nu este lipsit, totuși, de putere dumnezeiască, numai că devine „nelucrător”.³⁴

– Separarea cuvântului lui Dumnezeu de experiența euharistic-liturgică

Rațiunea omenească singură nu este suficientă pentru pătrunderea Scripturii și înțelegerea lui Dumnezeu ca subiect al Cuvântului ei, ci este nevoie de o înțelegere marcată de energiile Duhului, care depășește puterile rațiunii omenești. Cu cât dobândim, prin rugăciune, aceste energii, cu atât mai mult se dezvoltă ceea ce este creat.

O lectură în stare de rugăciune, sub asistența Duhului Sfânt, este o lectură în care limitele simplei creaturi sunt depășite: mintea omenească devine capabilă de noi înțelegeri, de noi reflecții, de noi interpretări și concepții, fiind ridicată în transcendența lui Dumnezeu care oferă o altfel de înțelegere.³⁵

³⁴ Stelian TOFANĂ, „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată...”, 18.

³⁵ Paul EVDOKIMOV, *Vârstele vieții spirituale*, trad. Ion BUGA, Ed. Christiana, București, 1993, 116.

Dacă citim cuvântul Scripturii și suntem impresionați de el, dar nu mergem la Biserică, rămânem exteriori împărtășirii depline cu Hristos.

Ermeneutica contemporană ortodoxă nu poate interpreta Scriptura decât în legătură cu Euharistia și cu experiența euharistică a comunității, pentru că numai aici a fost ea citită și interpretată de la început. Părinții Bisericii au interpretat istoria și transmiterea adevărului în lumina euharistică, iar în această experiență ea primește noi dimensiuni.³⁶

În cadrul Liturghiei euharistice, Hristos se consumă, după cum se exprimă Fer. Ieronim, în două forme:

„Noi mâncăm și bem trupul și sângele Său în dumnezeiasca euharistie, dar și în lectura Scripturilor.”³⁷

Din acest motiv, Scriptura trebuie să fie privită prin prisma lui Hristos euharistic, oferindu-se și ea spre hrană creștinilor, ca și El. În acest sens, Origen spunea:

„Dacă pentru Trupul și Sângele Mântuitorului manifestăm o grijă deosebită ca nu cumva vreo fărâmitură să cadă pe jos și să o pierdem, atunci aceeași grijă datorăm și față de cuvintele lui Hristos din Scriptură, pentru că păcatul este același în cazul pierderii.”³⁸

Numai prin Hristosul euharistic îl putem pătrunde, citi și înțelege pe același Hristos din Cuvântul Scripturii. Cu alte cuvinte, Hristosul Cuvântului se descoperă deplin numai în Hristosul euharistic. Această deosebire de nuanță dintre cele două moduri de împărtășire cu Hristos este cât se poate de evidentă în relatarea arătării Domnului Înviat celor doi ucenici care mergeau spre un sat numit Emaus, în chiar ziua Învierii. Iată ce relatează Evanghelistul Luca:

*„Doi dintre ei (ucenici) mergeau în aceeași zi la un sat care era departe de Ierusalim, ca la șaizeci de stadii, al cărui nume era Emaus. Și aceia vorbeau între ei despre toate întâmplările acestea. Și pe când vorbeau și se întrebau între ei, Iisus Însuși, apropiindu-Se, mergea împreună cu ei. **Dar ochii lor erau ținuți ca să nu-L cunoască. Și***

³⁶ J. ZIZIOULAS, „Verite et communion dans la perspective de la pensee greque”, in rev. *Irenikon*, 4 / 1977, 502.

³⁷ Paul EVDOKIMOV, *L'Orthodoxie*, Neuchatel, 1965, 188.

³⁸ ORIGEN, *Omilia a 13-a la Exod*, apud Stelian TOFANĂ, „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată”, 24.

*El a zis către ei: Ce sunt cuvintele acestea pe care le schimbați unul cu altul în drumul vostru? Iar ei s-au oprit, cuprinși de întristare. Răspunzând, unul cu numele Cleopa, a zis către El: Tu singur ești străin în Ierusalim și nu știi cele ce s-au întâmplat în el în zilele acestea? El le-a zis: Care? Iar ei I-au răspuns: Cele despre Iisus Nazarineanul, Care era prooroc puternic în faptă și în cuvânt înaintea lui Dumnezeu și a întregului popor. Cum L-au osândit la moarte și L-au răstignit arhieriei și mai-marii noștri; Iar noi nădăjduiam că El este Cel ce avea să izbăvească pe Israel; și, cu toate acestea, astăzi este a treia zi de când s-au petrecut acestea. Dar și niște femei de ale noastre ne-au spăimântat, ducându-se dis-de-dimineață la mormânt, Și, negăsind trupul Lui, au venit zicând că au văzut arătare de îngeri, care le-au spus că El este viu. Iar unii dintre noi s-au dus la mormânt și au găsit așa precum spusese femeile, dar pe El nu L-au văzut. Și El a zis către ei: **O, nepricepuților și zăbavnici cu inima ca să credeți toate câte au spus proorocii! Nu trebuia, oare, ca Hristos să pătimească acestea și să intre în slava Sa?** Și începând de la Moise și de la toți proorocii, le-a tâlcut lor, din toate Scripturile cele despre El. Și s-au apropiat de satul unde se duceau, iar El se făcea că merge mai departe. Dar ei Îl rugau stăruitor, zicând: Rămâi cu noi că este spre seară și s-a plecat ziua. Și a intrat să rămână cu ei. Și, **când a stat împreună cu ei la masă, luând El pâinea, a binecuvântat și, frângând, le-a dat lor. Și s-au deschis ochii lor și L-au cunoscut; și El s-a făcut nevăzut de ei.** Și au zis unul către altul: Oare, nu ardea în noi inima noastră, când ne vorbea pe cale și când ne tâlcuia Scripturile? Și, în ceasul acela sculându-se, s-au întors la Ierusalim și au găsit adunați pe cei unsprezece și pe cei ce erau împreună cu ei, care ziceau că Domnul cu adevărat a înviat și I s-a arătat lui Simon. Și ei au povestit cele petrecute pe cale și cum a fost El cunoscut de ei întru frângerea pâinii” (Lc 24, 13–35).*

Este vorba aici de *prima Euharistie* sau de *prima Liturghie* săvârșită de Domnul Hristos Înviat, și, totodată, de prima împărtășire a ucenicilor cu Trupul lui Hristos mort, jertfit, înviat spiritualizat, pătruns de energiile Duhului Sfânt. Este limpede că cei doi din Emaus Îl căutau pe Hristos istoric, dar dintr-o dată li Se descoperise Hristos, Cel euharistic.

Așadar, pe Hristosul Cuvântului, deși este hrană, nu-L poți cunoaște deplin decât dacă ești unit cu El în sacramentul euharistic. Oricât de mult am citi cuvântul Scripturii, dacă nu unim această lectură cu

Hristosul euharistic nu o să putem pătrune pentru a afla mai multe despre El. Este posibil, însă, să aflăm îndeajuns de multe despre Hristos, dar să înțelegem, în același timp, destul de puțin despre El.

– *Citirea și ascultarea cuvântului în afara comuniunii Duhului și a rugăciunii*

Sfântul Apostol Petru este foarte tranșant în privința interpretării Scripturii, avertizând pe cel ce dorește să se angajeze într-o astfel de lucrare că „nici o proorocie a Scripturii nu se tâlcuiește după socotința fiecăruia” (2 Pt 1, 20).

Motivul atenționării este simplu:

„Pentru că niciodată proorocirea nu s-a făcut după voia omului, ci oamenii cei sfinți ai lui Dumnezeu au grăit, purtați fiind de Duhul Sfânt” (2 Pt 1, 21).

Așadar, interpretării subiective, Apostolul îi opune interpretarea făcută sub inspirația Duhului Sfânt, pentru că cine altul poate cunoaște mai bine sensul ascuns al Scripturii decât Duhul care a vegheat la transpunerea lui în scris?³⁹

Doar rugăciunea deschide inima noastră lucrării Duhului Sfânt, care ne ajută să ne ridicăm la nivelul celui ce a scris și să înțelegem ceea ce a pus în slovă imprimată când scris în stare de insuflare. *Aceasta este lectura insuflată.* Tocmai acesta este și motivul pentru care la Sfânta Liturghie s-a inserat o rugăciune, pe care preotul o rostește în taină, înainte de citirea Sfintei Evanghelii, și în care el se roagă pentru sine și pentru credincioși, pentru înțelegerea celor ce urmează a fi citite:

„Strălucește în inimile noastre, Iubitorule de oameni, Stăpâne, lumina cea curată a cunoașterii Dumnezeirii Tale și deschide ochii gândului nostru spre înțelegerea evanghelicilor Tale propovăduiri. Pune în noi și frica dumnezeieștilor tale porunci ca toate poftele trupului călcând, viețuire duhovnicească să petrecem, cugetând și făcând toate cele ce sunt spre bună plăcerea Ta. Că Tu ești lumina sufletelor și a trupurilor noastre, Hristoase Dumnezeul nostru...”⁴⁰

³⁹ F. DREYFUS, „L’actualisation de l’Ecriture. L’action de l’Esprit”, în *Revue Biblique*, 2 / 1979, 162–163.

⁴⁰ *Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2012, 147–148.

Accentul în rugăciune cade pe cererea de luminare a minții și de deschidere a gândului spre înțelegerea sensului Cuvântului Evangheliei, care urmează a fi rostit, și în care este prezent Iisus Hristos. Nu se poate realiza înțelegerea și unirea cu El prin cuvânt, decât după o transformare a minții, a gândului și a inimii, care se produce în rugăciune, cu invocarea Duhului. Deci, este nevoie pentru unirea cu El, de un gând deschis, *pentru înțelegere*, și de inimă luminată de Duhul, *pentru primire*.

Faptul acesta devine evident în evenimentul Schimbării la Față a Mântuitorului, pe muntele Taborului, când a fost nevoie ca ochii și mințile Apostolilor să fie ele însele transformate de lumina divină, venită tocmai în momentul în care Hristos se ruga (cf. Lc 9, 29). Dacă creștinul nu se transformă citind, rostind sau ascultând Cuvântul Scripturii, el nu primește decât doar câteva simple noțiuni sau cunoștințe naturale, rămânând, astfel, exterior Cuvântului.

În *Liturghia Cuvântului*, prin citirea și explicarea Sfintei Evanghelii, se transmite Scriptura așa cum a fost ea înțeleasă și trăită în istorie de către creștini, și se interpretează, făcându-se actuală pentru noi.⁴¹ Biblia nu poate fi, așadar, separată de Liturghie, pentru că Liturghia însăși este concepută cu ajutorul Scripturii. Ceea ce nu este biblic, la modul textual, în Liturghie, este, în general, fie o parafrază a textului biblic, fie un comentariu ce utilizează, la rândul său, însuși cuvintele Sfintei Scripturi.⁴²

Liturghia reprezintă o actualizare spirituală a evenimentelor Scripturii. În Liturghie se actualizează trecutul din Scriptură și se trăiește ca prezent, după cum se anticipează viitorul, gustându-se cele din urmă, făgăduite de Domnul, ca momente ale prezentului.⁴³ Astfel, în liturghia Crăciunului, a Bobotezei sau a Paștilor, Hristos se naște, se botează și învie în chip tainic în inimile creștinilor.

⁴¹ Cf. Mircea BASARAB, „Scriptură și Liturghie”, în rev. *Mitropolia Banatului*, 7–9, Timișoara, 1981, 463.

⁴² Vezi amănunte, Mircea BASARAB, „Biblia în Liturghia și viața spirituală ortodoxă”, în rev. *Mitropolia Banatului*, 1–3, Timișoara, 1979, 31–42.

⁴³ Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, Ed. IBMBOR, București, 1978, 62.

– *Neimplicarea destinului uman în realitatea Cuvântului lui Dumnezeu*

Marea ispită a lumii contemporane, vizavi de Cuvântul lui Dumnezeu, este aceea că, faptele, întâmplările relatate de Biblie, cuvântul pe care îl conține, sunt considerate ca aparținând trecutului milenar și că nu ne privesc și pe noi.

Numai că toate acestea trebuie înțelese ca fiind „*chemările de acum*”⁴⁴, adresate de către Dumnezeu, nouă. Orice pasaj din Biblie și, în special, din Evanghelie, trebuie privit, și înțeles, ca fiind mesajul adresat de Dumnezeu nouă, acum, când ne caută să ne vorbească, să intre în casa noastră, să ne mântuiască.

A citi, a rosti sau asculta cuvântul fără această credință, înseamnă a rămâne exteriori lui și puterii sale. Pentru a înțelege această relație dintre noi și cuvânt, facem referire la un pasaj din Vechiul Testament (2 Reg 12,1–13), sugestiv pentru felul în care trebuie să ne raportăm la Cuvântul lui Dumnezeu.

Regele David a comis o îndoită fărădelege: pune la cale uciderea generalului său Urie și o ia de soție, apoi, pe Batșeba, nevasta acestuia. La regele ucigaș și adulter vine, din partea lui Dumnezeu, proorocul Natan, să-l cheme la pocăință. Natan se folosește de o parabolă, spunându-i regelui:

„Erau într-o cetate doi oameni: unul bogat și altul sărac. Cel bogat avea foarte multe vite mari și mărunte, iar cel sărac n-avea decât o singură oiță, pe care el o cumpăraseră de mică și o hrănise și ea crescuse cu copiii lui. Din pâinea lui mânca și ea și se adăpa din ulcica lui, la sânul lui dormise și era pentru el ca o fică. Dar iată că a venit la bogat un călător, și gazda nu s-a îndurat să ia din oile sale sau din vitele sale, ca să gătească cină pentru călătorul care venise la el, ci a luat oița săracului și a gătit-o pe aceea pentru omul care venise la el. Atunci s-a mâniat David cumplit asupra celui om și a zis către Natan: 'Precum este adevărat că Domnul este viu, tot așa este de adevărat că omul care a făcut aceasta este vrednic de moarte' (...).

⁴⁴ Cf. Ștefan SLEVOACĂ, *Predici pentru toate Duminicile și Sărbătorile anului bisericesc*, 166.

Atunci Natan a zis către David: ‘Tu ești omul care a făcut aceasta. Așa zice Domnul Dumnezeu lui Israel: Eu te-am uns rege pentru Israel și Eu te-am izbăvit din mâna lui Saul, (...) Pentru ce, însă, ai nesocotit tu cuvântul Domnului, făcând rău înaintea ochilor Lui? Pe Urie Heteul tu l-ai lovit cu sabia, pe femeia lui ți-ai luat-o de soție, iar pe el l-ai ucis cu sabia Amoniților. Deci nu se va depărta sabia de deasupra casei tale în veac, pentru că tu M-ai nesocotit pe Mine și ai luat pe femeia lui Urie Heteul, ca să-ți fie nevastă. Așa zice Domnul: Iată Eu voi ridica asupra ta rău chiar din casa ta... Tu ai făcut pe ascuns, iar Eu voi face aceasta înaintea a tot Israelul și înaintea soarelui’... ‘Am păcătuit înaintea Domnului’, a zis David către Natan. ‘Și Domnul a ridicat păcatul de deasupra ta, a zis Natan, și tu nu vei muri’” (2 Regi 12, 1–5.7.9–13).

Putem observa, din pasajul citat, că atâta timp cât David a crezut că cuvântul proorocului nu-l privește pe el, viața lui, faptele sale, rămânând, deci, exterior cuvântului, el face judecăți de valoare și corecte: „*Vrednic de moarte este acel om!*” (2 Reg 12, 5). Dar, în momentul în care profetul îl avertizează că el este omul la care se referă cuvântul lui Dumnezeu, și că el și fapta sa este înfierată de cuvânt și că destinul lui este implicat în cuvântul Domnului, David nu mai face constatări și aprecieri, ci săvârșește pocăința: „*Am păcătuit înaintea Domnului!*” (2 Reg 12, 12).

Așadar, atâta timp cât David a rămas exterior cuvântului, în păcat, și fără să se simtă implicat în mesajul cuvântului, sabia lui Dumnezeu era deasupra casei sale și, încă, pentru vecie (2 Reg 12, 10), de unde deducem că, lângă păcat, este și mânia lui Dumnezeu (cf. Rom 2, 9). În schimb, în momentul pocăinței, proorocul îi spune lui David: „*Domnul a ridicat pedeapsa de deasupra ta*” (2 Reg 12, 13). Înțelegem, prin urmare, că implicarea în mesajul cuvântului coincide cu iubirea, iertarea și mila lui Dumnezeu întoarsă spre lume.

Atâta timp cât David a privit istoria din parabolă ca o întâmplare cu alte personaje, a rămas împietrit. Când a primit descoperirea profetului și a înțeles mesajul lui ca aplicându-se la fapta lui, face pocăință.

De multe ori, când credem că Cuvântul lui Dumnezeu îl privește numai pe omul de lângă noi, facem silogisme, și, poate, chiar corecte: el fură, el înșeală, el este desfrânat, el nu respectă Cuvântul lui Dumnezeu ș.a.m.d. Însă, când înțelegem că pe noi ne privește cuvântul, doar

atunci ne putem schimba total viața, modul de gândire și de raportare la Dumnezeu.

Saul, viitorul Apostol al neamurilor, se comportă la fel. Atâta timp cât știa ceva despre Iisus, găsimu-se cu El doar într-un proces intelectual de cunoaștere, îl prigonea. Când L-a înțeles, apropiindu-se de El și raportându-se la El nu numai în plan intelectual, ci și afectiv, de relație directă cu El, în actul de trăire al credinței personale, el exclamă:

„De acum nu mai trăiesc eu, ci Hristos trăiește în mine” (Gal 2, 20).

Lumea de azi are o singură alternativă în a îndepărta sabia mâniei lui Dumnezeu de deasupra ei: *să primească, să asculte, să trăiască și să înțeleagă cuvântul lui Dumnezeu ca o chemare mereu actuală, adresată ei și nouă personal!*

„Eu sunt acela!” este mărturisirea și exprimarea mântuirii: *Eu sunt Betleemul, care nu are loc pentru adăpostirea lui Iisus; Eu sunt Petru, care mă leapăd de Domnul la cea mai mică încercare; Eu sunt Iuda, care îl vinde pentru interese materiale, Eu sunt Saul, care îl prigonesc pe Iisus cu păcatele mele... și nu: „Tu ești acela!”*⁴⁵

6. În loc de concluzii

Biblia e singura carte care cere un răspuns!

Ai dat un răspuns? Ai un răspuns?

Unde se găsește Biblia în sistemul tău de referințe la tine însuși, la aproapele tău, la Dumnezeu?

Când vei avea un răspuns la aceste întrebări, Biblia va însemna punctul de referință după care îți vei ghida viața.

⁴⁵ Cf. Stelian TOFANĂ, „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată”, 28.

7. Tema reflectată în Slide-uri

Să citim și să învățăm împreună Biblia!

CUPRINS

- 1. Preliminarii**
- 2. Ce nu este Biblia?**
- 3. Ce este Biblia?**
  - a. Biblia este o „bibliotecă”*
  - b. Biblia este Cuvântul lui Dumnezeu*
  - c. Biblia este vorbirea lui Dumnezeu către lume*
- 4. Biblia – adevăr sau mit?**
- 5. Cuvântul lui Dumnezeu și societatea modernă**
  - a. Paradoxul contemporan*
  - b. Cauzele nerodirii cuvântului*
- 6. În loc de concluzii**

1. Preliminarii

- Biblia este colecția de cărți sfinte, scrise sub inspirația Duhului Sfânt, de oameni aleși ai lui Dumnezeu.
- Biblia este cuvântul lui Dumnezeu adresat omului, care lucrează în el, pe măsura credinței lui.

2. Ce nu este Biblia?

- *O carte de istorie!*
- *O carte de cosmologie!*
- *O carte de știință!*
- *Întrucât este mai mult decât atât!*

3. Ce este Biblia?

- **„Biblioteca”**

(*„Biblioteca prin excelență, singură și singulară în dumnezeiasca ei omenitate” – Bartolomeu Anania, Biblia, p. 7)*

- **Cuvântul lui Dumnezeu**

*„Puneți în inima voastră toate cuvintele pe care eu vi le-am spus astăzi și să le lăsați moștenire copiilor voștri, ca să se silească și ei a împlini toate poruncile legii acesteia. **Căci acestea nu sunt vorbe goale, ci sunt viața voastră și prin acestea vă veți îndelunga zilele** (veți trăi ani mulți)” (Deut 32, 46–47).*

*„Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit sunt *duh* și sunt *viață*” (În 6, 63).*

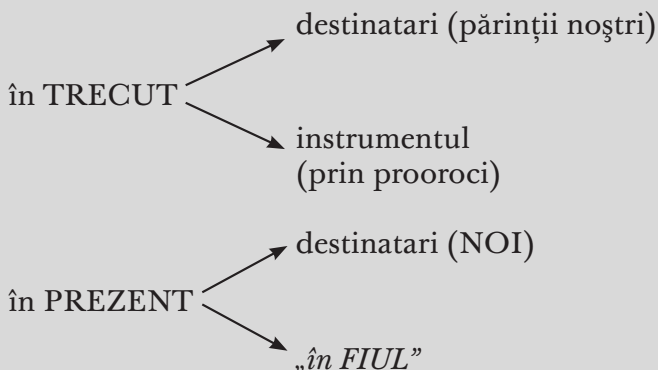
Cea mai impresionantă mărturisire despre importanța cuvântului lui Dumnezeu, pentru viața omenească, este Psalmul 118:

„Se topește sufletul meu după cuvântul Tău... Acesta m-a mângăiat întru necazul meu, pentru că cuvântul Tău m-a făcut viu... Cuvintele gurii Tale sunt mai de preț decât mii de comori de aur și de argint... De n-ar fi fost legea Ta gândirea mea, atunci aș fi pierit întru necazul meu... Făclie picioarelor mele sunt cuvintele Tale și luminează cărărilor mele...” (Ps. 118, 72. 92. 105)

- **Vorbirea lui Dumnezeu către lume**

*„După ce **Dumnezeu** odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri **a vorbit părinților noștri prin prooroci**, în zilele acestea mai de pe urmă **ne-a grăit (ne vorbește) nouă, prin Fiul**” (Evr 1, 1).*

Dumnezeu VORBEȘTE:

4. Biblia – adevăr sau mit?

- O credință ca cea a primelor generații creștine, care implica o loialitate absolută, chiar cu prețul vieții, față de Mântuitorul Iisus Hristos, nu se putea baza decât pe **adevăr** și pe incontestabilitatea faptelor descrise, și nu pe legende sau date inventate.
- Pe acest adevăr s-a întemeiat Biserica;
- Pentru acest adevăr s-au jertfit martirii.

Dovezi istorice păgâne

Pliniu cel Tânăr (Plinius Secundus)

- nepot și fiu adoptiv al lui Pliniu cel Bătrân;
- proconsul al Bitiniei;
- întreține o corespondență cu împăratul Traian, în 10 vol.;
- în volumul al X-lea găsim un raport al lui referitor la situația politică, socială, religioasă din provincia pe care o guverna, în care face referire și la creștinii pe care îi supraveghea:

„(Creștinii – n.n.) obișnuiau să se adune într-o anumită zi în zori, să înalțe pe rând cântare lui **Hristos** ca unui zeu; se legau prin jurământ nu pentru vreo nelegiuire, ci să nu făptuiască vreun furt, tâlhărie sau adulter, să nu-și calce cuvântul dat, să nu tăgăduiască în fața justiției dacă au primit ceva în păstrare. După toate acestea, obiceiul era să se adune din nou pentru a lua masa în comun, o hrană nevinovată...”.

Neștiind dacă pedepsele trebuiau aplicate global sau diferențiat, în funcție de vârstă sau atitudinea celor judecați, Pliniu explică împăratului Traian modul în care a procedat:

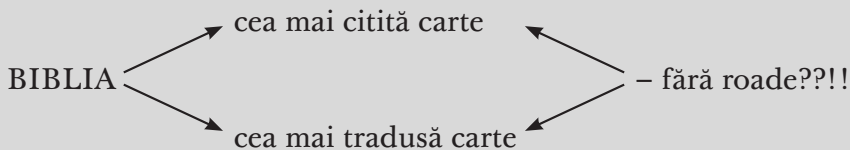
„Celor care negau că sunt sau au fost creștini, invocând zeii după formula rostită de mine și aducând ofrande de vin și tămâie statuii tale, care poruncisem să fie adusă în acest scop împreună cu statuile divinităților, dacă pe lângă acestea au hulit pe Hristos, fapt despre care se spune că nu pot fi siliți în nici un chip să facă cei ce sunt cu adevărat creștini, am socotit că pot să le dau drumul.”

Această scrisoare a lui Plinius cel Tânăr către împăratul Traian, este și primul text latin, în ordine cronologică, în care este menționat Mântuitorul Iisus Hristos.

(cf. PLINIU CEL TÂNĂR, *Opere complete. Scrisori*, X, 96, traducere, note, prefață de LIANA MANOLACHE, Ed. Univers, București, 1977, pp. 343–344).

5. Cuvântul lui Dumnezeu și societatea modernă

a. Paradoxul contemporan

O încercare de răspuns: *Pilda semănătorului* (Lc 8, 5–15)

b. Cauzele nerodirii cuvântului

Abordarea acestuia cu necredință – Isus în Nazaret

„Și venind în patria Sa îi învăța pe ei în sinagoga lor, încât ei erau uimiți și ziceau: De unde are El înțelepciunea aceasta și puterile? Oare nu este acesta fiul teslarului? Au nu se numește mama sa Maria și frații Săi Iacob și Iosif și Simon și Iuda și surorile lui oare nu sunt toate la noi? Deci, de unde are El toate acestea?... Și se poticneau întru El... Și n-a făcut acolo multe minuni, **din pricina necredinței lor**” (Mt 13, 54–58).

– Cuvântul lui Dumnezeu este lucrător în cei ce cred.

„Cuvântul lui Dumnezeu lucrează în voi, **cei ce credeți**” (1 Tes 2,15).

Separarea cuvântului lui Dumnezeu de experiența euharistic-liturgică

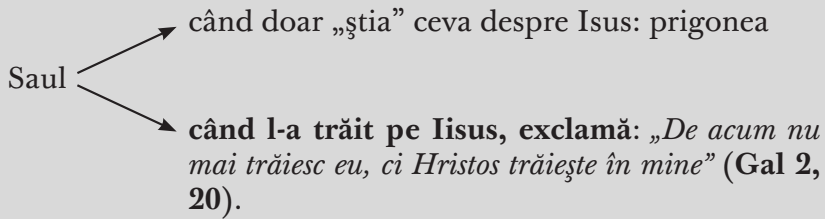
În cadrul Liturghiei euharistice, Hristos se consumă sub două forme: „Noi mâncăm și bem Trupul și Sângele Său în dumnezeiasca euharistie, dar și în lectura Scripturilor” (Fer. IERONIM).

„Dacă pentru Trupul și Sângele Mântuitorului manifestăm o grijă deosebită ca nu cumva vreo fărâmitură să cadă pe jos și să o pierdem, atunci aceeași grijă datorăm și față de cuvintele lui Hristos din Scriptură, pentru că păcatul este același în cazul pierderii”. (ORIGEN, Omilia a 13-a la Exod)

„Hristosul Cuvântului” se descoperă deplin numai în „Hristosul euharistic” (Descoperirea de la Emaus relatată în Lc 24)

Neimplicarea existențial-ontologică a destinului uman în realitatea cuvântului dumnezeiesc

Episodul David și Natan (2 Regi 12, 1–5. 7. 9–10. 12–13)

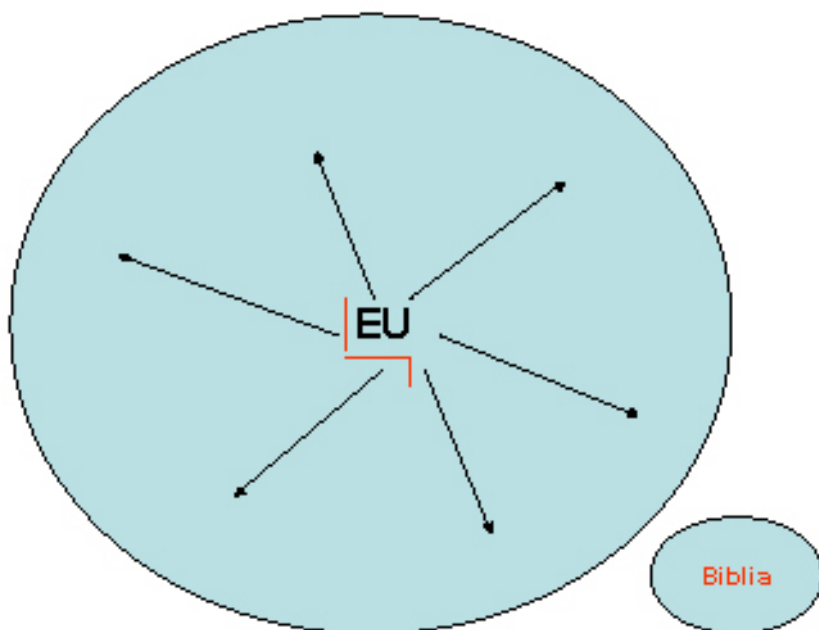

6. În loc de concluzii

Biblia e singura carte care cere un răspuns!

- Ai dat un răspuns?
- Ai un răspuns?
- Unde se găsește Biblia în sistemul tău de referințe la tine însuși, la aproapele tău, la Dumnezeu?

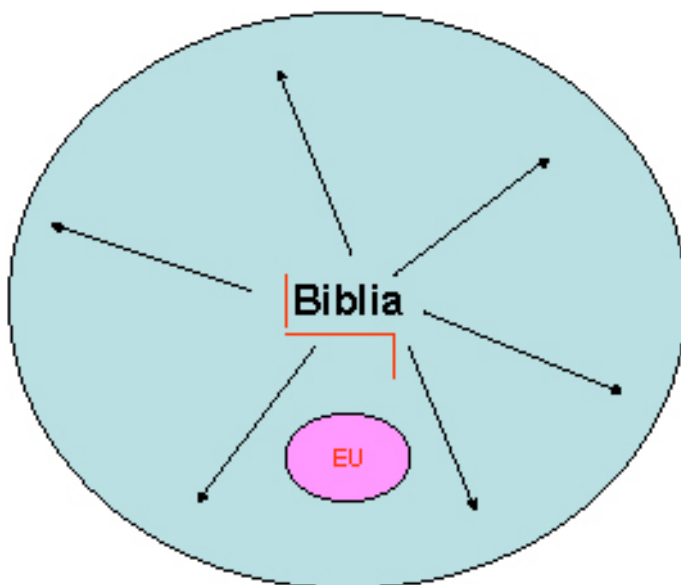

Interpretarea imaginii:

Cercul reprezintă lumea. În centrul lumii se găsește un scaun, pe care sunt așezat EU, adică TU. Săgețile reprezintă referințele tale la lume. Adică, totul pleacă dinspre tine spre cele din jurul tău. Așadar, tu ești în centrul lumii. Când tu ești în centrul lumii, Biblia este în afara cadrului tău de referință, adică în afara lumii. Prin urmare, ea nu există pentru tine, pentru că tu crezi că tu ești totul!

În acest caz, ea nu poate rodi în viața ta, pentru că nu se găsește în sistemul tău de relație cu tot ce este în jurul tău. Așa că ea îți rămâne exterioară!

Interpretarea imaginii:

Cercul reprezintă lumea. În centrul lumii se găsește un scaun, iar pe scaun se găsește, de data aceasta, BIBLIA. Săgețile reprezintă referințele Bibliei la lume. Adică totul pleacă dinspre Biblie. Așadar, ea se găsește în centrul lumii. Când Biblia este în centrul lumii, Tu nu mai ești în afara cadrului său de referință, așa cum se găsea ea în prima imagine, ci tu ești în raza ei de ațiune. Acum ea există pentru tine, pentru că ea este totul!

În acest caz, ea rodește în viața ta, pentru că se găsește în sistemul tău de relație cu tot ce este în jurul tău.

TEMA II:
***Biblia. Scurtă introducere în istoria
textului și a canonului biblic***

Cuprins

1. Preliminarii.....	60
2. Cuprinsul și timpul scrierii Bibliei.....	60
a. Cărțile Vechiului Testament.....	61
Cărți istorice.....	61
Cărți profetice	62
Cărți didactico-poetice.....	64
Cărțile „anaghinoscomena” sau „bune de citit”.....	65
b. Cărțile Noului Testament.....	67
3. Este textul, pe care îl avem, cel original?.....	69
a. Istoria textului sfânt.....	69
b. Constituirea Canonului biblic.....	72
Canonul Vechiului Testament	72
Canonul Noului Testament.....	75
Etapele constituirii Canonului Noului Testament.....	79
Epoca Părinților Apostolici.....	79
Secolul al II-lea.....	80
Secolul al III-lea.....	82
Secolul al IV-lea.....	83
c. Cauzele coruperii textului. De ce textul a suferit modificări?.....	85
d. Reconstituirea textului.....	86
4. Reflecții – mesaj.....	88
5. Tema reflectată în Slide-uri.....	90

1. Preliminarii

Sfânta Scriptură, conținând cuvântul lui Dumnezeu, exprimat celor din vechime prin profeți, patriarhi și, mai apoi, prin Apostoli și sintetizat în cuprinsul cărților Vechiului și ale Noului Testament, reprezintă vorbirea lui Dumnezeu către lume, sau, mai precis, partea scrisă a acestei cuvântări a lui Dumnezeu, într-o mare diversitate de exprimare.

Biblia s-a scris în timp și s-a transmis din generație în generație. La fel ca și textul biblic și canonul biblic, adică întreaga colecție de cărți sfinte, s-a constituit în timp și a fost însușit de către Biserică.

Istoria textului biblic ne arată că originalul nu a ajuns până la noi nealterat. Cauzele coruperii textului au fost diverse. Însă, specialiștii în critica textului biblic s-au străduit și se străduiesc ca în lucrarea de *reconstituire a textului original* să stabilească un text de referință, cât mai aproape de cel original.

2. Cuprinsul și timpul scrierii Bibliei

Biblia cuprinde două colecții de cărți:

- *Colecția Vechiului Testament*, adică revelația, descoperirea lui Dumnezeu în cuvânt și în faptă prin patriarhi și prin prooroci, într-un interval de aproximativ 1000 de ani (secolul al XV-lea î.Hr. – secolul al V-lea î.Hr.);

- *Colecția Noului Testament*, care cuprinde descoperirea lui Dumnezeu, revelația directă și mijlocită prin Fiul (până în secolul I d.Hr.).

Cât privește intervalul de timp în care s-a acumulat conținutul Scripturii, Epistola către Evrei ne spune:

„După ce Dumnezeu odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri a vorbit părinților noștri prin prooroci, în zilele acestea mai de pe urmă ne-a grăit (ne vorbește) nouă, prin Fiul” (Evr 1,1).

Așadar, și astăzi, Iisus Hristos ne vorbește. Ori de câte ori ascultăm un text din Sfânta Scriptură, la Biserică, sau ori de câte ori citim personal textul Bibliei, ne vorbește Dumnezeu. De aceea, lectura Sfintei Scripturi este și rugăciune. Rugăciunea este vorbirea cu Dumnezeu și, ca răspuns, vorbirea Lui cu noi. Când citim Sfânta Scriptură,

Dumnezeu ni se adresează direct, iar răspunsul nostru poate fi imediat, sau mai târziu, dar niciodată fără rezultat.

Cu vorbirea lui Dumnezeu prin Fiul Său și prin Evanghelia Sa, a început un nou eon, s-a născut „*noul*” în istorie și în timp, dar nu înțeles în sensul unei eshatologii desăvârșite, prezente, ci în sensul că creștinii trăiesc deja, prin venirea Fiului, realitatea timpului profețiilor împlinite în Hristos.¹ În acest sens, odată cu descoperirea deplină a lui Dumnezeu prin Fiul, timpul devine și un timp din urmă (Evr 1, 2).²

Revelația s-a încheiat în Iisus Hristos, dar ceea ce nu s-a încheiat, din acest proces, este adâncirea cunoașterii lui Iisus Hristos și a Tatălui, care este în Fiul, și Fiul în Tatăl.

Din acest punct de vedere, revelația nu se va încheia decât atunci când Fiul va veni a doua oară și când planul lui Dumnezeu cu lumea se va încheia prin Judecata finală și când revelația se va transforma, pentru cei aleși, într-un proces de perpetuă cunoaștere și adâncire în iubirea lui Dumnezeu.³ Atâta timp cât suntem în lume, și nu suntem deplin uniți cu Hristos, prin Duhul, desfășurarea revelației nu este încheiată.

Revelația este, într-un fel, desăvârșită în Hristos, dar ea trebuie să pătrundă desăvârșit și fiecare inimă conștientă.⁴

a. Cărțile Vechiului Testament

Colecția Vechiului Testament cuprinde 39 de cărți canonice și care sunt următoarele:

Cărți istorice

Pentateuhul, adică primele cinci cărți ale lui Moise:

Facerea

Ieșirea

Leviticul

Numeri

Deuteronomul

¹ H.F. WEISS, *Der Brief an die Hebräer*, Göttingen 1991, 139.

² A se vedea, în acest sens, Stelian TOFANĂ, *Iisus Hristos, Arhiereu veșnic, după Epistola către Evrei*, 93-94.

³ Cf. Dumitru STĂNILOAE, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. 3, București 1979, 451-452.

⁴ M. Costa de BEAUREGARD și Dumitru STĂNILOAE, *Mica Dogmatică vorbită, Dialoguri la Cernica*, Sibiu, 1995, 132.

Urmează apoi:

Iosua

Judecători

Rut

1-4 Regi

1-2 Cronici

Ezdra

Neemia

Estera.

În cuprinsul acestor cărți sunt prezentate, în fragmente ale istoriei și nu într-o istorie continuă, viața și istoria Poporului ales și a faptelor mântuitoare care s-au petrecut în interiorul acestuia.

Cărți profetice

Se numesc *profetice* pentru că provin de la profeți. Avem patru Profeți mari și 12 Profeți mici, împărțirea în aceste două categorii făcându-se în funcție de dimensiunea scrierilor lor.

Profeții mari:

Isaia

Ieremia

Iezechiel

Daniel

Profeții mici:

Osea

Ioil

Amos

Miheia

Avdie

Iona

Naum

Avacum

Sofonie

Agheu

Zaharia

Maleahi.

Aceștia sunt profeții care, din mesajul pe care Dumnezeu l-a avut pentru popor, prin intermediul lor, au lăsat ceva din el și în scris.⁵ Așadar, în cărțile lor este descrisă voia lui Dumnezeu, amenințările Lui pentru poporul care s-a îndepărtat de El, dar și prezicerea anumitor evenimente istorice, viitoare, care urmau să se întâmple.

Din punct de vedere profetic, Biblia prezintă evenimente cu sute de ani înainte ca ele să se fi întâmplat, și, lucru minunat, cu trecerea timpului, acestea s-au împlinit, sau se împlinesc, adlitteram. Aceste profeții nu sunt doar niște preziceri vagi, generale, ci unele dintre ele sunt chiar descrieri detaliate ale evenimentelor viitoare.

Profeții alcătuiesc o instituție specială în cadrul vieții religioase a poporului lui Israel. Ei nu au propovăduit și n-au acționat din proprie inițiativă, propovăduirea și lucrarea lor fundamentându-se pe fenomenul vocației sau al chemării directe de către Dumnezeu. Fenomenul inspirației conferă cuvintelor profeților calitatea de cuvânt al lui Dumnezeu, redat în forma accesibilă a expresiei umane și în care cuvânt s-a imprimat pecetea autenticității. Realitatea acestui fenomen se reflectă viu în conștiința aghiografilor. Ei se simt îndatorați să refere la Dumnezeu adevărata apartenență a cuvântului pe care îl propovăduiesc. De aceea, la începutul cărților profetice găsim în mod frecvent mențiunea: „Cuvântul Domnului a fost către mine” sau „Fost-a Cuvântul Domnului către mine” (Ier 1, 4; Iez 1, 3; Os 1, 1–2; Mih 1, 1; Ioil 1, 1; Iona 1, 1; Sof 1, 1; Zah 1, 1).⁶

Planul mântuirii omenirii de sub osânda păcatului strămoșesc, rânduit de Dumnezeu, stă în strânsă legătură cu Întruparea Mântuitorului Hristos, despre a cărui venire în lume profețesc, prin cuvântul scris, sau rostit, aghiografii Vechiului Testament, începând cu Moise și încheind cu proorocul Maleahi. Astfel, având în vedere acest lucru, putem spune că scrierile Vechiului Testament conțin istoria mântuirii care avea să se realizeze în epoca Noului Testament, prin Iisus Hristos. În acest sens, se poate afirma faptul că aproape toate cărțile canonice vechi-testamentare vorbesc, în sens profetic, despre venirea în lume a lui Mesia.⁷

⁵ Trebuie să mai știm că au fost și alți Profeți importanți pentru istoria Poporului ales, dar care nu au lăsat nimic scris, ca de pildă, profeții Ilie și Elisei.

⁶ Vezi Dumitru ABRUDAN, „Creștinismul și Mozaismul în perspectiva dialogului interreligios” (teză de doctorat), în rev. *Mitropolia Ardealului*, 1–3, Sibiu, 1979, 87.

⁷ Emilian CORNÎTESCU, „Persoana lui Mesia și lucrarea Sa în lumina profețiilor

În ceea ce privește profeția Noului Testament, prezentă ca harismă, se poate spune că ea nu constă atât în actul prezicerii viitorului, cât în vestirea Cuvântului lui Dumnezeu. De aceea, la începutul creștinismului primar, când s-a constituit Biserica, avem o categorie aparte între creștini, cu un har special, numiți *profeți*, dar care nu vesteau viitorul, deși aveau și această putere, ci propovăduiau Cuvântul lui Dumnezeu.

Cărți didactico-poetice

Iov

Psalmi

Pildele lui Solomon

Ecclesiastul

Cântarea Cântărilor.

Această categorie de cărți numite didactico-poetice au o caracteristică aparte. Versurile nu rimează prin ultima silabă, ca în poezia modernă, ci prin interacțiunea ideilor. Frumusețea poeziei evreiești constă în jocul ideilor; rima cuvintelor fiind aproape necunoscută.

Poeții evrei n-au fost preocupați ca mai întâi să potrivească silabele și cuvintele, ci, mai degrabă, să așeze ideile și frazele într-o anumită logică a sensului lor. Tehnica lor constă în dedublarea expresiei aceleiași idei. Procedul se numește *paralelismul membrelor*, adică dezvoltarea cugetărilor se mișcă, întotdeauna, în două stihuri paralele. Acesta poate fi **sinonimic**, când cele două versuri se ajută unul pe altul în susținerea aceleiași idei, ca spre exemplu: „Doamne, nu cu mânia Ta să mă mustri, nici cu urgia Ta să mă cerți!” (Ps 6, 1); **antitetic**, când versurile scot o idee în relief prin contrast: „Dreptatea înalță neamul, dar păcatele împrăștiază semințiile” (Ps 14, 34) sau **sintetic**, când versurile se completează reciproc mărințind intensitatea unei afirmații: „Legea Domnului e fără prihană: întoarce sufletele; mărturia Domnului e de bună credință: înțelepțește pruncii” (Ps 18, 8).⁸

vechi testamentare”, în rev. *Studii Teologice*, 9–10, București, 1985, 606.

⁸ A se vedea amănunte, Vladimir PRELIPCEANU, Nicolae NEAGA, Gheorghe BARNĂ, Mircea CHIALDA, *Studiul Vechiului Testament. Manual pentru Facultățile de Teologie*, ed. a III-a îngrijită de Pr. conf. dr. Ioan CHIRILĂ, Renașterea, Cluj-Napoca, 2003, 280–281.

Aceste cărți sunt adevărate manuale didactice după care se făcea educația în Israel. Un progres în procesul de creștere spirituală se poate observa nu numai în conținutul lor, ci chiar și în felul în care tematic ele sunt așezate:

Iov – mântuirea prin suferință;
Psalmi – îndreptare prin rugăciune;
Pildele lui Solomon – înțelepciune prin învățătură;
Ecclesiastul – veșnicie dincolo de vremelnicie;
Cântarea Cântărilor – iubire prin dăruire.

Dumnezeu a lăsat, așadar, Poporului ales, cărți de evidentă creștere spirituală. Învățătura din ele, care determină la fapte, este exprimată, adeseori, într-o rimă, sau într-un anumit stil poetic. De aceea, unele din aceste cărți au fost versificate în timp, chiar și în limba română: *Psalmii*, *Cântarea Cântărilor*.⁹

Cărțile „anaghinoscomena” sau „bune de citit”

În Septuaginta și în alte traduceri vechi ale Bibliei se află, pe lângă cele 39 cărți cuprinse în *Biblia ebraică*, și alte cărți sau adaosuri la câteva cărți din numărul celor 39. Aceste cărți au trecut și în traduceri mai noi ale Bibliei, în diferite limbi, făcute direct sau indirect de pe textul Septuagintei. De regulă, traduceri oficiale ale Bisericii Ortodoxe cuprind, pe lângă cele 39 de cărți, recunoscute drept canonice, și un șir de alte 14 cărți numite necanonice.

Sunt unii teologi ca, de exemplu, P. Bratitot, care atribuie cărților amintite un oarecare grad de inspirație, numindu-le „deuterocanonice”.¹⁰ Cei mai mulți dogmaști și exegeți ruși și români, precum Filaret al Moscovei, Isidor Onciul, Iuliu Olariu, Vasile Tarnavschi ș. a. le numesc „necanonice”, în sensul că nu sunt inspirate.

⁹ A se vedea în limba română: DOSOFTEI, *Psalmi în versuri*, Antologie și prefață Ion Buzași, Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș 2007; Vasile MILITARU, *Psaltirea în versuri*, 1933, reeditată de Ed. Lumină din lumină, București 2000; *Cartea Psalmilor sau Psaltirea profetului și a Regelui David*, versiunea Bartolomeu Valeriu Anania, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. Arhiepiscopiei, Cluj 1998.

¹⁰ P. BRATITOT, *Introducere în cărțile Vechiului Testament*, Atena 1937 (după V. PRELIPCEAN, N. NEAGA, G. BARNA, M. CHIALDA, *Studiul Vechiului Testament*, 329).

Alții le numesc „*anaghinoscomena*”, adică nu au normativul de carte al cărei text îndrumă la mântuire, sau ar fi socotit ca absolut necesar pentru mântuire, ci sunt bune de citit, recomandate astfel pentru lectura creștinilor. O hotărâre a unui sinod panortodox ar fi foarte necesară în privința precizării mai exacte a locului lor în viața Bisericii și în evlavia creștinilor.¹¹

În traducerile românești, în edițiile Sfântului Sinod din 1914, 1936 și 1944, aceste cărți sunt înșirate după cele canonice, astfel:

Tobit;
Iudita;
Baruh;
Epistola lui Ieremia;
Cântarea celor 3 tineri;
3 Ezdra;
Înțelepciunea lui Solomon;
Înțelepciunea lui Isus Sirah;
Istoria Susanei;
Istoria omorârii balaurului și a sfărâmării lui Bel;
1–3 Macabei;
Rugăciunea lui Manase.

După cuprinsul lor, și aceste scrieri necanonice le putem împărți în trei categorii: istorice, profetice, poetice.¹²

Cele de cuprins istoric sunt: *Tobit*, *Iudita*, *3 Ezdra*, *1, 2 și 3 Macabei*, *Istoria Susanei*, *Istoria omorârii balaurului și a sfărâmării lui Bel*.

Cărțile profetice sunt: *Baruh* și *Epistola lui Ieremia*.

Cărțile poetice sunt: *Înțelepciunea lui Solomon*, *Înțelepciunea lui Isus Sirah*; *Cântarea celor trei tineri*, *Rugăciunea lui Manase*.

Spre deosebire de Vechiul Testament, Noul Testament cuprinde descoperirea supranaturală făcută nu prin intermediari (profeți), ci direct prin Fiul lui Dumnezeu întrupat (Evr 1, 1) și transmisă, în Biserică, prin cuvântul inspirat al unora dintre Apostoli sau ai unor

¹¹ Constantin GALERIU, „Biblia în Biserica Ortodoxă”, în rev. *Mitropolia Banatului*, 9–10, Timișoara, 1985, 55.

¹² Nicolae NEAGA, „Tălmăcirea Sfintei Scripturi”, în rev. *Mitropolia Banatului*, 4, Timișoara, 1988, 100.

ucenici de-ai Apostolilor, din primul secol creștin. Faptul descoperirii directe și nemijlocite a conținutului cărților Noului Testament îi conferă superioritatea față de Vechiul Testament, desăvârșind-o. Mântuitorul Iisus Hristos expune răspicat acest adevăr: „*Să nu socotiți că am venit să stric Legea sau Proorocii; n-am venit să stric, ci să plinesc*” (Mt 5, 17).

b. Cărțile Noului Testament

Colecția Noului Testament cuprinde 27 de cărți. Cea mai veche grupare a celor 27 de cărți datează din secolul al II-lea, fiind împărțită în **Evangelii** și **Apostol**, după obișnuita împărțire a cărților Vechiului Testament: *Lege* și *Profeți*. Prima grupă cuprinde Evangheliile, care înfățișează viața și activitatea Mântuitorului Iisus Hristos, iar a doua (Apostolul) descrie activitatea unora dintre Apostoli și a unor ucenici de-ai lor în mijlocul lumii iudaice și păgâne.

Mai recentă este împărțirea cărților Noului Testament în trei grupe, orientată **după cuprinsul cărților** și **după genuri literare**:

– **Cărți cu caracter istoric** dintre care fac parte *Sfintele Evanghelii*, care prezintă, din diferite puncte de vedere, *viața și activitatea Mântuitorului Hristos*, și cartea *Faptele Apostolilor*, un volum care însoțește Evanghelia după Luca și care conține *descrierea câtorva fapte ale unor Apostoli și ucenici ai lor după încheierea vieții pământești ai lui Iisus, punându-se accentul, în mod special, pe lucrarea misionară a Sfântului Apostol Pavel*.¹³

Din punct de vedere istoric, *Sfintele Evanghelii* prezintă doar o parte din viața, activitatea și învățătura lui Iisus. Ele relatează istoric prezența în lume a Mântuitorului Iisus, prezentându-L ca fiind și acționând ca persoană reală a istoriei. La fel, cartea *Faptele Apostolilor* descrie și ea doar începutul Bisericii creștine, evenimentele prime din cadrul vieții liturgice și sociale a acesteia, misiunea Sfântului Apostol Pavel și a primelor comunități creștine în spațiul lumii iudaice și păgâne.

– **Cărți cu caracter didactic-doctrinar**, categorii în care sunt incluse Epistolele Sfântului Pavel (14 la număr, după unii bibliști 13,

¹³ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament, Curs pentru anul I de studiu*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005, 32–33.

fără Epistola către Evrei)¹⁴ și cele 7 Epistole sobornicești, în această ordine:

Epistolele pauline:

Romani

1 Corinteni

2 Corinteni

Galateni

Efeseni

Filipeni

Coloseni

1 Tesaloniceni

2 Tesaloniceni

1 Timotei

2 Timotei

Tit

Filimon

Evrei.

Epistolele sobornicești:

Iacob

1 Petru

2 Petru

1 Ioan

2 Ioan

3 Ioan

Iuda.

– **Cărți cu caracter profetic**, în această categorie înscriindu-se **Apocalipsa**, singura carte a Noului Testament aparținătoare acestui gen, care descrie, prin imagini simbolice, vedenii și descoperiri supranaturale, prezentul și viitorul Bisericii lui Hristos în lupta definitivă cu puterea celui rău și victoria deplină asupra acestuia. Datorită stilului simbolic și al modului metaforic de descriere a acțiunii, Apocalipsa este încadrată și în literatura apocaliptică.¹⁵

¹⁴ Vezi amănunte, în acest sens, Stelian TOFANĂ, *Iisus Hristos, Arhiereu veșnic, după Epistola către Evrei*, 31-54.

¹⁵ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 33.

3. Este textul, pe care îl avem, cel original?

a. Istoria textului sfânt

Timpul scrierii Bibliei începe cu Moise: „Atunci Domnul a zis către Moise: Scrie aceasta într-o carte, spre aducere aminte...” (Ieș 17, 14). Nu știm, însă, cât a scris Moise! Primele cinci cărți din Vechiul Testament, prima colecție numită Pentateuh¹⁶ (*Facere, Ieșire, Levitic, Numeri, Deuteronom*), este atribuită lui Moise, dar din perspectivă științifică, teologică, de critică textuală, nu toate aceste cărți, de la început până la sfârșit, au putut fi scrise de Moise.¹⁷

Primele cinci cărți ale Vechiului Testament au fost atribuite lui Moise datorită gradului de influență pe care el l-a avut în cercul ucenicilor și al urmașilor lui. De aici începe lunga și dramatica istorie a textului biblic:

- cu autori sfinți sau laici;
- cu limbi originale sau derivate;
- cu copieri corecte sau greșite (copiști atenți sau neatenți);
- cu manuscrise și codici;
- cu traduceri fidele originalului sau mai puțin fidele;
- cu studii și cercetări savante;
- cu ediții critice ale textului etc.

Textul Vechiului Testament este scris pe o perioadă de aproximativ 1000 ani (secolul al XV-lea î.Hr. – secolul al V-lea î.Hr.), în limba ebraică. Însă diaspora iudaică a ajuns ca, în timp, să nu mai cunoască

¹⁶ Termenul *Pentateuh* apare în *Septuagintă* (prima traducere în greacă a Vechiului Testament, aprox. sec. III î.Hr.). *Pentateuhul* conține primele cinci cărți ale Bibliei, cunoscute sub numele de *Cărțile lui Moise*. Noul Testament folosește nume similare: *cartea Legii* (Gal 3, 10); *cartea lui Moise* (Mc 12, 26); *Legea* (Mt 12, 5; Lc 16, 16; In 7, 19); *Legea lui Moise* (Lc 2, 22; In 7, 23); *Legea Domnului* (Lc 2, 23–24). Descrierea *Pentateuhului*, în ambele Testamente, subliniază faptul că autorul lui este atât Dumnezeu cât și omul, că autoritatea lui este Legea și că după forma lui de prezentare este o carte.

¹⁷ Vezi detalii la Jean-Louis SKA, *Introduction to Reading the Pentateuch*, translated by Sr. Pascale Dominique, Eisenbrauns, Winona Lake, Indiana 2006, 9–15; Thomas B. DOZEMANN, Konrad SCHMID, Baruch J. SCHWARTZ, *The Pentateuch: International Perspectives on Current Research* (Forschungen zum Alten Testament 78), Mohr Siebeck, Tübingen, 2011; Roger Norman WHYBRAY, *The Making of Pentateuch: A Methodological Study* (JSOT 53), Sheffield Academic Press, Sheffield, 1997.

limba ebraică.¹⁸ Așa se face că, în anul 538 î.Hr., la întoarcerea evreilor din robia babilonică, cei din Palestina nu mai vorbeau ebraica; ea a fost înlocuită, după căderea regatului Asiriei, cu dialectul aramaic, dialect în care a vorbit și Mântuitorul și Apostolii Săi.

Limba ebraică, în care a fost scris Vechiul Testament, mai era vorbită, rostită, doar în Sinagogi și mai era cunoscută doar de cărturarii și rabinii care citeau textul original, în cadrul cultului sinagogal. Populația de rând nu mai înțelegea această limbă. A venit, apoi, Imperiul lui Alexandru cel Mare, cu epoca elenistică, în care limba greacă devine limba de circulație în întreg Imperiul, și care marca statutul intelectual al oricărui cetățean din acel timp. Așa se face că, o bună parte dintre evrei au învățat limba greacă, iar generațiilor care au urmat limba maternă a început să le fie tot mai puțin cunoscută. De aici începe lunga și zburciuită istorie a traducerii textului sfânt.

1. O primă etapă importantă în istoria textului sfânt este marcată de evenimentul apariției **Septuagintei** (secolul al III-lea î.Hr.). Regele Ptolemeu al II-lea Filadelful al Egiptului (309–246 î. Hr.), a dispus să se traducă Vechiul Testament în limba greacă de către 70 de învățați. De aici vine numele traducerii care a rezultat – Septuaginta.

2. O altă etapă importantă în istoria textului Vechiului Testament este cea numită **Șoferim**. După anii 70 d.Hr., scribii (cei care se ocupau cu scrierea textului sfânt) au pus în rânduială textul consonantic ebraic. Aceștia au revizuit textul și l-au așezat într-o anumită formă literară

---

¹⁸ „Ebraica (עִבְרִית) este o limbă semitică – parte din familia de limbi afro-asiatice (hamito-semitice) – care erau vorbite în Mesopotamia, Siria, Palestina și Arabia – vorbită de peste cinci milioane de oameni în Israel și folosită ca limbă rituală și de studii religioase în comunitățile evreiești din lume. În Israel este una din cele două limbi de stat: ebraica, majoritară, și araba, minoritară. Limba ebraică este considerată „limba sfântă”, atât a religiei iudaice, cât și a creștinismului, ca limbă a Vechiului Testament. La origine a fost, probabil, un dialect canaanit, înrudit cu limba feniciană și aflat în uzul triburilor israelite antice. În Biblie apare sub numele de „limba din Canaan” sau din Iudeea (yehudit = iudeu). Se disting următoarele etape ale limbii ebraice clasice: *ebraica biblică arhaică* (secolele X–VI î.Hr.); *ebraica clasică* (secolul al VI-lea î.Hr.); *ebraica biblică târzie* (secolele VI–IV î.Hr.); *ebraica manuscriselor de la Qumran* (secolul al III-lea î.Hr. – secolul I d.Hr.); *ebraica textelor Mișnei* (secolele I–V d.Hr.)” (Cf. <https://ro.wikipedia.org/wiki/limbaebraică>). Vezi mai multe detalii despre limba ebraică biblică și istoricul utilizării ei, Emilian CORNIȚESCU, Dumitru ABRUDAN, *Limba ebraică biblică*, EIBMBOR, București, 2002, 5–13.

(sfârșitul secolul I – începutul secolul al II-lea d.Hr.). Textul original al Bibliei, în limba ebraică, era consonantic, adică alcătuit numai din consoane, fără vocale. Cărturarii, respectiv scribii, știau foarte bine cum să-l pronunțe. Din textul respectiv se traduc, apoi, în timp, câteva variante: *Itala*¹⁹ (variantă de text latin, apărută, probabil, în Egipt, în secolul al II-lea d.Hr.), și *Vulgata* (secolul al IV-lea), prin strădania Fer. Ieronim, la îndemnul papei Damasus. Acest text al Vulgatei devine în anul 1592, sub păstorirea Papei Clement al VIII-lea, text recept, adică textul de referință al Bisericii Romano-Catolice.

3. Altă etapă în istoria textului Vechiului Testament este cea a **vocalizării** lui, un rol important în acest proces avându-l, în sec. al VIII-lea d.Hr., *masoreții* (învățați biblici care s-au ocupat cu critica textuală a Bibliei ebraice).

Astfel, textul original ebraic a fost însemnat cu vocale și accente, iar

---

¹⁹ „În secolul al II-lea al erei creștine, întreaga lume mediteraneană, și mare parte din Orientul Mijlociu, se aflau încă sub stăpânire romană. Chiar dacă limba greacă era vorbită pe arii extinse, latina era limba oficială a Imperiului. Așa se face că, la puțin timp după încheierea Noului Testament, creștinii au început deja să se îngrijească de transpunerea textului grecesc în această limbă care, pe atunci, era aproape pretutindeni cunoscută. Inițial, s-a trecut la traducerea unor fragmente din Septuaginta, dar, în scurt timp, acestea s-au dovedit a fi nemulțumitoare. Versiunea integrală și cea mai răspândită în lumea latină, a Vechiului Testament, se pare că era, pe atunci, *Itala* – operă a mai multor traducători care au lucrat, probabil, în timpuri și chiar locuri diferite. În jurul anului 250 î.Hr. circulau, deja, mai multe versiuni latinești ale Noului Testament, uneori cu deosebiri sensibile de la o variantă la alta. În această situație, oamenii Bisericii și-au dat seama că este nevoie de un text unic, care să poată fi recunoscut și înțeles de către toți. Misiunea de a se osteni cu o astfel de lucrare i-a fost încredințată de către Damasus, episcop al Romei (366–384), secretarului său, Ieronim, unul dintre cei mai străluciți cărturari ai vremii. Într-o primă fază, Ieronim nu începe direct cu traducerea textului, ci alege câteva dintre cele mai bune traduceri ale cărților Noului Testament și le corectează, confruntându-le cu textul grecesc. Apoi, în anul 386, merge la Bethleem, unde învață limba ebraică. Planul lui era să nu traducă Vechiul Testament din limba greacă, a Septuagintei, ci direct din limba în care fuseseră scrise cărțile din această colecție. Însă, abia în anul 390 va începe să lucreze la traducerea scripturilor iudaice. Acestei osteneli se dedică întru totul vreme de 15 ani, până în anul 405 d.Hr, când scrie ultimele rânduri ale cărții ce se va numi *Vulgata* (*vulgata editio*, „*ediția populară*” (Cf. Stelian TOFANĂ, *Introducere în studiul Noului Testament. Volumul 1. Text și canon. Epoca Noului Testament*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 185–190). Vezi și Bruce M. METZGER, *The Bible in Translation*, Baker Academic, Grand Rapids, 2001.

pe marginea lui s-au adăugat note marginale, concise, în special privind pronunțarea unor cuvinte. În acest mod s-au eliminat confuziile în citirea și înțelegerea textului.

Astfel, Masoreții au jucat un rol primordial, esențial, în eliminarea, din capul locului, a multitudinii de variante de text ale colecției Vechiului Testament, apărute prin citirea consonantică a lui.

Ca exemplificare a rolului procesului vocalizării textului în înțelegerea corectă a sensului unui cuvânt în text, să luăm 2 exemple:

– Cuvântul „**db**”, vocalizat cu „a”, dă termenul „*dabar*”, care înseamnă „cuvânt”. Același cuvânt **db** vocalizat cu „e” dă termenul „*deber*”, care înseamnă *ciumă*

– Cuvântul „**zkhr**” (Deut 25,19), vocalizat cu „e” se citește *zekher*, și înseamnă *amintire, pomenire*; pe când vocalizat cu „a” dă cuvântul *zakhar*, care se traduce cu *bărbat*.

b. Constituirea Canonului biblic

Cuvântul *canon* este o latinizare a grecescului *kávvov*, care însemna *trestie*. Datorită întrebuințării variate ale acestei plante pentru a măsura și pentru a trasa, cuvântul *kávvov* a ajuns să însemne *măsură, dreptar, riglă, standard*,²⁰ precum și *coloană mărginită de linie* și, de aici, *listă scrisă sub forma unei coloane*.²¹ Din această însemnare derivă sensul secundar al cuvântului *Canon*, acela de *listă de cărți* pe care Biserica le recunoaște ca fiind Scripturi inspirate, normative, pentru credință și mântuire.²²

Canonul Vechiului Testament

Motivul pentru care Moise și profeții au scris cuvântul lui Dumnezeu și mesajul acestuia și nu s-au mulțumit doar să-l prezinte verbal a fost

²⁰ Vezi Maurice CARREZ, François MOREL, *Dicționar grec-român al Noului Testament*, Ed. Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999, 149.

²¹ Oscar CULLMANN, *Noul Testament*, București, 1993, 177, nota 1.

²² *Dicționar biblic*, Oradea, 1995, 179. În gramatică „*canon*” însemna *o regulă de procedură*; în cronologie, *un tabel de date*; în literatură a ajuns să însemne *o listă de lucrări*, care puteau fi atribuite, în mod corect, unui autor (Vezi Vasile GHEORGHIU, *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți, 1929, 768).

că, uneori, acesta a trebuit să fie vestit și în alte locuri, astfel că l-au trimis, spre diferite destinații, și în scris (Ier 29, 1; 36, 1–8; 51, 60; 2 Paralip 21:12). Așa se face că, foarte adesea, profeții au scris mesajul cuvântului lui Dumnezeu, pentru a-l păstra pentru viitor, ca aducere aminte, sau ca o mărturie, care să rămână peste veacuri (Is 30, 8).

Scriitorii Vechiului Testament au știut că tradiția orală este inexactă. O lecție practică, în privința aceasta, a fost dată de pierderea cărții Legii în timpul domniilor idolatre ale lui Manase și Amon. Când Cartea a fost descoperită de către regele Hilchia, învățătura ei a venit ca un șoc puternic pentru popor, deoarece ea fusese uitată (Cf. 2 Reg 22–23; 2 Paralip 34). Prin urmare, forma permanentă și perenă a mesajului lui Dumnezeu nu a fost cea vorbită, ci forma scrisă, iar aceasta explică procesul formării Canonului Vechiului Testament.²³

Cu privire, însă, la extinderea Canonului vechitestamentar, au existat încă demult diferențe de opinie cu privire la cărțile care ar trebui să fie incluse în lista acestuia. De fapt, încă înainte de era creștină, samaritenii au respins toate cărțile Vechiului Testament, cu excepția *Pentateuhului*.

Începând cu secolul al II-lea î.Hr., o serie de lucrări pseudonime, având, de obicei, caracter apocaliptic, au revendicat statut de scrieri inspirate și au găsit chiar acceptare în anumite cercuri de învățați ai timpului. În literatura rabinică, spre exemplu, se relatează că, în primele secole ale erei creștine, anumiți învățați au disputat, pe baza dovezilor interne, canonicitatea a cinci cărți din Vechiului Testament (*Ezechiel, Proverbele, Cântarea Cântărilor, Ecclesiastul și Estera*).²⁴

În cărțile Vechiului Testament, dar și în literatura intertestamentară, întâlnim remarcabil de multe referiri la Pentateuh (în întregime sau în parte), ca scriere canonică. Nu încapă în îndoială faptul că aceasta se datorează importanței sale fundamentale în plan religios și cultic.

În ceea ce privește alte referiri, la alte cărți ale Vechiului Testament, ca fiind inspirate sau canonice, acestea sunt limitate, în mare măsură, la autorii lor. Principalele excepții sunt, probabil, texte precum: Is 34,

²³ Shnayer Z. LEIMAN, *The Canonization of Hebrew Scripture: the Talmudic and Midrashic evidence*, Archon Books, Hamden, 1976, 109.

²⁴ Vezi Shemaryahu TALMON, „*The Old Testament Text*”, în vol.: *From the Beginnings to Jerome* (The Cambridge History of the Bible), vol. 1, edited by Peter R. ACKROYD and Christopher F. EVANS, Cambridge University Press, Cambridge 1970, 159–199.

16; Ps 149, 9; Dan 9, 2 asupra cărora s-au exprimat îndoieli cu privire la canonicitatea lor.

Un alt motiv pentru referiri frecvente la Pentateuh poate să fie faptul că această colecție de cărți a fost prima secțiune din Vechiul Testament scrisă și recunoscută ca fiind canonică. Probabil că lucrurile stau așa, deoarece Pentateuhul a fost, în esență, considerat lucrarea unui singur profet, aparținând unor timpuri foarte vechi, lucrare, de altfel, editată după moartea lui, dar care nu a fost accesibilă unor adăugiri permanente.

Referitor la celelalte cărți ale Vechiului Testament, se poate spune că ele au fost scrise de autori de dată mai recentă și a căror număr nu a fost finalizat decât după întoarcerea evreilor din exilul babilonian. Nimeni nu se îndoiește, spre exemplu, că Pentateuhul a fost încheiat și că era considerat canonic pe vremea lui Ezra și Neemia, în secolul al V-lea î.Hr. Dar, este foarte posibil ca această colecție de cărți să fi fost considerată a fi canonică chiar mult mai devreme.

Pe la jumătatea secolului al II-lea î.Hr. avem dovezi că toate cele cinci cărți ale Pentateuhului erau atribuite lui Moise. Mai târziu, spre sfârșitul aceluiași secol, când sciziunea dintre iudei și samariteni pare să fi devenit completă, păstrarea Pentateuhului ebraic, de către ambele părți, dovedește faptul că acesta făcea, deja, parte din patrimoniul lor comun. Toate acestea sunt o dovadă a faptului că prima secțiune a Canonului vechitestamentar era încheiată la acea vreme și consta din cele cinci cărți cunoscute, mai târziu, sub denumirea de Pentateuh.

Data când *Profeții* și *Cărțile hagiografe* au fost catalogate în secțiuni separate a fost, probabil, în jurul anului 165 î.Hr. Spunem aceasta deoarece tradiția citată în 2 Macabei vorbește, în continuare, despre a doua criză majoră din istoria Canonului. În acest sens, în cartea a doua a Macabeilor citim:

„În același fel Iuda (Macabeul) a adunat toate cărțile care au fost pierdute în timpul războiului care a venit peste noi și aceste cărți continuă să fie în posesia noastră” (2 Mac 2, 14).

„Războiul”²⁵ menționat nu este altul decât cel de eliberare, condus de Macabei, împotriva prigonitorului sirian Antiohus Epifanes. Ostilitatea lui Antiohus față de Scripturi este descrisă în 1 Macabei 1, 56, și, probabil, că Iuda a trebuit să adune toate copiile la un loc, atunci

²⁵ Vezi R. Laird HARRIS, *Inspiration and Canonicity of the Bible*, 1957, 221.

când persecuția s-a încheiat. Iuda Macabeul a adunat laolaltă scrierile sacre și le-a aranjat în ordinea care a devenit tradițională de atunci, încoace.

Astfel, la începutul erei creștine, identitatea tuturor cărților canonice era bine cunoscută, și, în general, acceptată, excepție făcând: *Proverbele lui Solomon, Ecclesiastul, Estera și Cântarea Cântărilor*.

Canonul Vechiului Testament, în întregul său, se constituie abia în anul 90 d.Hr. (Conciliul de la Yamnia), când se stabilesc cărțile canonice vechi testamentare și se recunoaște și canonicitatea ultimelor cărți controversate.²⁶

Canonul Noului Testament

Studiul biblic impune, ca o premiză a sa, o literatură biblică de proporții fixe: întinderea acesteia este stabilită, în mod tradițional, încă din perioada marilor controverse teologice, în **Canonul Noului Testament**, în care toate cele 27 de cărți, care fac parte, azi, din cuprinsul lui, sunt considerate de către Biserica Ortodoxă a fi *canonice*, adică *normative pentru mântuire*.

Sfârșitul veacului întâi creștin găsește toate cărțile, care alcătuiau Colecția Noului Testament, la destinațiile lor. Însă nu toate cărțile Noului Testament au fost cunoscute de la început, de toți creștinii; dimpotrivă, este foarte probabil ca, foarte mulți dintre primii creștini, să nu fi văzut toate Evangheliile, sau toate Epistolele Sfântului Pavel, înainte de sfârșitul secolului I. În afară de aceasta, multe dintre Evangheliile apocrife, Faptele apocrife, Epistolele apocrife erau în circulație în cursul secolului al II-lea, fiind acceptate de către mulți creștini.

Dat fiind aceste împrejurări s-au ridicat, și se mai ridică, întrebări ca acestea: *Pe baza căror criterii au fost acceptate unele cărți ca fiind canonice, iar altele au fost respinse? Pe baza căror criterii, și când, cele patru Evangheliile, Faptele Apostolilor, Epistolele pauline, Epistolele sobornicești și Apocalipsa au fost adunate laolaltă alcătuind canonul Noului Testament, în timp ce alte scrieri, aproape la fel de vechi, au fost excluse? Când s-a încheiat acest proces de selectare și de colecționare a cărților care urmau a forma canonul scrierilor Noului Testament?*

²⁶ Amănunte vezi, John BARTON, *The Old Testament: Canon, Literature and Theology* (Society for Old Testament Study), Ashgate, 2007, 8–11.

Răspunsul la aceste întrebări și lămurirea împrejurărilor, precum și a timpului apariției cărților Noului Testament constituie așa-zisa problemă a istoriei formării Canonului Noului Testament.²⁷

Contrar principiilor folosite în cea mai mare parte a lucrărilor literare, canonul Noului Testament nu poate fi stabilit numai pe baza paternității scrierilor. Canonul nu poate fi stabilit în întregime nici numai pe baza acceptării cărților lui doar de către de Biserică. Se cunoaște că majoritatea cărților au fost acceptate imediat de către Biserică, după compunerea lor, dar, tot așa de bine, se cunoaște și faptul că au existat unele cărți care au fost acceptate cu ezitări, sau la o dată târzie compunerii lor, ori chiar deloc.

În ciuda acestui fapt, ceea ce o persoană sau o comunitate a respins, a acceptat alta, fără rezerve, până ce, în cele din urmă, s-a ajuns la un consens unanim sub acțiunea călăuzitoare a Duhului Sfânt în viața Bisericii. Distincția între cărți canonice și necanonice poate fi socotită ca fiind produsul unei conștiințe spirituale crescânde a Bisericii, recunoscând și delimitând, astfel, ceea ce este canonic, de ceea ce nu este canonic. Cel puțin două sunt criteriile după care s-a atribuit scrierilor Noului Testament calitatea de „canonice”: **apostolicitatea**²⁸ și **inspirația divină**.

Referitor la caracterul de scrieri inspirate al cărților Noului Testament, Sfântul Apostol Pavel îi scria lui Timotei: „*Toată Scriptura este insuflată de Dumnezeu și de folos spre învățătură, spre mustrare, spre îndreptare, spre înțeleptirea cea întru dreptate desăvârșită, astfel ca omul lui Dumnezeu să fie bine pregătit pentru orice lucru bun*” (2 Tim 3, 16–17). Iar Ap. Ioan mărturisește clar, în Apocalipsă, că a fost

²⁷ Vezi Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 37.

²⁸ Scrierile Noului Testament sunt „apostolice” întrucât au fost scrise de către Apostoli, fie direct, fie mijlocit. Dintre cele 27 de cărți, cel puțin 21 își au originea nemijlocit de la Apostoli: Matei, Ioan, Petru și Pavel, iar restul, de șase, au aceeași origine, însă mijlocit, prin ucenici ai Apostolilor: Marcu, Luca, Iacob, Iuda și autorul Epistolei către Evrei, care trebuie să fi fost unul din anturajul apropiat al Ap. Pavel. Marcu și Luca, în scrierile lor, redau cu fidelitate predica Sf. Ap. Petru, respectiv Pavel, ai căror ucenici au fost. Sf. Iacov, ca și Sfinții Ap. Petru și Ioan, a binemeritat numele de „stâlpi” al Bisericii din Ierusalim (Gal 2, 9–10), iar Sf. Iuda a fost fratele Sf. Iacov și continuatorul misiunii sale (Cf. Vezi Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 38).

îndemnat de însuși Domnul să scrie ceea ce i s-a descoperit (Apoc 1, 11; 19, 9).

Apostolii înșiși sunt conștienți și mărturisesc că misiunea și activitatea lor, fie orală, fie scrisă, se desfășoară sub auspiciile puterii divine, așa cum le-a promis Mântuitorul, care îi întărește și îi luminează. În acest sens, Apostolul Pavel scrie Efesenilor:

„Prin descoperire mi s-a dat această taină, precum pe scurt apucați a vă scrie. De unde citind, puteți să cunoașteți priceperea mea în taina lui Hristos, care nu s-a făcut cunoscută fiilor oamenilor din alte veacuri cum s-a descoperit acum Sfinților Săi Apostoli și Prooroci prin Evanghelie” (Efes 3, 3–5).

În Epistola către Galateni, Sfântul Pavel afirmă că Evanghelia sa nu este de obârșie omenească:

„Pentru că n-am primit-o, nici n-am învățat-o de la om, ci prin descoperirea lui Iisus Hristos” (Gal 1, 12).

La fel le scrie Corintenilor:

„Ci nouă ni le-a dezvăluit Dumnezeu prin Duhul Său, fiindcă Duhul toate le cercetează, chiar și adâncurile lui Dumnezeu” (1 Cor 2, 10–13).

„Așadar, ne înfățișăm în locul lui Hristos, ca și cum Dumnezeu v-ar îndemna prin noi” (2 Cor 5, 20).

Același lucru le scrie și Tesalonicenilor:

„...luând voi cuvântul ascultării de Dumnezeu de la noi, nu ați luat cuvânt omenesc, ci, precum este adevărat, cuvântul lui Dumnezeu, care și lucrează întru voi cei ce credeți” (1 Tes 2, 13).

Iar Sfântul Petru spunea:

„Lor le-a fost descoperit că nu pentru ei înșiși, ci pentru voi slujeau ei aceste lucruri care vi s-au vestit vouă acum prin cei ce întru Duhul Sfânt trimis din cer v-au propovăduit Evanghelia – cele spre care și îngerii doresc să privească” (1 Pt 1, 12).

Colecția Epistolelor Apostolului Pavel a ajuns să facă parte din canon la o dată timpurie, deoarece în Epistola sobornicească 2 Petru 3, 15–16 autorul face aluzie la această colecție ca la un grup de scrieri care trebuie să fie acceptate ca și „celelalte Scripturi”. Faptul că unii „neștiutori și nestatornici le răstălmăcesc” dovedește autoritatea acestor scrieri

ca fiind cărți dumnezeiești și care merită toată atenția, ca unele ce sunt canonice sau normative pentru mântuire.

Dar inspirația scrierilor Noului Testament mai rezultă și din cel puțin încă trei motive:

– **din conținutul lor hristocentric**, toate având, ca subiect central, persoana și lucrarea Mântuitorului Iisus Hristos (Evangheliile sunt schițe biografice; Faptele Apostolilor relatează efectele istorice ale lucrării Sale mântuitoare, Epistolele au un conținut doctrinar teologic și practic ce emană din raportarea noastră la Persoana divino-umană a lui Iisus Hristos, iar Apocalipsa prezice, în special, relația Lui cu viitorul eshatologic).

– **din efectele lor etice și spirituale în viața omenirii**;²⁹

– **din mărturia istorică** a Bisericii creștine care va arăta valoarea atribuită acestor cărți, în special, în evoluția formării canonului Noului Testament în primele patru secole creștine.³⁰

În marea lor majoritate, cărțile Noului Testament sunt scrieri ocazionale, unele fiind adresate anumitor comunități, altele unor persoane anume, iar altele având caracter enciclic. Toate au fost scrise aproximativ între anii 43–98 d.Hr.

Scrierile apostolice, în general, erau socotite de către creștini un bun spiritual comun și indispensabil, de aceea, când apărea o scriere apostolică, indiferent de caracterul ei, particular sau enciclic, comunitățile creștine principale încercau să o aibă în proprietatea lor, copiind-o. Era un titlu de cinste pentru o comunitate să aibă cât mai multe din scrierile apostolice.

Schimbul de Epistole între diferite centre și comunități creștine, este recomandat chiar de Apostolul Pavel. Iată ce scrie el Colosenilor:

„Și după ce scrisoarea aceasta se va citi de către voi, faceți să se citească și în Biserica Laodicenilor, iar pe cea din Laodicea să o citiți și voi” (Col 4, 16), (adică Epistola către Efeseni).

Această râvnă creștină ne-a dat, așadar, primele colecții de cărți ale Noului Testament. Așa se explică de ce Apostolul Petru recomandă cititorilor săi scrierile Sfântul Apostol Pavel (2 Pt 3, 5–16), și de ce

²⁹ Toate scrierile pot influența profund gândirea umană, dar o transformare ontologică a ei o poate realiza numai scrierile inspirate ale Noului Testament.

³⁰ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 40.

Luca vorbea de mai multe încercări de a se scrie opere evanghelice, până pe timpul vieții lui (cf. Lc 1, 1).

Etapale constituirii Canonului Noului Testament

Elaborarea canonului Noului Testament a fost, deci, rodul unui proces derulat, până la fixarea finală, de-a lungul mai multor secole.

– Epoca Părinților Apostolici

O primă mărturie despre un „*canon*” al Noului Testament, la sfârșitul veacului I și începutul celui de al II-lea, este aceea a unuia dintre cei mai vechi reprezentanți ai Bisericii Orientale, din Palestina sau Alexandria, și-anume, **Barnaba**. În jurul anului 96 d.Hr. acesta scrie o *Epistolă*, foarte citită în biserica veche. Din cuprinsul ei se poate observa că autorul cunoaște Evanghelia lui Matei, pe care o citează (Mt 2, 14), și se pare că și pe cea a lui Ioan, apoi Faptele Apostolilor, Epistolele Sfântului Pavel către Romani, Efeseni, Filipeni, Epistolele Pastorale, Evrei, iar, în cele din urmă, Iacob, 1–2 Petru și Apocalipsa. Autorul nu le înșiră cu numele, dar face aluzii la citate din ele.³¹

Un alt reprezentant al Bisericii din Asia Mică este **Papias**, episcop de Hierapolis, în Frigia, ucenic și el al Apostolului Ioan și prieten cu Polycarp. În lucrările sale, a încercat să adune știrile despre cuvintele și faptele Mântuitorului, care mai circulau pe atunci și care nu erau fixate în scris în scrierile apostolice. Potrivit fragmentelor care s-au mai păstrat din lucrările lui, la Eusebiu de Cezareea, se poate observa că Papias avea cunoștință despre Evangheliile după Matei, Marcu și Luca, precum și de Faptele Apostolilor și Epistolele sobornicești.³²

În Biserica de Apus, o mărturie însemnată despre existența canonului Noului Testament, în acest timp, este cea a lui **Clement, episcopul Romei**. În jurul anului 95 d.Hr. Clement adresează o *Epistolă* Bisericii din Corint, în care îi invită pe corinteni să citească Epistolele Apostolului Pavel, adresate lor, în urmă cu aproximativ 40 de ani, și în care vor găsi soluții necesare pentru stingerea diferendelor dintre ei. În această *Epistolă* găsim aluzii și la texte din Romani, 1–2 Corinteni, Galateni, Efeseni, Coloseni, 1–2 Timotei, Tit și din Epistola

³¹ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 41.

³² Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 41.

către Evrei. Clement cunoaște și Epistolele 1–2 Petru și Iacob. Nu face, în schimb, aluzii la scrierile lui Ioan Apostolul, probabil, din motivul, că el va fi scris înaintea acestuia.³³

Dacă în **epoca Părinților Apostolici** rămân necitate anumite cărți ale Noului Testament, aceasta nu înseamnă că ele nu făceau parte din cele două grupe: *Evangheliile și Apostol*, ci numai că din ele nu s-au scos argumente în favoarea celor analizate în scrierile Părinților apostolici.³⁴

– Secolul al II-lea

Secolul al II-lea este epoca mărturiei **apologetilor creștini**. Între cei ce au apărut cu râvnă și convingere învățătura credinței creștine, atât în fața iudeilor, cât și a păgânilor, la loc de frunte se situează **Sfântul Iustin Martirul și Filosoful**, grec de origine, din Siria.

În lucrările sale „*Dialogul cu iudeul Trifon*” și cele două *Apologii*”, Sf. Iustin arată că în fiecare duminică la serviciul cultic, de la Biserică, se citea din „memoriile apostolilor” și din „cărțile profeților”.³⁵

Sf. Iustin înțelege prin expresia „memoriile apostolilor”, așa după cum el însuși afirmă, Sf. Evangheliile cât și Faptele Apostolilor. Între scrierile înțelese de el ca „memoriile Apostolilor”, nu include operele Sfântului Apostol Ioan (Evanghelia, Epistolele sobornicești și Apocalipsa), dar este puțin probabil ca Sf. Iustin să nu fi cunoscut scrierile Ap. Ioan. Explicația ar fi că, pentru tezele sale, i-au slujit mai mult celelalte scrieri de care face amintire, și mai puțin cele ale Sf. Ioan.

O mărturie importantă despre canonul cărților Noului Testament, din prima jumătate a sec. II, este și așa-zisul „*Canon*” al lui **Marcion, ereticul**, scris în jurul anului 144. Marcion era originar din Sinope, din provincia Pont, unde tatăl său era episcop.³⁶

Mulți specialiști spun că acesta este primul canon al Noului Testament³⁷. Atitudinea lui Marcion a fost anti-iudaică, astfel că el elimină din colecția cărților sfinte tot ce era iudaic: recunoaște canonicitatea Evangheliilor,

³³ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 41.

³⁴ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 42.

³⁵ A se vedea, Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 42.

³⁶ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 42.

³⁷ Vezi detalii, Stelian TOFANĂ, *Introducere în studiul Noului Testament. Volumul 1. Text și canon. Epoca Noului Testament*, 79–80.

din Evanghelia după Luca eliminând primele două capitole. Elimină, de asemenea, din canonul său *Epistola către Evrei*, *Epistolele sobornicești* și *Apocalipsa*. Faptul că Marcion a eliminat din canonul său aceste cărți, arată că încă din secolul al II-lea acestea erau socotite canonice, că aparțineau Bisericii creștine; erau socotite inspirate, mântuitoare, fiind considerate canonice de marea majoritate a contemporanilor săi.³⁸

Pentru cunoașterea extensiunii canonului Noului Testament, de o deosebită importanță este „*Fragmentul Muratori*”, un manuscris latin, din sec. al II-lea, căruia îi lipsește începutul, găsit în Biblioteca ambroziană din Milan și editat pentru prima oară de învățatul Ludovico Muratori, în anul 1740.

Fragmentul de document, care s-a păstrat, dă o listă a scrierilor Noului Testament împreună cu o descriere a originii și a conținutului lor. Ceea ce reiese din această listă și descriere este faptul că în sec. al II-lea, creștinii din Roma socoteau canonice: 4 Evanghelii, Faptele Apostolilor, 13 Epistole pauline (*Epistola către Evrei* nu este amintită), unele Epistole sobornicești (mai puțin Iacob și Petru) și *Apocalipsa*. Despre cele ale lui Iuda și Ioan, autorul afirmă că au putut să nu fie compuse de cei doi Apostoli, ci numai să le poarte numele pe nedrept, precum „*Cartea Înțelepciunii lui Solomon*”, poartă numele lui Solomon. Listei cărților canonice enumerate de fragment îi lipsește începutul.

Fragmentul începe cu o propoziție neclară care face referire la Evanghelia după Marcu, următoarele texte amintind Evanghelia după Luca, despre care se afirmă că e a treia din șirul celor socotite canonice. Sunt amintite, în continuare, Evanghelia după Ioan, unul din cei 12 Apostoli ai Domnului, precum și Epistolele sale. Despre Faptele Apostolilor se afirmă că sunt scrise tot de Luca pentru „*preabunul Teofil*”, iar lipsa știrilor despre moartea lui Petru, sau călătoria Sfântului Pavel în Spania, fragmentul o pune pe seama faptului că „*Luca n-a fost martor ocular al acestora*”.³⁹

În concluzie, se poate afirma că apologeții sec. al II-lea folosesc, ca fiind socotite canonice, aproape toate scrierile Noului Testament, cu excepția Epistolei către Filimon și 3 Ioan. Mai puțin folosite au fost Epistolele către Evrei, 2 Petru, Iacob, Iuda și *Apocalipsa*. Necitarea

³⁸ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 43.

³⁹ Vezi amănunte, Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 43.

primelor două se explică prin conținutul lor de mai mică importanță, iar întrebuițarea mai rară, a celor din urmă, se datora faptului că mulți eretici pretindeau a-și întemeia erorile pe citate din ele.

– *Secolul al III-lea*

De o mare autoritate în secolul al III-lea sunt părerile marilor dascăli ai Școlilor catehetice din Alexandria și Cezareea. Un reprezentant de seamă al Bisericii și al Școlii catehetice din Alexandria a fost **Clement Alexandrinul**, urmașul lui Panten. În scrierea sa, în 8 cărți, intitulată *Stromate* sau după numele întreg „*Ale lui Titus Flavius Clement stromate sau note gnostice potrivit filosofiei celei adevărate*”, folosește expresiile „*Vechiul și Noul Testament*”, iar din multele Evanghelii recunoaște canonicitatea doar la patru.⁴⁰

Urmașul lui Clement la conducerea Școlii catehetice din Alexandria a fost marele învățat **Origen**. El s-a ocupat îndelung cu studiile biblice scriind un număr impresionant de explicări la Sfânta Scriptură. Prin monumentală sa operă, *Hexapla*, care cuprinde textul traducerilor realizate până în timpul său, așezat pe șase coloane și comparând traduceri între ele, Origen poate fi socotit *întemeietorul criticii textuale biblice*.

În scrierea sa *De Principiis*, Origen avea să afirme originea divină a scrierilor Noului Testament, spunând: „*Cărțile canonice nu sunt un produs al spiritului omenesc, ci operă a Duhului Sfânt. Semnul cunoașterii lor este originea apostolică și tradiția unanimă a Bisericii*”.⁴¹ Cărțile Noului Testament pe care el le considera canonice sunt: cele 4 Evanghelii, Faptele Apostolilor, toate Epistolele pauline, mai puțin Epistola către Evrei, iar dintre Epistolele sobornicești: 1 Ioan, 1–2 Petru și, în cele din urmă, Apocalipsa.

Meritul mare al lui Origen este, însă, acela de a fi cel care stabilește pentru prima oară, care scrieri ale Noului Testament au aprobarea unanimă a Bisericii și care sunt acelea asupra cărora există îndoieli.

Pentru istoria formării canonului Noului Testament între mărturiile secolului al III-lea o dispută dintre episcopul Dionisie al Alexandriei (un ucenic al lui Origen) și episcopul Nepos din Arsinoe, pe tema

⁴⁰ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 45.

⁴¹ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 45–46.

Apocalipsei, de fapt, a capitolului 20 din cartea Apocalipsa, unde este vorba de Împărăția de 1000 de ani, rămâne ca punct de reper în ceea ce a însemnat poziția unor lideri ai unor bisericii răsăritene față de canonicitatea cărții.

Nepos a respins interpretarea alegorică a Școlii din Alexandria și a interpretat textul din Apoc 20 în sens literar afirmând că Dumnezeu va instaura o Împărăție de 1000 de ani între Venirea a doua a lui Iisus Hristos și Judecata finală și în care va împărăți cu dreptii Săi.

Școala din Alexandria interpreta, însă, alegoric acest text, afirmând că 1000 de ani înseamnă nu o perioadă de timp limitată, ci una nedeterminată. În disputa dintre cei doi câștigă Dionisie care socotește Apocalipsa drept carte apocrifă și, astfel, o elimină din canon. Timp de 100 de ani, până la Sfântul Grigorie de Nazianz și Sfântul Atanasie cel Mare, în secolul al IV-lea, când se și definitivează, de altfel, extensiunea canonului, cartea Apocalipsa n-a mai fost considerată, în Bisericile creștine de Răsărit, ca fiind inspirată.⁴²

– Secolul al IV-lea

În ceea ce privește problema extensiunii canonului Noului Testament, secolul al IV-lea aduce limpezime definitivă. Cea mai însemnată mărturie a secolului al IV-lea, rămâne elevul lui Pampfil, istoricul **Eusebiu de Cezareea**.⁴³ Datele aduse de el cu privire la

⁴² Vezi Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 46.

⁴³ „EUSEBIU DE CEZAREEA sau EUSEBIU DIN CEZAREEA (aprox. 275–339) – în greaca veche Εὐσέβιος, iar în latină numit adesea Eusebius Pamphili, a fost episcop de Cezareea în Palestina, teolog, apologet și istoric al Bisericii creștine. Data și locul nașterii lui Eusebiu nu sunt cunoscute. Din tinerețea lui se știe că în jurul anului 300 se găsea în Palestina și că a devenit prieten și ucenic al lui Pampfil, preot din Cezareea Palestinei, cu care a studiat Biblia, folosindu-se de Origen. Eusebiu nu este recunoscut de tradiția bisericească ca un Părinte al Bisericii din cauza apropierei sale de arianism și a participării directe la persecutarea unor mari figuri ale Ortodoxiei, ca Atanasie cel Mare. Scrierile sale istorice au, însă, o mare importanță pentru deslușirea istoriei primelor trei secole ale creștinismului, în general, și a istoriei nașterii Imperiului creștin, sub Constantin cel Mare, în particular. De aceea, este considerat adesea ca fiind *părintele istoriografiei creștine*” (Cf. https://ro.orthodoxwiki.org/Eusebiu_de_Cezareea). Vezi și Anthony GRAFTON, Megan WILLIAMS, *Christianity and the Transformation of the*

extensiunea canonului Noului Testament sunt rezultatul unor cercetări istorice, începând cu sfârșitul secolului I.

Eusebiu face deosebire, din punct de vedere istoric, între cărți care au fost recunoscute de toți, ca și cărți sfinte, și cărți controversate, împărțind, astfel, cărțile Noului Testament în trei grupe mari:

1. *cărți recunoscute ca și canonice de toți și din care făceau parte:* cele 4 Evanghelii, Faptele Apostolilor, 14 Epistole pauline „și dacă i se pare cuiva și Apocalipsa”. Această atitudine față de Apocalipsă se datora faptului că Eusebiu a fost un mare adversar al hiliasmului, adică a împărăției de 1000 de ani, învățătură greșită, care se întemeia pe cap. 20 din cartea Apocalipsa.

2. *cărți asupra cărora au existat anumite îndoieli sau au fost mai puțin folosite în sec. II–III* – și din care făceau parte: II Petru, II–III Ioan, Iacob și Iuda.

3. *scrieri care pe nedrept au fost atribuite Apostolilor*, motiv pentru care nu trebuie incluse în canon. Între acestea, Eusebiu enumera: Faptele lui Pavel, „Păstorul lui Herma”, „Apocalipsa lui Petru”, „Epistola lui Barnaba”, „Didahia celor 12 Apostoli” și, apoi, „Apocalipsa lui Ioan”, „aceasta fiind respinsă de unii, iar de alții fiind primită între cele recunoscute”.⁴⁴

Sf. Grigorie de Nazianz, trecând peste susceptibilitatea antecesorilor săi, pune Apocalipsa alături de Evanghelia Sfântul Ioan, redându-i, astfel, după mai bine de un secol, locul cuvenit în canonul biblic, numind-o „*Scriptură sfântă*”.

Sf. Atanasie cel Mare, în Epistola 39 festivă de Paști, stabilește ca fiind canonice 27 cărți ale Noului Testament, dincolo de toate disputele istoriei și ale Bisericii: „*Acestea (27) sunt izvoarele mântuirii... nimeni să nu scoată sau să adauge ceva la ele.*”⁴⁵

În scopul rezolvării definitive a problemei canonului Noului Testament, la *Sinodul local din Laodiceea*, din anul 360, în canonul 59, se stabilește regula potrivit căreia la serviciile divine să se folosească numai cărțile canonice, urmând ca în canonul 60, să se dea lista acestor cărți în număr de 27, identică cu cea de azi. Hotărârea Sinodului este,

---

Book: Origen, Eusebius, and the Library of Caesarea, Harvard University Press, Cambridge / London, 2006.

⁴⁴ Vezi Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 48.

⁴⁵ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 48.

apoi, confirmată și acceptată și de Sinoadele din Hipo (393); Cartagina (397) și Sinodul al VII-lea ecumenic (787).⁴⁶

c. Cauzele coruperii textului. De ce textul a suferit modificări?

Înainte de toate, răspunsul este unul foarte simplu: Datorită calității precare a materialului pe care s-a scris. La început s-a folosit hârtia de papirus (o hârtie obținută din trestia de papirus, care se cultiva în Delta Nilului), apoi pergamentul, obținut din piei de animale (în sec. al III-lea și al IV-lea)⁴⁷, apoi hârtia de bumbac (sec. al X-lea), și hârtia de zdrențe (sec. al XIII-lea).

Între celelalte cauze care au dus la coruperea textului amintim:

Copierea masivă a manuscriselor, atât pentru uzul particular cât și pentru cel liturgic (multe având caracter enciclic, adică erau destinate mai multor comunități, trecând de la una la alta).

Greșeli neintenționate:

– lipsa de atenție la transcriere, copiatorul *citind neglijent* textul care urma a fi transcris. Ochiul putea ușor să schimbe, așadar, literele asemănătoare, ca spre exemplu, H și N mai ales când scrierea nu era destul de clară.

– *auzitul defectuos* al textului dictat. La toate aceste greșeli se putea, însă, ajunge destul de ușor, dacă ținem seama de faptul că limba greacă κοινή, care se vorbea în timpul apariției cărților Noului Testament, greu mai făcea deosebire în pronunție între vocalele „o” și „ώ”, dacă sunt lungi sau scurte, sau între „ε” și „η”.

Greșeli intenționate, care sunt mai grave. Între acestea enumerăm:

– *judecata pripită a copiatorilor, care credeau uneori că trebuie să înlocuiască unele particole, conjuncții sau prepoziții, cu altele care li se păreau mai potrivite cu textul.*

⁴⁶ Vezi Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 48.

⁴⁷ Secolele III și IV reprezintă epoca luptei dintre papyrus și pergament. În secolul al IV-lea, pergamentul, material mai durabil, înlocuiește în bună parte papyrusul, urmând ca în secolul al V-lea să domine. Pergamentul era pregătit din piei de capră, oaie, vițel sau antilopă, acesta din urmă fiind foarte fin. Spre deosebire de papyrus, pergamentul se îndoia în trei sau patru foi, formând un caiet. Mai multe caiete legate la un loc formau un volum sau un codex.

– *încercarea copiatorilor de a corecta unele erori gramaticale și a se da textului o formă cât mai corect gramaticală și un stil cât mai elegant grecesc.*

– *încercarea unor copişti de a da unor texte, care li se păreau nu destul de clare, un înțeles cât mai aproape de priceperea fiecăruia.* Din aceste motive, termenul abstract δικαιοσύνη de la Matei 6,1, a fost înlocuit cu termenul mult mai concret ἐλεημοσύνη.

Explicația numărului imens de variante la textul Noului Testament, unii cercetători îl pun pe seama primelor 3 secole, când, în epoca persecuțiilor, creștinii n-au putut lucra nestingheriți la transcrierea textelor sfinte, sau, după unii, pe seama ereticilor. Ultima părere este puțin fondată, întrucât falsul eretic se rezumă cel mult la eliminarea unor cuvinte sau pericope din text, care se contrazic cu doctrina lor și nici într-un caz, la corectarea lor.

Toate aceste cauze au avut ca urmări faptul că, azi, ne confruntăm cu peste 4.000 de variante la textul sfânt al Noului Testament.

d. Reconstituirea textului

Nici o altă carte a literaturii universale nu a fost atât de mult copiată, tradusă ori transcrisă ca și Sfânta Scriptură, în special, Noul Testament.

Cu toate acestea, nici un original al Noului Testament nu ni s-a păstrat până astăzi. Ceea ce avem în prezent sunt numai copii sau transcrieri ale textului sfânt, mai mult sau mai puțin exacte, respectiv, citate ale Sfinților Părinți ori Scriitori bisericești după cele mai vechi texte originale. A restabili din aceste copii, transcrieri și citate vechi, un text cât mai aproape de textul original, constituie misiunea sau sarcina criticii textuale contemporane.⁴⁸

Cum s-a ajuns astăzi la un text de referință, din care să se traducă și numai pe acela să-l folosim? Răspunsul este simplu: Prin comparații și analize de texte. S-au comparat și analizat Codicii cei mai importanți (*Codex Sinaiticus*⁴⁹, din secolul al IV-lea, aflat

⁴⁸ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 63.

⁴⁹ *Codex Sinaiticus* a fost descoperit la mănăstirea Sfânta Ecaterina din peninsula Sinai, Egipt. În prezent, o parte din Manuscris este păstrat la British Museum din Londra (aproximativ 400 de pagini), restul găsimu-se la Biblioteca Națională

în prezent la British Museum din Londra; *Codex Vaticanus*⁵⁰ (759 file), din secolul al IV-lea; *Codex Alexandrinus* (773 file), din secolul al V-lea; *Parisiensis sau Ephraemi Rescriptus* (200 file); și vechile traduceri (*Septuaginta*⁵¹, *Itala* și *Vulgata*⁵², *Peschitta*) care cuprind aproape toată Sfânta Scriptură. Apoi s-au comparat și textele biblice din operele Sfinților Părinți - *Patrologia Orientalis* (49 vol.), *Corpus Christianorum*, seria latină cu 176 de volume și seria greacă cu 69 de volume; *Sources Chretiennes*, serie greacă și latină, în total 592 de volume; *Colecția Migne*⁵³: *Patrologia Greacă* (161 vol.), *Patrologia Latina* (217 vol.).

---

din Leipzig, altă parte în Rusia, iar alta la mănăstirea Sfânta Ecaterina, din Sinai (Cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Codex_Sinaiticus). Vezi și D. C. PARKER, *An Introduction to the New Testament Manuscripts and their Texts*, Cambridge University Press, Cambridge 2008, 23–25.

⁵⁰ *Codex Vaticanus*, datează din sec. IV și a cuprins, la început, întreaga Sfânta Scriptură, în limba greacă, pe spațiul a 759 foi de pergament. Astăzi, din Vechiul Testament lipsește începutul, iar din Noul Testament, Evrei 9,15–13,25, I-II Timotei, Tit, Filimon și Apocalipsa (Cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Codex_Vaticanus). Vezi și D. C. PARKER, *An Introduction to the New Testament Manuscripts and their Texts*, 70–73.

⁵¹ „*Septuaginta* (nume care derivă din latinescul *șaptezeci*, citată uneori prin *LXX*) este o traducere a Bibliei ebraice în grecește, aparținând secolului al III-lea î.Hr. Traducerea Septuagintei a avut loc în Alexandria, la porunca regelui egiptean Ptolemeu al II-lea *Philadelphos* (283–246 î.Hr.), care dorea să extindă celebra bibliotecă din Alexandria, astfel încât să includă înțelepciunea tuturor vechilor religii din lume. Deoarece greaca era limba oficială din Alexandria, Scripturile au fost, în consecință, traduse în această limbă. Filosoful Philon din Alexandria (cunoscut și sub numele *Filon Iudeul*) spune că un motiv al traducerii ar fi fost și acela de a suplini uitarea limbii ebraice de către evreii din diaspora. Conform altei ipoteze, Ptolemeu însuși s-ar afla la originea acestei inițiative, din dorința de a cunoaște codul de legi al unei comunități importante din Egipt, cum era comunitatea evreiască.” (Cf. <https://ro.orthodoxwiki.org/Septuaginta>). Vezi și Emanuel Tov, *The Greek and Hebrew Bible. Collected Essays on the Septuagint*, Brill, Leiden / Boston / Köln, 1999.

⁵² ***Vulgata*** (*vulgata editio*, ediția populară), fiind cea de-a doua versiune a Bibliei în limba latină, după *Itala* (Cf. https://ro.wikipedia.org/wiki/Biblia_vulgata). Vezi și D. C. PARKER, *An Introduction to the New Testament Manuscripts and their Texts*, 120–121.

⁵³ PATROLOGIA GRAECA (*Patrologia Graecă*) sau *Patrologiae Cursus Completus, Series Graeca*, reprezintă o colecție tipară a scrierilor Părinților Bisericii și a unor Scriitori bisericești laici, în dialectul *koine* sau în variantele medievale ale limbii

În urma tuturor acestor comparații și analize de critică textuală s-a ajuns la concluzia: *Textul pe care îl avem astăzi nu este cel original. Ceea ce s-a putut reconstitui, până azi, este integritatea sa dogmatică, dar nu și cea formală.*

Este evident că stabilirea textului precede și necesită lectura acestuia și, în particular, studiul exegetic propriu-zis.

Cât privește existența unui text oficial, unanim recunoscut de Biserici, ca fiind cel mai aproape de sensul textului original, specialiștii în critică biblică textuală au căzut de acord asupra textului ediției **Greek New Testament (GNT)**, operă a unui comitet internațional de specialiști, precum: K. Aland, M. Black, C. M. Martini, B. M. Metzger și A. Wikgren. Acesta este socotit a fi *textus receptus* al Bisericii creștine.

Acest text a fost reluat în întregime de ediția **Novum Testamentum Graece** (Nestle-Aland) în 1979.⁵⁴

Cât privește importanța textelor de la Qumran pentru critica textuală biblică, putem spune că și ele atestă fidelitatea mărturiilor textuale mai vechi, care ne-au transmis textul biblic. *Manuscrisele biblice de la Qumran* reprezintă, așadar, un mijloc important pentru reconstituirea variantelor ebraice care au servit ca model traducerilor clasice.⁵⁵

Dar, înainte de toate, *Septuaginta* (LXX) s-a dovedit a fi o mărturie plauzibilă a textului biblic, iar rolul ei de martor important în reconstituirea textului biblic a fost și este, în ultimul timp, din ce în ce mai mult subliniat, reevaluat și întrebuințat.

4. Reflecții – mesaj

Biblia ne descoperă existența noastră: *cine suntem, de unde venim și unde ne îndreptăm?* Scrierile Bibliei ne oferă, așadar, răspuns la

---

grecești. Această colecție cuprinde 161 de volume tipărite între anii 1857–1866 de către preotul catolic Jacques Paul MIGNE (1800–1875).

⁵⁴ Ultima ediție critică a textului grecesc al Noului Testament este *Novum Testamentum Graece*, ed. 28, Barbara et Kurt ALAND, Johannes KARAVIDOPOULOS, Carlo M. MARTINI, Bruce M. METZGER (eds.), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012.

⁵⁵ Doru-Constantin DOROFTEI, „Manuscrisele biblice din Biblioteca de la Qumran și importanța acestora pentru studiul biblic”, în *Revista Teologică*, 3 / 2010, 161–172.

toate marile întrebări ale vieții noastre. Suntem creați de Dumnezeu cu voință liberă, sentiment și rațiune. Avem capacitatea minții de a gândi și a alege, de a deosebi binele de rău și de a descoperi voia lui Dumnezeu pentru viața noastră.

Sfântul Maxim Mărturisitorul, spunea în *Mystagogia*, că ascultarea cuvântului biblic este *judecată înainte de Judecata lui Dumnezeu*.⁵⁶

Biblia în fața cititorului de azi este precum o **prescură** care poate să rămână **pâine dospită**; poate să devină **anafură** sau se poate transforma în **Trup euharistic**. Depinde de noi cum ne raportăm la ea!

Tu, creștin sau cititor al veacului al XXI-lea: De ce deschizi Biblia?

Pentru a ști? – Atunci nu o vei uita! Biblia cuprinde istorio-grafie, poezie lirică, legislație, pagini profetice și apocaliptice, proze scurte și nuclee de roman, scene dramatice, sentințe aforistice, eseuri filosofice ș.a.

Pentru a înțelege? – Atunci vei afla că în ea găsești Viața: „Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit sunt duh și sunt viață!” (In 6, 63)⁵⁷.

Nu o deschizi? Atunci treci pe alături de viață!!!

⁵⁶ Sf. Maxim MĂRTURISITORUL, *Mystagogia. Cosmosul și sufletul. Chipuri ale Bisericii*, Ed. IMBBOR, București, 2000, 32.

⁵⁷ Cf. BARTOLOMEU Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură* („Cuvânt lămuritor asupra Sfintei Scripturi”, 7).

5. Tema reflectată în Slide-uri

Biblia – Scurtă introducere în istoria textului și a canonului biblic

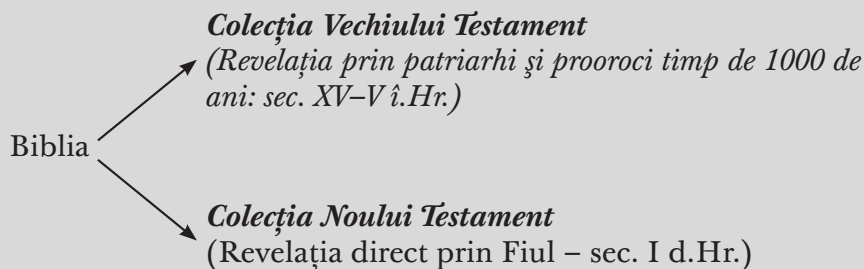
CUPRINS

- 1. Preliminarii**
- 2. Cuprinsul și timpul scrierii Bibliei**
  - a. *Colecția Vechiului Testament*
  - b. *Colecția Noului Testament*
- 3. Este textul, pe care îl avem, cel original?**
  - a. *Istoria textului sfânt*
  - b. *Constituirea canonului*
  - c. *Cauzele coruperii textului*
  - d. *Reconstituirea textului original*
- 4. Reflecții – mesaj sau Cuvântul lui Dumnezeu pentru omul contemporan**
- 5. Tema reflectată în Slide-uri**

1. Preliminarii

- Biblia se compune din două părți: *Vechiul Testament* și *Noul Testament*, ambele testamente cuprinzând adevăruri de credință, descoperite de Dumnezeu spre a fi scrise, păstrate și transmise în scopul mântuirii celor ce cred.
- Textul biblic s-a scris în timp și s-a transmis din generație în generație.
- Istoria textului biblic ne arată că originalul nu a ajuns până la noi nealterat. Cauzele coruperii textului au fost diverse. Specialiștii în textul biblic au început *reconstituirea* textului original, pentru a se ajunge la un text de referință, așa numitul *text recept*.
- La fel ca și textul biblic și canonul biblic s-a constituit în timp și a fost însușit de către Biserică.

2. Cuprinsul și timpul scrierii Bibliei

Temei biblic:

„După ce **Dumnezeu** odinioară, în multe rânduri și în multe chipuri **a vorbit părinților noștri prin prooroci**, în zilele acestea mai de pe urmă **ne-a grăit nouă, prin Fiul**” (Evr 1, 1).

a. Colecția Vechiului Testament (39 cărți)

Cărți Istorice:

(Pentateuh, Iosua; Judecători, Rut, 1–4 Regi, 1–2 Cronici, Ezdra, Neemia, Estera)

Cărți Profetice:

(Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniel, Osea, Ioil, Amos, Miheia, Avdie, Iona, Naum, Avacum, Sofonie, Agheu, Zaharia, Maleahi)

Cărți Didactico-poetice

(Iov, Psalmi, Pildele lui Solomon. Ecclesiastul, Cântarea Cântărilor)

Cărțile „anaghinoscomena” sau „bune de citit”

- În Septuaginta, pe lângă cele 39 cărți cuprinse în Biblia ebraică, se află și unele cărți întregi sau adaosuri la câteva cărți din numărul celor 39.

- Acestea au fost numite fie „*deuterocanonice*” (adică *au un oarecare grad de inspirație*), fie „*necanonice*” (adică *nu sunt inspirate*); fie „*anaghinoscomena*” (adică *bune de citit*).

- În traducerile românești, în edițiile Sfântului Sinod din 1914, 1936 și 1944, aceste cărți sunt înșirate după cele canonice, astfel: *Tobit; Iudita; Baruh; Epistola lui Ieremia; Cântarea celor 3 tineri; 3 Ezdra; Înțelepciunea lui Solomon; Înțelepciunea lui Isus Sirah; Istoria Susanei; Istoria omorării balaurului și a sfărâmării lui Bel; 1–3 Macabei; Rugăciunea lui Manase.*

b. Colecția Noului Testament (27 cărți)

Cărți Istorice:

Evangeliiile după Matei, Marcu, Luca și Ioan și Faptele Apostolilor

Cărți Didactice:

– *Cele 14 Epistole pauline:* Romani; 1 și 2 Corinteni; Galateni; Efeseni; Filipeni; Coloseni; 1 și 2 Tesaloniceni; 1 și 2 Timotei; Tit; Filimon; Evrei (atribuită Sf. Ap. Pavel).

– *Cele 7 Epistole sobornicești:* Iacob; 1 și 2 Petru; 1, 2, 3 Ioan; Iuda.

Cartea Profetică:

Apocalipsa

3. Este textul, pe care îl avem, cel original?

a. Istoria textului sfânt. Etape în istoria textului

• Timpul scrierii Bibliei începe cu Moise: „Atunci Domnul a zis către Moise: „Scrie aceasta într-o carte, spre aducere aminte.” (Ieș 17, 14).

• De aici începe lungă și dramatică istorie a textului biblic:

- *cu autori sfinți sau laici;*
- *cu limbi originale sau derivate;*
- *cu copieri corecte sau greșite (copiști atenți sau neatenți);*
- *cu manuscrise și codici;*
- *cu traduceri fidele originalului sau mai puțin fidele;*
- *cu studii și cercetări savante;*
- *cu ediții critice.*

- Textul Vechiului Testament a fost scris pe o perioadă de aproximativ 1.000 ani, în limba ebraică;
- Diaspora iudaică – pierde limba maternă;
- În anul 538 î.Hr. evreii se întorc din robia babilonică. Cei din Palestina nu mai vorbeau ebraică, înlocuită de dialectul aramaic;
- Urmează epoca elenistică cu imperiul lui Alexandru cel Mare.

Etape în istoria textului

- **Septuaginta.** În sec. al III-lea î. Hr., regele Ptolemeu al II-lea Filadelful al Egiptului (309–246 î.Hr.), a dispus să se traducă Vechiul Testament ebraic, în limba greacă, de către 70 de învățați. Devine *text receptus* în Biserica de Răsărit.
- **Etapa Șoferim.** După anul 70 d.Hr., scribii (cei care se ocupau cu scrierea textului sfânt) au pus în rânduială textul consonantic ebraic. Au revizuit textul și l-au pus într-o anumită formă literară.
- **Itala.** Este o variantă de text latin, apărută, probabil, în Egipt, în sec. al II-lea d.Hr.
- **Vulgata.** În sec. al IV-lea, s-a tradus prin strădania Fer. Ieronim, la îndemnul papei Damasus. Acest text al Vulgatei în 1592, prin papa Clement al VIII-lea, devine *textus receptus*, text de referință al Bisericii Romano-Catolice.

• **Etapa vocalizării** textului Vechiului Testament de către *masoreți* (sec. al VIII-lea d.Hr.). Masoreții erau învățați biblici care s-au ocupat de critica textuală a Bibliei ebraice. Textul original ebraic a fost însemnat cu vocale și accente, iar pe marginea lui s-au adăugat note marginale, concise, în special privind pronunțarea unor cuvinte. Astfel, nu mai existau confuzii în text. Masoreții au jucat un rol primordial, esențial, în eliminarea, din capul locului, a multitudinii de variante de înțelegere a textului Vechiului Testament.

Versiunea din anul 900 – Ben Așer și Ben Neftali reprezintă Textul Masoretic al Vechiului Testament.

dbr – *dabar* = *cuvânt*; *deber* = *ciumă*

zkhr (Deut 25,19) – *zekher* = *amintire*, *pomenire*; *zakhar* = *bărbat*.

– sensuri diferite ale aceluiași cuvânt în funcție de vocalizare.

b. Constituirea Canonului biblic

a. Canonul Vechiului Testament

– după anul 70 d.Hr.

– conciliul de la Yamnia (90 d. Hr.) – recunoașterea canonicității: *Proverbe, Eclesiastul, Estera, Cântarea Cântărilor*.

b. Canonul Noului Testament

– canonul lui Marcion (144 d.Hr.);

– disputa dintre Dionisie al Alexandriei și Nepos pe tema *Apocalipsei* (sec. III);

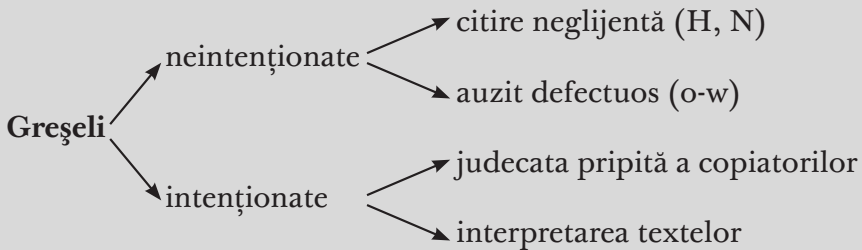
– Sf. Atanasie cel Mare în *Epistola 39 de Paști* stabilește cele 27 de cărți ale Colecției Noului Testament: „*Acestea sunt izvoarele mântuirii... nimeni să nu scoată sau să adauge ceva la ele*”;

– canonul 59–60 al Sinodului din Laodicea (360);

– Sinoadele Hipo (393), Cartagina (397), Sinodul VII ec. (787).

c. Cauzele coruperii textului

- **hârtia de scris**: la început s-a folosit *papirusul*, apoi *pergamamentul* (sec. III-IV); *hârtia de bumbac* (sec. X); *hârtia de zdrențe* (sec. XIII);
- **copierea manuscriselor** (uzul particular, liturgic, caracter enciclic)

- azi – peste 4000 de variante la text

d. Reconstituirea textului din:

Codicii majuscului:

- **Codex Sinaiticus** (sec. al IV-lea), Londra;
- **Codex Vaticanus** (sec. al IV-lea), 759 foi;
- **Codex Alexandrinus** (sec. al V-lea), Londra, 773 file;
- **Parisiensis** (Ephraemi Rescriptus – 200 file).

Vechile traduceri:

- **Septuaginta, Itala, Vulgata, Peschitta;**

Colecții patristice:

- **Patrologia Orientalis** (49 vol.);
- **Corpus Christianorum, seria latină** – 176 vol.;
- **Corpus Christianorum, seria greacă** – 69 vol.;
- **Sources Chretiennes, seria greacă și latină**, 592 vol.;
- **Colecția Migne**, 379 vol.: 162 (161) PG și 217 PL.

Ediții critice

- *Poliglota din Alcala* (1517), card. Francis Ximenes;
- *Ediția Erasmus* (1516);
- *Robert Ștefan*, 4 ediții, (1546–1550);
- *Lachmann, Tischendorf, Westcott, Hort* (1851–1882);
- *Hermann Freiherr von Soden* (1911–1913);
- *Ediția Nestle-Aland* (ediția 28);
- *The Greek New Testament* (Londra, 1966).

4. Reflecții – mesaj sau Cuvântul lui Dumnezeu pentru omul contemporan

Tu, creștin sau cititor al veacului al XXI-lea: De ce deschizi Biblia?

– **pentru a ști?** – nu o vei uita! (cuprinde istoriografie, poezie lirică, legislație, pagini profetice și apocaliptice, proze scurte și nuclee de roman, scene dramatice, sentințe aforistice, eseuri filosofice, dar și inadvertențe);

– **pentru a înțelege?** – vei afla că în ea găsești viața:

„Puneți în inima voastră toate cuvintele pe care eu vi le-am spus astăzi și să le lăsați măștenire copiilor voștri, ca să se silească și ei a împlini toate poruncile legii acesteia. **Căci acestea nu sunt vorbe goale, ci sunt viața voastră și prin acestea vă veți îndelunga zilele** (veți trăi ani mulți)” (Deut 32, 46–47).

„Cuvintele pe care Eu vi le-am grăit sunt duh și sunt viață” (In 6, 63).

„Se topește sufletul meu după cuvântul Tău... Acesta m-a mângăiat întru necazul meu, pentru că cuvântul Tău m-a făcut viu... Cuvintele gurii Tale sunt mai de preț decât mii de comori de aur și de argint... De n-ar fi fost legea Ta gândirea mea, atunci aș fi pierit întru necazul meu... Făclie picioarelor mele sunt cuvintele Tale și luminează cărărilor mele...” (Ps. 118, 72. 92. 105).

– **nu o deschizi?** – treci pe alături de viață!!!!

Biblia în fața cititorului de azi este precum o **prescură** care:

- ***poate să rămână pâine dospită;***
- ***poate să devină anafură;***
- ***se poate transforma în Trup euharistic.***

TEMA III:

Biblia în limba română. Scurt istoric

Cuprins

1. Preliminarii.....	102
2. Tipărituri și ediții critice.....	102
Palia de la Orăștie (1582).....	102
Noul Testament de la Bălgrad (1648).....	103
Biblia de la 1688 sau Biblia lui Șerban Cantacuzino.....	104
Biblia de la Blaj (1795).....	106
Biblia de la Sankt Petersburg (1819).....	108
Biblia de la Buzău (1854–1856).....	108
Biblia lui Șaguna (1856–1858).....	109
Biblia lui Cornilescu (1921).....	110
Biblia Sinodală din 1914.....	111
Biblia Sinodală din 1936.....	112
Biblia Sinodală din 1938.....	112
Noul Testament de la Cluj (1942–1945).....	112
Biblia Sinodală din 1944.....	113
Biblia Sinodală din 1968.....	113
Biblia Sinodală din 1975.....	114
Biblia Sinodală din 1982.....	114
Biblia Sinodală din 1988.....	114
Noul Testament comentat (1993).....	114
Biblia „Bartolomeu” (2001).....	115
3. Concluzie generală.....	116
4. Tema oglindită în Slide-uri.....	117

1. Preliminarii

Locul și rolul Sfintei Scripturi în viața Bisericii, în general, și în viața creștinului, în particular, ca text sfânt, inspirat de Dumnezeu, presupune, în mod necesar și evident, și „tălmăcirea” acestuia în limba maternă a celor care îl ascultă și își potrivesc viața după percepțele lui divine. De altfel, însăși voința dumnezeiască este ca fiecare popor încreștinat să aibă posibilitatea să audă, să citească și să propovăduiască cuvântul sfânt, care exprimă mesajul, voința și vorbirea lui Dumnezeu către lume (Evr 1,1), în propria sa limbă.¹

Vreme îndelungată poporul român a citit și a ascultat textul sfânt în grai latinesc, grecesc sau slavonesc.

Primele manuscrise în limba română, care cuprind texte biblice, datează de la începutul sec. al XVI-lea și provin din nordul Transilvaniei.² Ele vor constitui baza și punctul de plecare pentru viitoarele tipărituri și ediții critice ale Bibliei în limba română.

2. Tipărituri și ediții critice

*Palia de la Orăștie (1582)*³

Epoca primelor ediții ale Noului Testament și ale întregii Biblie în limba română încep cu *Palia de la Orăștie*. Traducerea textului, care cuprinde numai primele două cărți din Pentateuh (*Facerea* și *Ieșirea*), s-a făcut prin ostenele lui Șerban, fiul lui Coresi și ale diacului Mărian. Colaboratorii Paliei au fost: Efrem Zakan, „*dascăl de dascălie a Sebeșului*”; Ștefan Herce, „*propovăduitorul Evangheliei lui Hristos*”; Mihail Tordaș, care se intitulează „*ales episcopul Rumânilor din Ardeal*”; Moise Peștișel, „*propovăduitorul Evangheliei în orașul Lugoj*”; Archirie, „*protopopol Varmeghei Hunedoarei*”.

Traducerea s-a făcut, cum se afirmă în Prefață, „*cu mare muncă, den limba jidovească, grecească și sârbească pre limba rumânească*”, dar

¹ Vezi Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, 210.

² A se vedea Nicolae CARTOJAN, *Istoria literaturii române vechi*, vol. 1, București 1940, 47–49.

³ A se vedea studiul amănunțit asupra Paliei de la Orăștie al părintelui profesor Nicolae NEAGA, cu titlul „*Palia de la Orăștie. 1582–1982*”, apărut în rev. *Mitropolia Ardealului*, 4–6, Sibiu, 1982, 309–315.

cercetări ulterioare arată că la traducere a fost folosit și textul maghiar al Vechiului Testament, tipărit la Cluj, în anul 1551, de pastorul Gaspar Heltai, fost elev al lui Philipp Melanchthon (coautorul *Confesiunii* de la Augsburg) și al unui text corectat al *Vulgatei*.⁴

Limba traducerii este curgătoare, clară, pitorească, făcând astfel din traducere un însemnat monument literar al vremii. Textul conține unele maghiarisme, caracteristice românilor din Transilvania.⁵

Noul Testament de la Bălgrad (1648)

Prima tipărire în limba română a întreg Noului Testament a avut loc în anul 1648 la Bălgrad (Alba Iulia) și s-a realizat prin osteneala mitropolitului Simeon Ștefan. Traducerea textului s-a făcut din limbile greacă și slavonă, de către ieromonahul Silvestru, fost egumen al mănăstirii Govora și de către mitropolitul Simion Ștefan.

Cartea poartă titlul „*Noul Testament sau Împăcarea au Legea Noao a lui Iisus Hristos Domnului nostru*”.⁶ Textul este precedat de două Prefețe, prima adresată lui Gheorghe Rákóczi, „*craiu Ardealului*”, și a doua adresată cititorilor. În Prefața adresată principelui Transilvaniei, mitropolitul îi mulțumește pentru sprijinirea tipăririi, scriindu-i că:

„*N-au făcut Dumnezeu oamenii pentru craiu, ce au ales Dumnezeu și au rânduit craii și domnii pentru oameni, ca să-i socotească și să-i păzească (...) nu-i numai aceasta dregătoria lor, să poarte grije de oamenii ce sînt supt biruința lor numai trupește, ce mai vîrtos să aibă și să se vestească cuvântul lui Dumnezeu (...). Că fără cuvântul lui Dumnezeu suntem fără lumină sufletească și împlăm într-ntunearec*”.⁷

Noul Testament de la Bălgrad cuprinde scurte introduceri la fiecare carte, numite *Predoslovii*, prin care cititorii sunt informați asupra

⁴ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 75.

⁵ Cf. I. POPOVICI, *Palia de la Orăștie*, București, 1913, 15.

⁶ A se vedea studiile introductive ample semnate de Nicolae NEAGA, Mircea PĂCURARIU, Grigorie T. MARCU, Virgil CÂNDEA, Florica DIMITRESCU, Eva MÂRZA și Iacob MÂRZA. *Noul Testament* a fost reeditat, după 340 de ani, din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului EMILIAN, Episcop al Alba Iuliei, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.

⁷ Cf. Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, 217.

originii cuprinsului și a caracteristicilor cărții respective. O altă nou-tate o constituie împărțirea textului biblic în capitole și versete.

Trebuie să mai spunem că traducătorii s-au folosit și de izvoare sârbești și latinești, pe lângă cele grecești și slavonești. Au lăsat, de asemenea, netraduse unele cuvinte grecești: „și altele multe care nu să știu rumânește ce sînt... pentru că alte limbi încă le-au lăsat așa”,⁸ rezolvând, în acest mod, problema neologismelor.

Noul Testament de la Bălgrad (1648) a avut o importanță deosebită în afirmarea unității de origine a tuturor românilor și în dezvoltarea și unificarea limbii române literare vechi.

În Prefața adresată cititorilor, Mitropolitul Simion Ștefan accentuează câteva considerații semnificative pentru strădania sa:

„Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sunt buni, carii împlă în toate țările, așa și cuvintele acelea sunt bune carele le înțeleg toți; noi drept aceia ne-am silit den cât am putut să izvodim așa cum să înțeleagă toți. Iară să (= dacă) nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ce-i de vina celuiia ce-au răsfiret rumânii printr-alte țări, de și-au mestecat cuvintele”.⁹

Noul Testament de la Bălgrad reprezintă o oglindă a stadiului atins de limba română literară în veacul al XVII-lea.¹⁰

Biblia de la 1688 sau Biblia lui Șerban Cantacuzino

Este cea dintâi tipăritură care cuprinde în grai românesc întreaga Sfântă Scriptură.¹¹ A fost tipărită la București, în anul 1688, sub titlul:

⁸ Cf. Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, 218.

⁹ Noul Testament, „Predoslovie către cititori”, Alba Iulia 1988, 116. Pentru a înțelege caracterul științific al ideilor din *Prefața către cititori*, trebuie subliniat faptul că sugestivă comparație între cuvinte și bani va fi reluată și, evident, îmbogățită și argumentată de marele savant B. P. HAȘDEU, cu mijloacele proprii epocii sale, în celebra sa teză privitoare la circulația cuvintelor (*Vezi Cuvente den bătrâni*, t. III, partea I, București, 1881, 95–105, republicat în *Etymologicum magnum Romaniae*, t. I, București, 1886).

¹⁰ Florica DIMITRESCU, „Importanța lingvistică a Noului Testament de la Bălgrad”, în *Noul Testament*, Alba Iulia, 1988, 96.

¹¹ Textul original după care s-a tradus a fost cel al Septuagintei, dar s-a luat în considerare și textul traducerii latine, Vulgata, precum și traducerea slavonă și, nu în ultimul rând, traducerile românești anterioare: cele ale lui Coresi, Palia de la Orăștie, Noul Testament de la Bălgrad etc. (Vezi Nicolae I. NICOLAESCU, „Scurt

„Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei Vechi și ale cei Noao Leage” și realizată cu strădania dascălilor Șerban și Radu Greceanu și a Episcopului Mitrofan al Hușilor (care și fac traducerea), a Episcopului Gherman de Nissa (elenist celebru, decedat în timpul lucrului), a stolnicului Constantin Cantacuzino, care învățase la Padova (Italia), probabil și a Patriarhului Dositei al Ierusalimului, care semnează Prefața dedicată domnitorului.¹²

Biblia de la București este considerată de Nicolae Iorga: „*Cel dintâiu document sigur de limbă literară stabilită pe înțelesul tuturor românilor*”.¹³

Textul original după care s-a făcut traducerea Vechiului Testament este cel al Septuagintei, dar s-a folosit și textul traducerii latine, Vulgata. Cât privește limba traducerii, ea este considerată a fi atât o sinteză a scrisului românesc de până atunci, cât și un important pas înainte pe calea dezvoltării limbii noastre literare.¹⁴

Pentru cărțile Vechiului Testament s-a luat ca bază de lucru traducerea făcută, cu câțiva ani în urmă, de renumitul cărturar moldovean Nicolae Milescu Spătarul.

Traducerile românești anterioare folosite au fost cele ale lui Coresi, Palia de Orăștie, Noul Testament de la Bălgrad.

Textul biblic este precedat de o Precuvântare a Domnitorului și de o Precuvântare a Patriarhului Dositei al Ierusalimului către Domnitor. În *Precuvântarea sa*, Șerban Cantacuzino accentuează calitatea și valoarea traducerii, făcută nu de diletanți, ci de „*dascăli știuți foarte den limba elinească... pedepsiți nu numai întru a noastră limbă, ci și de limba elinească având știință ca să o tălmăcească*”.¹⁵

---

istoric al traducerii Sfintei Scripturi. Principalele ediții ale Bibliei în B.O.R.”, în rev. *Studii Teologice*, 7–8, București, 1974, 501–502).

¹² Grigorie T. MARCU, „Noul Testament de la Bălgrad în contextul istoric-literar al Bibliei românești – 325 de ani de la tipărirea lui”, în rev. *Mitropolia Ardealului*, 1–3, Sibiu, 1974, 791.

¹³ Cf. NICOLAE IORGA, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Tipografia Neamul românesc, Vălenii de Munte, 1908, 402 și *Istoria românilor*, vol. VI, Ed. Enciclopedică, București, 2015, 296.

¹⁴ Alexandru PIRU, „Biblia de la București”, în *Istoria literaturii române*, vol. 1, Ed. Academiei Române, București, 1964, 457.

¹⁵ A se vedea textul integral al *Precuvântării* domnitorului Ioan Șerban Cantacuzino Basarab, cu adresa: „*Celor ce se află lăcuitori supt stăpînirea noastră, preasfințitului mitropolit Chir Theodosie, iubitorilor de Dumnezeu episcopi, preacuveșilor egumeni,*

Biblia cuprinde cărțile din canonul palestinian, dar și cele adăugate în canonul alexandrin, numite de traducători, în mod greșit, *apocrifa*: *Tovit*; *Iudith*; *Varuh*; *Poslania Ieremie*; *Cîntarea celor 3 coconi*; *Esdra III*; *Înțelepciunea lui Solomon*; *Înțelepciunea a lui Sirah*; *Istoria Susanii*; *Pentru a lui Vil și bălaurul*; *A Maccaveilor cea dentîiu, a doao și a treia*; *Iosip*.¹⁶

Dat fiind faptul că procurarea unei astfel de Biblii era prea costisitoare pentru credincioșii de rînd, s-a tipărit în anul 1703, la București, în tipografia domnească, textul românesc al celor patru Evanghelii, sub titlul: „*Noul Testament, acum tipărit într-acest chip pre limba rumânească*”.¹⁷

Biblia de la Blaj (1795)

După un veac de la apariție, Biblia de la București a devenit atât de rară încât aproape nimeni nu mai putea intra în posesia ei. Samuil Micu-Clain, reprezentant de seamă al Școlii Ardelene, purcede la efectuarea unei noi traduceri românești a Sfintei Scripturi.

Pregătirile pentru realizarea Bibliei de la Blaj au fost începute de Petru Pavel Aaron, episcopul românilor greco-catolici, care nu a reușit să traducă decât o parte din cărțile Vechiului Testament. După moartea acestuia, munca de traducere a rămas în seama lui Samuil Micu, care n-a realizat o traducere nouă, ci a îndreptat mai mult limba Bibliei din 1688, corectând după *Septuaginta* și *Vulgata* doar ceea ce a socotit că nu redă destul de bine ideile din textul original.¹⁸

smeriților preoți, blagorodnicilor boiari și tuturor celoralalți, pravoslavnicilor creștini, cel de la Dumnezeu ajutoriu poftim!” (Cf. Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament, tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui Șerban Vodă CANTACUZINO, domnul Țării Românești și cu osârdia logofătului Constantin BRÂNCOVEANU și retipărită într-o nouă ediție în facsimil și transcriere, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2014, pp. XXI-XXIV.

¹⁶ Din cărțile apocrife lipsește *Rugăciunea lui Manase*. Deși nu face parte din canonul biblic, a fost tradusă și tipărită și Cartea a IV-a a Macabeilor, atribuită în mod greșit istoricului evreu Iosif Flaviu.

¹⁷ Cf. Nicolae I. NICOLAESCU, „Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi. Principalele ediții ale Bibliei în BOR”, 504.

¹⁸ Biblia de la Blaj nu este o traducere desăvârșită care să dea ostenitorilor ei dreptul la criticile, doar negative aduse ostenitorilor Bibliei de la 1688, și nici la laudele

Samuil Micu avea însă intenția ca noua Biblie să fie de folos tuturor românilor ardeleni. În acest sens, el a oferit manuscrisul, spre tipărire, episcopului Ortodox Gherasim Adamovici de la Sibiu, care a și cerut guvernatorului G. Bánfy, din Cluj, învoirea de a-l tipări, motivând că se găsesc oameni care să suporte cheltuielile necesare spre a înlătura „*maxima Sacrorum Bibliorum in Valachico idiomate penuria*”.

Episcopul greco-catolic Ioan Bob cere guvernatorului să respingă demersul episcopului ortodox și să dispună ca manuscrisul în cauză să-i fie încredințat lui spre tipărire. Ierarhul dispune instituirea unei comisii, care să cerceteze textul și să-l înzestreze cu note, locuri paralele, titluri succinte la începutul fiecărui capitol, precum și o scurtă introducere cu informații rezumative despre autorul, scopul, timpul, și destinatarii scrierii.

Cu aceste completări, Biblia apare la data de 15 noiembrie 1795 sub titlul: „*Biblia adică Dumnezeasca Scriptură a Legii vechi și aceei noauă*”.

Câteva caracteristici:

- traducerea s-a făcut după originalul grecesc;
- textul conține scurte note subliniare cu observații de critică textuală și explicații exegetice la unele versete (acestea din urmă având uneori caracter confesional catolic);
- prefața *Bibliei de la Blaj* expune noțiunile introductive asupra canonului, integrității, inspirației și infailibilității Sfintei Scripturi;
- la sfârșitul textului Noului Testament s-a adăugat însemnarea Apostolului și a Evangheliilor duminicilor și ale sărbătorilor mari din cursul anului liturgic, precum și a celor incluse în rânduiala unor Taine și ierurgii;
- *Biblia de la Blaj* conține cărțile necanonice și unele apocrife, precum *Cartea a IV-a Macabei* și scrierea *Despre singur ȋitorul gând*, atribuită lui Iosif Flaviu.¹⁹

---

exagerate pe care ei înșiși și le aduc. Comparația obiectivă a celor două Biblii fac dovada că traducătorii de pe vremea lui Șerban Cantacuzino cunoșteau greaca, mult mai bine decât cei de la Blaj, și că nu o singură dată aceștia din urmă s-au aflat mult sub influența Vulgatei sau a teologiei catolice (Cf. Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament*, Vol. I, 225).

¹⁹ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*, 79.

Biblia de la Sankt Petersburg (1819)

Prin contribuția Societății Biblice Ruse, întemeiată în anul 1813, a fost tipărită o nouă traducere românească a Bibliei, apărută în anul 1819, cu numele *Biblia de la Sankt Petersburg*.

Biblia de la Sankt Petersburg se orientează după textul Bibliei de la Blaj, din care au fost înlăturate adaosurile episcopului Ioan Bob, precum și Cartea a IV-a a Macabeilor.

La buna reușită a acestei tipărituri au vegheat exarhul Gavriil Bănulescu, pe atunci mitropolit al Chișinăului și Hotinului, precum și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Ruse. Pe lângă textele românești existente, traducătorii s-au folosit și de textul slavon, evreiesc și francez.²⁰

Biblia de la Buzău (1854–1856)

O nouă ediție a Sfintei Scripturi o realizează episcopul Filotei al Buzăului, care tipărește între anii 1854–1856, *Biblia de la Buzău*, în cinci volume, sub titlul „*Biblia sau Testamentul vechi și nou*”. De fapt, este o retipărire a *Bibliei de la Blaj*, cum este menționat în *Precuvântare*:

„Dintre Bibliile tipărite în limba noastră, mai bine tălmăcită și mai luminată la înțeles este cea de la Blaj; pe aceasta noi am ales-o de a o retipări, însă mai îndreptată și mai curățită de ziceri învechite acum și obicinuite numai la frații noștri ardeleni”.

Totodată, în „*Precuvântare către dreptcredincioșii cititori*”, episcopul Filotei subliniază câteva adevăruri de mare actualitate:

- citirea și meditarea ei continuă este de trebuință pentru mântuire;
- Biblia se citește foarte puțin și „cu dezgust”, nu numai de către lai ci, ci și de preoți, deși sfintele canoane le poruncesc s-o citească mereu și să mediteze asupra ei, ca unii care sunt propovăduitorii cuvântului lui Dumnezeu și vor răspunde înaintea Dreptului Judecător „*de lenevirea către sufletele norodului, că nu le-au luminat*”;
- acest mare neajuns vine nu numai din „*neînvățătura preoților*”, ci și din „*marea lipsă a cărților sfinte, în care se află Biserica noastră astăzi*”;

²⁰ Vezi Grigorie T. MARCU, „Sfânta Scriptură în „pom românesc” (100 de ani de la apariția Bibliei lui Șaguna)”, în rev. *Mitropolia Ardealului*, 11–12, Sibiu, 1958, 792.

– Sfânta Scriptură a ajuns „o carte atât de rară și costisitoare, încât foarte rar o poate vedea cineva, nu numai la creștini, ci chiar și la preoți... la care nu vede cineva decât Liturghia (Liturghierul) și Molitfelnicul, iar Sfânta Scriptură, coroana cărților, niciodată n-a împodobit stearpa lor bibliotecă”.²¹

Teologii constată că *Biblia de la Buzău* nu se prezintă doar ca o simplă reeditare a *Bibliei de la Blaj* ci, în realitate, ea urmează în foarte multe pericope, pe cea de la București, iar în multe altele pe cea din Sankt Petersburg, astfel că ea se arată ca o *lucrare de sinteză*, nu numai în privința limbii, ci și a traducerii propriu-zise.²²

Biblia lui Șaguna (1856–1858)

Această ediție a Bibliei s-a tipărit la Sibiu și tipărirea a durat doi ani (1856–1858). Biblia începe cu o amplă introducere cu caracter isagogic-istoric și poartă titlul: *Cunoștințe folositoare despre Sfânta Scriptură*. Cuprinsul acestei introduceri este împărțit în 5 părți.²³

1. *Despre începătoriul și cuprinsul Sfintei Scripturi* (pp. 3–5);
2. *Despre întoarcerea Sfintei Scripturi în limbile popoarelor creștine* (pp. 5–16);
3. *Cum că Sfânta Scriptură este Cuvântul cel adevărat al lui Dumnezeu* (pp. 16–18);
4. *Despre puterea cea dinlăuntru a Sfintei Scripturi* (p. 19);
5. *Trebuința Sfintei Scripturi* (pp. 19–20).

Mitropolitul Andrei Șaguna nu revendică pentru traducerea sa nici un fel de originalitate. Aceasta ar fi contrazis concepția sa despre limba Bibliei, care „numai o dată se poate face”. Iată ce spune el:

„Dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase și înțelese, și dacă poporul a primit limba aceea, așa zicând în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de-a mai face alta, ci numai a o reînnoi și

²¹ Nicolae I. NICOLAESCU, „Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi”, 510–511.

²² Pentru ilustrarea acestei constatări a se vedea Nicolae I. NICOLAESCU, „Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi. Principalele ediții ale Bibliei în BOR”, 512, unde autorul pune pe patru coloane textul sfânt, spre comparație, luând textul din Efeseni 1, 10–11. În prima coloană așează textul Bibliei din 1688, în a doua coloană așează pe cel al Bibliei de la Blaj, din 1795, în a treia coloană textul Bibliei de la Petersburg, din 1819, și în a patra coloană pe cel al Bibliei de la Buzău, din 1854–1856.

²³ Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, 229.

*îndrepta așa, după cum ar fi reînnoit și îndreptat traducătorul cel dintâi al Bibliei, de ar fi trăit până în vremurile lor... Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă; ramurile bătrâne și fără suc se usucă și cad, dar alta nouă curând îl împodobește; toate ale lui se fac și se prefac, numai tulpina rămâne totdeauna aceeași”.*²⁴

Calitatea superioară a textului Bibliei lui Șaguna o vădește indirect și răsunătoarea polemică purtată de marele mitropolit cu scriitorul pașoptist Ion Heliade-Rădulescu.

În jurul anului 1858, Ion H. Rădulescu începea să publice la Paris o traducere proprie a *Sfintei Scripturi*, tipărindu-se doar primele două cărți ale Pentateuhului: Facerea și Ieșirea, însoțite de o seamă de adnotări publicate cu anexe sub titlul: „*Biblice sau Notiții istorice, filosofice, religioase și politice asupra Bibliei*” (Paris, 1858).

Critica lui Șaguna este publicată în „*Telegraful Român*”, în care îi aduce lui I. Heliade-Rădulescu o întreită acuză:

a) ca laic, nu era competent și nici chemat să săvârșească o astfel de lucrare bisericească.

b) a interpretat fals învățăturile Sfintei Scripturi

c) a înlocuit, în traducerea sa, limba curată a poporului și a străvechilor cărți sfinte, cu „*o limbă pocită, stricată și latinizată, pe care nu o înțelegea nimeni*”.

Ion Heliade-Rădulescu răspunde acestei critici pe un ton agresiv, fapt care îl determină pe Mitropolitul ardelean A. Șaguna să încropească o „*Scrisoare pastorală*” adresată clerului, înfierându-l pe I. H. Rădulescu: „*acest mirean nu știe legea creștinească*”, dând, astfel, polemicii porții de eveniment.

Biblia lui Cornilescu (1921)

În anul 1921 apare la Societatea Evanghelică Română, traducerea făcută de Dumitru Cornilescu, care poartă titlul: „*Noul Testament al Domnului nostru Iisus Hristos*”.²⁵

²⁴ Vezi Grigorie T. MARCU, „Sfânta Scriptură în «pom pământesc»”, (100 de ani de la apariția Bibliei lui Șaguna), 802.

²⁵ Traducerea lui D. Cornilescu avea să devină, după câteva revizui, textul pe care Societatea Biblică Britanică îl tipărește până astăzi. (Cf. Merrill C. TENNEY, *New*

Dumitru Cornilescu²⁶ s-a folosit în traducerea sa de textul Bibliei de la Buzău, precum și de alte traduceri anterioare românești și străine. Traducerea lui Cornilescu a fost bine primită la început, epuizându-se foarte repede, motiv pentru care s-a și reeditat în următorul an. Mai apoi, până în 2014, s-a reeditat în mai mult de zece ediții.

La unele versete, traducerea are caracterul unor scurte glose exegetice, iar note subliniare explică, înțelesul unor cuvinte ca: *Iisus, Hristos, sinedriu, iotă, cirtă, codrant, saduchei, irodieni, vameși, magi, corban, Marea Galileii* etc.

Traducătorul a fost ținta unor îndreptățite critici din partea teologilor ortodocși, datorită existenței în textul său a unor idei eterodoxe marcate de traducerea tendențioasă a unor versete.²⁷ În textul Bibliei sale se remarcă o schimbare arbitrară a graiului biblic tradițional. Autoritatea bisericească ortodoxă a declarat-o scandaloasă și eretică.

Biblia Sinodală din 1914

Este prima ediție sinodală a Bibliei, pentru traducerea ei folosindu-se textul unor ediții românești anterioare care aveau la bază Septuaginta.

Cu traducerea și revizuirea textului s-au ocupat oameni învățați precum Acad. Gala Galaction și renumitul ebraist, prof. dr. Vasile Radu.²⁸

Testament Survey, 1961, tradus în românește sub titlul *Studiu al Noului Testament*, Oradea 1991, 396).

²⁶ Dumitru Cornilescu, născut la data de 4 aprilie 1891, comuna Slașoma, județul Mehedinți. Notorietatea versiunii sale, foarte apreciată, se explică prin numărul mare de reeditări (în 1931, 1942, 1946, cu o nouă revizuire în 1989, cu noi tiraje în 1990, 1996, 2000, 2002, 2005). În urma unor puternice divergențe doctrinare cu cercurile teologice ale vremii, D. Cornilescu este sfătuit de însuși Patriarhul Miron Cristea să plece pentru o vreme din România, motiv pentru care s-a mutat în Elveția, unde a și decedat în anul 1975”. Vezi și alte detalii, Emanuel CONȚAC (ed.), *Cornilescu: din culisele publicării celei mai citite traduceri românești a Sfintei Scripturi*, Prefață de Francisca Băltăceanu, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2014.

²⁷ Vezi o prezentare a Bibliei lui D. Cornilescu și a erorilor ei, cu analiză pe text, Petre I. DAVID, „Biblia lui Cornilescu”, în rev. *Glasul Bisericii*, 5, București, 1987.

²⁸ Stelian TOFANĂ, *Introducere în studiul Noului Testament*, vol. 1, 236.

Biblia Sinodală din 1936

În anul 1936, din îndemnul Patriarhului Miron Cristea, apare o nouă ediție a Sfintei Scripturi integrale. Cei care s-au ocupat cu traducerea și revizuirea textului, având ca bază Septuaginta, au fost aceiași renumiți profesori Gala Galaction și Vasile Radu, care au realizat și prima ediție a Bibliei sinodale din 1914. Ca noutate, textul este precedat de o *Introducere* în care se prezintă istoricul tipăririi Bibliei la români. Textul Bibliei din 1936 reprezintă cel mai bun text pe care îl avem până la acea dată.²⁹

Biblia Sinodală din 1938

O nouă ediție a Bibliei sinodale apare în anul 1938, la 250 de ani de la apariția Bibliei lui Șerban Cantacuzino, și aceasta tot prin strădaniile profesorilor Vasile Radu și Gala Galaction.

Traducerea Vechiului Testament se face după textul ebraic a lui R. Kittel (1937), dar și după textul Septuagintei, editată de R. Rahlfs (1935).

Textul sfânt este precedat de o substanțială *Prefață* în care se arată că menirea Sfintei Scripturi este „*de a pătrunde ca o rețea de apă vie ogoarele inimii și ale literaturii românești*”.³⁰

Un neajuns al Bibliei din 1938 este lipsa locurilor paralele.

Noul Testament de la Cluj (1942–1945)

Noul Testament de la Cluj a apărut în două ediții, prima în anul 1942, iar a doua în anul 1945, ambele editate de episcopul academician Nicolae Colan.³¹

Motivul care l-a determinat pe ierarh la întocmirea acestei lucrări este arătat în *Prefața* primei ediții:

²⁹ Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*. 83.

³⁰ Cf. Stelian TOFANĂ, *Studiul Noului Testament*. 83.

³¹ Vezi amănunte în legătură cu *Noul Testament de la Cluj*, Stelian TOFANĂ, „Vlădica Nicolae Colan ca biblist”, în vol. *Omagiu mitropolitului Nicolae Colan (1883–1993)*, Ed. Arhiecezană, Cluj-Napoca, 1995.

„Ne-am dat seama... că de la tipărirea Legii celei noi de către marele ierarh Șaguna, până astăzi, au trecut aproape 100 de ani. Se cuvenea, deci, să mai tocmim haina graiului șagunian, pe trupul vremii de azi”.³²

Ceea ce este specific acestei ediții sunt textele paralele ale Evangheliilor care s-au făcut numai pe pericope și nu pe versete. De asemenea, se remarcă o nouă stilizare a titlurilor așezate în fruntea capitolelor, mai aproape de cuprins, comparativ cu cele ale edițiilor precedente.³³

Biblia Sinodală din 1944

Este o ediție sinodală, tradusă de Nicodim, patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Textul s-a tradus după cel al Septuagintei și al altor traduceri slave și franceze.³⁴

Biblia Sinodală din 1968

Apare după 280 de ani de la apariția *Bibliei de la București* (1688), cu ocazia „împlinirii a 20 de ani de neobosite strădanii la conducerea Bisericii Ortodoxe Române a Patriarhului Iustinian”. În ce sens, Biblia din 1968 este și un „eveniment bisericesc”.³⁵

Patriarhul Iustinian, de la acea vreme, făcuse o vizită în Anglia. L-a primit regina Angliei și, cum se obișnuise la un asemenea nivel, a dorit să îi facă un cadou regesc, firește: un automobile Rolls Royce. Acestui gest Patriarhul i-a răspuns: „Majestate, vă mulțumesc, sunteți foarte generoasă, dar sunt informat că sunteți președinta Societății Biblice Britanice. Patriarhii români de dinaintea mea au editat fiecare câte o Biblie care le poartă numele; eu am mai mult de 10 ani și nu am izbutit să am o Biblie. Vă rog, în locul mașinii, dați-mi hârtie și materialele de legătorie ca să pot tipări și eu Biblia”.

Și regina i-a dăruit hârtie și, astfel, a apărut Biblia de la 1968, în 200.000 de exemplare, ceea ce, pe vremea aceea, era un eveniment.

³² Vezi Florea MUREȘAN, „Un eveniment religios literar”, în rev. *Viața ilustrată*, 3 / 1942, 9.

³³ Cf. Stelian TOFANĂ, „Vlădica Nicolae Colan ca biblist”, 38.

³⁴ Vezi Stelian TOFANĂ, *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, 239.

³⁵ Vezi Grigorie T. MARCU, „Un eveniment bisericesc: Biblia din 1968”, în *BOR*, 5–6 / 1969, 483.

Acesta a fost începutul colaborării dintre Biserica Ortodoxă Română și Societățile Biblice Unite.³⁶

Pentru cărțile Vechiului Testament textul de bază este cel al Bibliei din 1936 și 1944, excepție făcând cartea Psalmilor, care s-a tipărit după textul revizuit al Psaltirii din anul 1957.³⁷

Biblia Sinodală din 1975

În anul 1975 se retipărește traducerea Sfintei Scripturi din 1968, cu unele îmbunătățiri ale textului, precum și cu unele revizuiuri ale traducerii, cu îndreptări de cuvinte (la unele texte) și cu o redare mai fidelă a înțelesului textului original.³⁸

Biblia Sinodală din 1982

Ediția sinodală din 1982, apare prin purtarea de grijă a Patriarhului Iustin. Pentru Vechiul Testament s-a folosit Biblia din 1975, iar pentru Noul Testament s-a folosit traducerea din 1979.³⁹

Ediția este prevăzută cu șase hărți în legătură cu Vechiul și Noul Testament, precum și cu două pagini de informații referitoare la unități de măsură și monede menționate în Sfânta Scriptură, toate așezate la sfârșitul textului Sfintei Scripturi.⁴⁰

Biblia Sinodală din 1988

Este o ediție sinodală, tipărită cu binecuvântarea Patriarhului Teoctist. Prezintă aceleași caracteristici ca și cea din 1982.

Edițiile următoare, apărute cu binecuvântarea Patriarhului Teoctist, nu mai conțin nimic în plus față de cea din 1988.

Noul Testament comentat (1993)

Noul Testament (comentat) al Arhiepiscopului Bartolomeu Valeriu

³⁶ Mitrop. BARTOLOMEU, *Corupția spirituală*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, 31.

³⁷ „Cuvânt către cititori”, în *Biblia sau Sfânta Scriptură*, București, 1968, 2–3.

³⁸ *Biblia sau Sfânta Scriptură*, în *Cuvânt către cititori*, Ed. IBMBOR, București, 1975.

³⁹ *Vezi Biblia sau Sfânta Scriptură*, „Cuvânt către cititori”, Ed. IBMBOR, București, 1982, 6–7.

⁴⁰ Cf. Stelian TOFANĂ, *Introducere în studiul Noului Testament*, vol. 1, 240.

Anania, apare la Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București, în anul 1993.

Noutatea ediției constă în scurte explicații la unele versete din text, consemnate în note la subsolul paginilor, fără să aibă conotații de comentariu. Ediția prevăzută și cu succinte *Introduceri*, așezate la începutul fiecărei cărți ale Noului Testament, cuprinzând informații isagogice rezumative referitoare la cartea respectivă.⁴¹

În cuprinsul *Noului Testament comentat* găsim și o reformulare a titlurilor capitolelor, făcută, în special, după ediția critică a textului grecesc realizată de Kurt Aland.

Rămânând loc, însă, pentru unele îmbunătățiri, ediția se prezintă ca una „de probă”.

Biblia „Bartolomeu” (2001)

Biblia tipărită în anul 2001 este o ediție jubiliară a Sfântului Sinod, diortosită de Arhiepiscopul Clujului, Bartolomeu Valeriu Anania.

Noutatea ediției constă în îndreptarea textului Vechiului Testament care s-a făcut după textul Septuagintei și nu după textul masoretic. Astfel, după mai bine de o jumătate de secol, se restabilește, în traduceri românești ale textului sfânt, autoritatea Septuagintei.

Biblia este înzestrată cu note subliniare, precum și cu o concordanță biblică. Fiecare carte a Scripturii este prevăzută cu scurte *Introduceri*, multe dintre ele conținând informații care reflectă de multe ori unele dintre cele mai noi rezultate ale cercetării biblice contemporane.

Biblia conține, în deschidere, și un „*Cuvânt lămuritor asupra Sfintei Scripturi*” în care mitropolitul Bartolomeu explică noțiuni ce țin de canonul biblic, de istoria textului sfânt, notând și anumite diferențe care apar între principalele ediții ale Sfintei Scripturi.⁴²

Așa cum mărturisește mitropolitul Bartolomeu, cea mai importantă lucrare o socotește a fi diortosirea Sfintei Scripturi:

„*De când am început lucrul la Biblie, eu nu am mai scris nici măcar o pagină de literatură proprie, socotind că tot ceea ce scrisesem până atunci nu era altceva decât un exercițiu de o viață pe limba română,*

⁴¹ *Cuvânt înainte* al PF Părinte Patriarh Teoctist, 6.

⁴² BARTOLOMEU V. ANANIA, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 7–12.

*pregătindu-mă pentru ceea ce Dumnezeu îmi rânduiase să fac în ultimii mei ani”.*⁴³

3. Concluzie generală

Pentru poporul român, de-a lungul înviforatelor sale pătrunderi prin vămile existenței sale istorice, Biblia a însemnat făurar și paznic al unității de limbă, de credință și năzuință spre creștere întru spiritualitatea și conștiința națională.

---

⁴³ Valeriu ANANIA, *Memorii*, Ed. Polirom, Iași, 2011, 664.

4. Tema oglindită în Slide-uri

Biblia în limba română.

Scurt istoric

CUPRINS

1. Preliminarii

2. Tipărituri și ediții critice românești

Palia de la Orăștie (1582)

Noul Testament de la Bălgrad (1648)

Biblia de la 1688 sau Biblia lui Șerban Cantacuzino

Biblia de la Blaj (1795)

Biblia de la Sankt Petersburg (1819)

Biblia de la Buzău (1854–1856)

Biblia lui Șaguna (1856–1858)

Biblia Cornilescu (1921)

Biblia Sinodală din 1914, 1936, 1938

Noul Testament de la Cluj (1942–1945)

Biblia Sinodală din 1944, 1968, 1975, 1982, 1988

Noul Testament comentat (1993)

Biblia „Bartolomeu” (2001)

3. Concluzie generală

1. Preliminarii

- Vreme îndelungată poporul român a citit și ascultat textul sfânt în grai latinesc, grecesc sau slavonesc.
- Primele texte scrise în limba română datează din sec. al XV-lea sau de la începutul sec. al XVI-lea.
- Cele dintâi manuscrise, care cuprind texte biblice, în traducere românească, provin din nordul Transilvaniei – au apărut pe la sfârșitul sec. al XV-lea sau prima jumătate a sec. al XVI-lea.

2. Tipărituri și ediții critice

Palia de la Orăștie (1582)

- S-a tipărit în anul 1582, prin ostenele lui Șerban, fiul lui Coresi și ale diacului Mărian.
- Tipărirea cuprinde numai primele două cărți din Pentateuh: *Facerea și Ieșirea*.
  - Colaboratorii Paliei:
    - Efrem Zakan, „*dascăl de dascălie a Sebeșului*”;
    - Ștefan Herce, „*propovăduitorul Evangheliei lui Hristos*”;
    - Mihail Tordaș, care se intitulează „*ales episcopul Rumânilor din Ardeal*”;
    - Moise Peștișel, „*propovăduitorul Evangheliei în orașul Lugoj*”;
    - Archirie, „*protopopul Varmeghei Hunedoarei*”.

- Traducerea s-a făcut – se afirmă în Prefață – „*cu mare muncă, den limba jidovească, grecească și sârbească pre limba rumânească*”.
- Cercetări ulterioare arată că la traducere a fost folosit și textul maghiar al Vechiului Testament, tipărit la Cluj, în anul 1551, de pastorul Gaspar Heltai, fost elev al lui Philipp Melanchthon (coautorul *Confesiunii de la Augsburg*) și al unui text corectat al *Vulgatei*.
- Traducerea conține unele maghiarisme, caracteristice românilor din Transilvania.
- Totuși, limba traducerii este curgătoare, clară, pitorească, făcând, astfel, din traducere, un însemnat monument literar al vremii.

Noul Testament de la Bălgrad (1648)

- Prima tipărire în românește a Noului Testament – prin osteneala mitropolitului Simeon Ștefan. Apare la Bălgrad (Alba Iulia).
- Cartea poartă titlul „*Noul Testament sau Împăcarea, au Legea Nouă a lui Iisus Hristos Domnului nostru*”.
- Traducerea s-a făcut din limbile greacă și slavonă, de ieromonahul Silvestru, fost egumen al mănăstirii Govora și de mitropolitul Simion Ștefan.
- Textul este precedat de două Prefețe:
  - **prima** adresată lui Gheorghe al II-lea Rákóczi, principele Transilvaniei, în care mitropolitul îi mulțumește pentru sprijinirea tipăririi. Îi scrie: „*N-au făcut Dumnezeu oamenii pentru craiu, ce au ales Dumnezeu și au rânduit craii și domnii pentru oameni, ca să-i socotească și să-i păzească (...) nu-i numai aceasta dregătoria lor, să poarte grije de oamenii ce sînt supt biruința lor numai trupește, ce mai virtos să aibă și să se vestească cuvântul lui Dumnezeu (...). Că fără cuvântul lui Dumnezeu suntem fără lumină sufletească și împlăm într-ntunearec*”.
  - **a doua** adresată cititorilor, „*Predoslovie către cititori*”.

Caracteristici:

- Traducătorii s-au folosit și de izvoare sârbești și latinești, pe lângă cele grecești și slavonești
- Au lăsat netraduse unele cuvinte grecești: „și altele multe care nu să știu rumânește ce sînt... pentru că alte limbi încă le-au lăsat așa”, rezolvând în acest mod problema neologismelor.
- Ediția cuprinde scurte introduceri la fiecare carte, numite *Predoslovii*, prin care cititorii sunt informați asupra originii cuprinsului și caracterului cărții respective.
- Textul biblic este împărțit în capitole și versete.
- În fruntea fiecărui capitol este un *titlu sugestiv*, care indică cuprinsul acestuia.
- Pe marginea textului se găsesc și succinte indicații de locuri paralele.

Importanța:

- Se afirmă unitatea de origine a tuturor românilor;
- Contribuie la dezvoltarea și unificarea lb. române literare vechi.
- În Prefața adresată cititorilor se află câteva considerații semnificative pentru strădania sa: „Bine știm că cuvintele trebuie să fie ca banii, că banii aceia sunt buni, carii împlă în toate țările, așa și cuvintele acealea sunt bune carele le înțeleg toți; noi drept aceia ne-am silit den cât am putut să izvodim așa cum să înțeleagă toți. Iară să (=dacă) nu vor înțelege toți, nu-i de vina noastră, ce-i de vina celui ce-au răsfirat rumânii printr-alte țări, de și-au mestecat cuvintele”.
- Este o oglindă a stadiului atins de limba literară română, la jumătatea veacului al XVII-lea.

Biblia de la 1688 sau Biblia lui Șerban Cantacuzino

- Este cea dintâi tipăritură care cuprinde în grai românesc întreaga Sfântă Scriptură.
- Tipărită la București, în anul 1688, sub titlul: „*Biblia, adecă Dumnezeiasca Scriptură ale cei Vechi și ale cei Noao Leage*”.
- Tipărită, potrivit unei însemnări de la sfârșitul textului cărții Apocalipsei și într-o postfață separată, cu strădania:
  - dascălilor Șerban și Radu Greceanu;
  - a episcopului Mitrofan al Hușilor (care și fac traducerea);
  - episcopul Gherman de Nissa (elenist celebru, decedat în timpul lucrului);
  - Stolnicul Constantin Cantacuzino, care învățase la Padova (Italia).
  - probabil și de patriarhul Dositei al Ierusalimului, care semnează prefața dedicată Domnitorului.

- Pentru cărțile Vechiului Testament s-a luat ca bază de lucru traducerea făcută, cu câțiva ani în urmă, de renumitul cărturar moldovean Nicolae Milescu Spătarul.
- Textul original după care s-a tradus este cel al Septuagintei. S-a folosit și textul traducerii latine, Vulgata.
- Traducerile românești anterioare folosite: cele ale lui Coresi, Palia de Orăștie, Noul Testament de la Bălgrad.
- Textul biblic precedat de o Precuvântare a domnitorului și de o Precuvântare a patriarhului Dositei al Ierusalimului către Domnitor.
- În Precuvântarea sa, Șerban Cantacuzino accentuează calitatea și valoarea traducerii, făcută nu de diletanți, ci de „*dascăli știuți foarte den limba elinească... pedepsiți nu numai întru a noastră limbă, ci și de limba elinească având știință ca să o tălmăcească*”.

- Biblia cuprinde cărțile din canonul palestinian, dar și cele adăugate în canonul alexandrin, numite de traducători în mod greșit *apocrife*: *Tobit*, *Judit*, *Baruh*, *Epistola lui Ieremia*, *Cântarea celor trei coconi (tineri)*, *III Ezdra*, *Înțelepciunea lui Solomon*, *Înțelepciunea lui Iisus Sirah*, *Istoria Suzanei*, *Istoria sfărâmării idolului Bel și a omorării balaurului*; *I*, *II* și *III Macabei*.

(lipsește *Rugăciunea lui Manase*).

- Deși nu face parte din canonul biblic, a fost tradusă și tipărită și Cartea a IV-a a Macabeilor, atribuită în mod greșit istoricului evreu Iosif Flaviu.

- Biblia de la București este considerată de Nicolae Iorga ca „*cel dintâi document sigur de limbă literară stabilită pe înțelesul tuturor românilor*”.

Biblia de la Blaj (1795)

- După un veac de la apariție, Biblia de la București a devenit atât de rară, încât aproape nimeni nu mai putea intra în posesia ei.

- Samuil Micu-Clain, reprezentant de seamă al Școlii Ardelene, purcede la efectuarea unei noi traduceri românești a Sfintei Scripturi.

- Pregătirile au fost începute însă de Petru Pavel Aaron, episcopul românilor greco-catolici, care nu a reușit să traducă decât o parte din cărțile Vechiului Testament.

- După moartea acestuia, munca de traducere a rămas în seama lui Samuil Micu. Acesta n-a realizat o traducere nouă. A îndreptat mai mult limba Bibliei din 1688 corectând după Septuaginta, Vulgata și alte alte versiuni, doar ceea ce a socotit că nu redă destul de bine ideile din textul original.

- Samuil Micu avea însă intenția ca noua Biblie să fie de folos tuturor românilor ardeleni.

- A oferit manuscrisul spre tipărire episcopului ortodox Gherasim Adamovici de la Sibiu, care a și cerut guvernatorului G. Bánfy din Cluj, învoirea de a-l tipări, motivând că se găsesc oameni care să suporte cheltuielile necesare spre a înlătura „*maxima Sacrorum Bibliorum in Valachico idiomate penuria*”.

- Episcopul greco-catolic Ioan Bob cere guvernatorului să respingă demersul episcopului ortodox și să dispună ca manuscrisul în cauză să-i fie încredințat lui spre tipărire

- Ioan Bob dispune instituirea unei comisii care să cerceteze textul și să-l înzestreze cu note, locuri paralele, titluri succinte la începutul fiecărui capitol și o scurtă introducere la fiecare carte cu informații rezumative despre autorul, scopul, timpul, destinatarii scrierii.

- Cu aceste completări apare la data de 15 noiembrie 1795 sub titlul: „*Biblia adică Dumnezeasca Scriptură a Legii vechi și aceei nouă*”.

Caracteristici:

- Traducerea s-a făcut după originalul grecesc.

- Textul conține scurte note subliniare cu observații de critică textuală și explicații exegetice la unele versete (acestea din urmă având uneori caracter confesional catolic).

- Prefața Bibliei expune noțiunile introductive asupra canonului, integrității, inspirației și infailibilității Sfintei Scripturi.

- La sfârșitul textului Noului Testament s-a adăugat însemnarea Apostolului și a Evangheliilor duminicilor și sărbătorilor mari din cursul anului liturgic, precum și ale celor incluse în rânduiala unor Taine și ierurgii.

- Biblia conține cărțile necanonice și unele apocrife, precum Cartea a IV-a Macabei, precum și scrierea: „*Despre singur țiitorul gând*”, atribuită lui Iosif Flaviu.

Biblia de la Sankt Petersburg (1819)

- Prin contribuția Societății Biblice Ruse, întemeiată în anul 1813, a fost tipărită o nouă traducere românească a Sfintei Scripturi, *Biblia de la Petersburg*, apărută în anul 1819.
- *Biblia de la Petersburg* se orientează după textul *Bibliei de la Blaj*, din care au fost înlăturate adaosurile episcopului Ioan Bob, precum și Cartea a IV-a a Macabeilor.

Biblia de la Buzău (1854–1856)

- O nouă ediție a Sfintei Scripturi o realizează episcopul Filotei al Buzăului, care tipărește între anii 1854–1856, *Biblia de la Buzău*, în cinci volume, sub titlul „*Biblia sau Testamentul vechi și nou*”.
- Noua ediție a Sfintei Scripturi nu este de fapt o traducere nouă, ci mai mult o retipărire a Bibliei de la Blaj.
- Biblia de la Buzău se înfățișează ca o lucrare de sinteză, nu numai în privința limbii, ci și a traducerii propriu-zise.
- În *Precuvântare* argumentează: „*Dintre Bibliile tipărite în limba noastră, mai bine tălmăcită și mai luminată la înțeles este cea de la Blaj; pe aceasta noi am ales-o de a o retipări, însă mai îndreptată și mai curățită de ziceri învechite acum și obicinuite numai la frații noștri ardeleni*”.
- În prefața intitulată „*Precuvântare către drept credincioșii cititori*”, episcopul Filotei subliniază câteva adevăruri de o certă actualitate și azi:

– Citirea și meditarea ei continuă este de neapărată trebuință pentru mântuire.

– Biblia se citește foarte puțin și „cu dezgust”, nu numai de laici, ci și de preoți, deși sfintele canoane le poruncesc s-o citească mereu și să mediteze asupra ei, ca unii care sunt propovăduitorii cuvântului lui Dumnezeu și vor răspunde înaintea Dreptului Judecător *„de lenevirea către sufletele norodului, că nu le-au luminat”*.

– Acest mare neajuns vine nu numai din *„neînvățătura preoților”*, ci și din *„marea lipsă a cărților sfinte, în care se află Biserica noastră astăzi”*.

– Sfânta Scriptură a ajuns *„o carte atât de rară și costisitoare, încât foarte rar o poate vedea cineva, nu numai la creștini, ci chiar și la preoți... la care nu vede cineva decât Liturghia (Liturghierul) și Molitfelnicul, iar Sfânta Scriptură, coroana cărților, niciodată n-a împodobit stearpa lor bibliotecă”*.

Biblia lui Șaguna (1856–1858)

- S-a tipărit la Sibiu și tipărirea a durat doi ani (1856–1858).
- Biblia începe cu o amplă *Introducere* de caracter isagogic-istoric cu titlul: *„Cunoștințe folositoare despre Sfânta Scriptură”*.
- Cuprinsul acestei introduceri este împărțit în 5 părți:
  1. Despre începătoriul și cuprinsul Sfintei Scripturi (pp. 3–5).
  2. Despre întoarcerea Sfintei Scripturi în limbile popoarelor creștine (pp. 5–16).
  3. Cum că Sfânta Scriptură este Cuvântul cel adevărat al lui Dumnezeu (pp. 16–18).
  4. Despre puterea cea dinlăuntru a Sfintei Scripturi (p. 19).
  5. Trebuința Sfintei Scripturi (pp. 19–20).
- Încheiere (pp. 20–21).

- Mitropolitul Andrei Șaguna nu revendică pentru traducerea sa nici un fel de originalitate.

- Aceasta ar fi contrazis concepția sa despre limba Bibliei, care „numai o dată se poate face; dacă s-a învins piedica cea mare a traducerii credincioase și înțelese și dacă poporul a primit limba aceea așa zicând în însăși ființa sa, atunci următorii n-au de-a mai face alta, ci numai a o reînnoi și îndrepta așa, după cum ar fi reînnoit și îndreptat traducătorul cel dintâi al Bibliei, de ar fi trăit până în vremurile lor... Iară limba noastră e pom viu, care în toată primăvara se schimbă; ramurile bătrâne și fără suc se usucă și cad, dar alta nouă curând îl împodobește – toate ale lui se fac și se prefac, numai tulpina rămâne totdeauna aceeași”.

- Calitatea superioară a textului Bibliei lui Șaguna o vedește indirect și răsunătoarea polemică purtată de marele mitropolit cu Ion Heliade-Rădulescu.

- În anul 1858, Ion H. Rădulescu începe să publice la Paris, o traducere proprie a Sf. Scripturi, tipărindu-se doar primele două cărți ale Pentateuhului: *Facerea* și *Ieșirea*, însoțite de o seamă de adnotări publicate cu anexe sub titlul: „*Biblice sau Notiții historique, philosophice, religioase și politice asupra Bibliei*”.

- Critica lui Șaguna este publicată în „*Telegraful Român*”, în care îi aduce lui I. Heliade-Rădulescu o întreită acuză:

- a) ca laic nu era competent și nici chemat să săvârșească o astfel de lucrare bisericească.

- b) a interpretat fals învățăturile Sfintei Scripturi.

- c) a înlocuit, în traducerea sa, limba curată a poporului și a străvechilor cărți sfinte, cu „o limbă pocită, stricată și latinizată, pe care nu o înțelegea nimeni”.

Biblia lui Cornilescu

- În anul 1921 apare, la Societatea Evanghelică Română, traducerea făcută de Dumitru Cornilescu care poartă titlul: „*Noul Testament al Domnului nostru Iisus Hristos*”.

- D. Cornilescu s-a folosit în traducerea sa de textul Bibliei de la Buzău, precum și de al altor traduceri anterioare românești și străine.

- Traducerea lui D. Cornilescu a fost bine primită la început, epuizându-se foarte repede, motiv pentru care s-a și reeditat în 1922.

- Curând a devenit ținta unor îndreptățite critici din partea teologilor ortodocși, în care se arăta:

- existența în textul său a unor idei eterodoxe marcate de traducerea tendențioasă a unor versete;

- o schimbare cam arbitrară a graiului biblic tradițional.

- Urmare a acestor critici, autoritatea bisericească a declarat-o „*scandaloasă și eretică*”.

Biblia Sinodală din 1914

- Este prima traducere sinodală a Bibliei.

- Pentru traducerea ei s-a folosit textul unor ediții românești anterioare, care aveau la bază Septuaginta.

- Cu revizuirea și traducerea textului s-au ocupat oameni învățați precum Pr. Prof. Acad. Gala Galaction, renumitul ebraist Prof. Dr. Vasile Radu ș.a.

Biblia Sinodală din 1936

- În anul 1936, din îndemnul Patriarhului Miron Cristea, apare o nouă ediție a Sfintei Scripturi integrale.

- Traducătorii sunt Acad. Gala Galaction și Prof. Dr. Vasile Radu, având ca bază Septuaginta.

- Ca noutate, textul este precedat de o „*Introducere*” în care se prezintă istoricul tipăririi Bibliei la români.

- Textul Bibliei din 1936 reprezintă cel mai progresat text pe care îl avem până la acea dată.

Biblia Sinodală din 1938

- O nouă ediție a Bibliei sinodale apare în anul 1938, la 250 de ani de la apariția Bibliei lui Șerban Cantacuzino, prin strădaniile profesorilor Vasile Radu și Gala Galaction.
- Traducerea Vechiului Testament se face după textul ebraic a lui R. Kittel (1937), dar și după textul Septuagintei editată de R. Rahlfs (1935).
- Textul sfânt este precedat de o substanțială *Prefață* în care se arată menirea Sfintei Scripturi „*de a pătrunde ca o rețea de apă vie ogoarele inimii și ale literaturii românești*”.
- Un neajuns al Bibliei din 1938 este lipsa locurilor paralele.

Noul Testament de la Cluj (1942–1945)

- *Noul Testament de la Cluj*, a apărut în două ediții: prima în anul 1942, iar a doua în anul 1945, editat de episcopul academician Nicolae Colan.
- Motivul care l-a determinat la întocmirea acestei lucrări este arătat în *Prefața* primei ediții: „*Ne-am dat seama... că de la tipărirea Legii celei noi de către marele ierarh Saguna, până astăzi au trecut aproape 100 de ani. Se cuvenea, deci, să mai tocmim haina graiului șagunian, pe trupul vremii de azi*”.
- Ceea ce este specific:
  - textele paralele la Evangheliile s-au făcut numai pe pericope și nu pe versete;
  - o nouă stilizare a titlurilor așezate în fruntea capitolelor, mai aproape de cuprins, decât al edițiilor precedente.

Biblia Sinodală din 1944

- Este o ediție sinodală, tradusă de Nicodim, patriarhul României.

Biblia Sinodală din 1968

- O nouă ediție sinodală, cu titlu: „*Biblia sau Sfânta Scriptură*”, apare după 280 de ani de la apariția *Bibliei de la București* (1688).
- Pentru Vechiul Testament, textul de bază este cel din 1936 și 1944, excepție făcând cartea Psalmilor, care s-a tipărit după textul revizuit al Psaltirii din anul 1957, iar pentru Noul Testament, textul din 1951.

Biblia Sinodală din 1975

- Se retipărește traducerea Sfintei Scripturi din 1968, cu unele îmbunătățiri ale textului: revizuirii de traduceri (la unele texte) și îndreptări de cuvinte, pentru o redare mai fidelă a înțelesului textului original.

Bilia Sinodală din 1982

- Apare cu purtarea de grijă a patriarhului Iustin.
- Pentru Vechiul Testament s-a folosit textul traducerii din 1975, iar pentru Noul Testament, traducerea din 1979.

Biblia Sinodală din 1988

- Ediția sinodală tipărită cu binecuvântarea Patriarhului Teoctist.
- Prezintă aceleași caracteristici ca și cea din 1982.
- Edițiile următoare, apărute cu binecuvântarea Patriarh Teoctist, nu mai conțin nimic în plus față de cea din 1988.

Noul Testament „comentat” (1993)

- *Noul Testament (comentat)* al Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu Valeriu Anania. Apare la Editura Instituului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române din București.

- Noutatea constă în:

1. Scurte explicații la unele versete din text, consemnate în note la subsolul paginilor, fără să aibă conotații de comentariu.

2. Succinte *Introduceri*, așezate la începutul fiecărei cărți a Noului Testament, cuprinzând informații isagogice referitoare la cartea respectivă

3. O reformulare a titlurilor capitolelor, făcută, în special, după ediția critică a textului grecesc realizată de Kurt Aland.

- Rămânând loc, însă, pentru unele îmbunătățiri, ediția se prezintă ca una „de probă”.

Biblia „Bartolomeu” (2001)

- Ediție jubiliară a Sfântului Sinod, diortosită de Arhiepiscopul Clujului, Bartolomeu Valeriu Anania.

- Noutatea ediției este îndreptarea textului care s-a făcut după textul Septuagintei și nu după textul masoretic. Astfel, după mai bine de o jumătate de secol se restabilește, în traducere românești ale textului sfânt, autoritatea Septuagintei.

- Biblia este înzestrată cu note subliniare, precum și cu o concordanță biblică.

- Fiecare carte a Scripturii este prevăzută cu scurte *Introduceri*, multe dintre ele conținând informații ce țin de cele mai noi rezultate ale cercetării biblice contemporane.

3. Concluzie

- Pentru poporul român, de-a lungul înviforatorilor sale pătrunderi prin vămile existenței sale istorice, Biblia a însemnat *făurar și paznic al unității de limbă, de credință și năzuință spre creștere întru spiritualitatea și conștiința națională.*

TEMA IV:
*Sensurile textului biblic, locurile
paralele și contextul*

Cuprins

1. Preliminarii.....	134
2. Trei întrebări esențiale în abordarea textului sfânt.....	134
3. Sensurile textului sfânt.....	135
a. Sensul literal-istoric.....	136
b. Sensul real-tipic (spiritual-mistic).....	137
4. Locurile paralele și semnificația lor pentru înțelegerea unui text	143
a. Rolul locurilor paralele.....	146
5. Contextul și rolul său în interpretarea unui text.....	146
a. Rolul contextului.....	147
b. Ajutoarele contextului.....	152
Tema tratată.....	153
Intenția autorului în conceperea și transmiterea textului.....	153
Cultura epocii, a personajelor, a destinatarilor scrierilor biblice.....	153
Cunoștințe de istorie și de arheologie biblică.....	155
6. Concluzii.....	155
7. Tema reflectată în Slide-uri.....	157

1. Preliminarii

Sfânta Scriptură este, pentru unii, un munte imposibil de urcat, iar pentru alții, precum o peșteră întunecată în care nu poți intra. Însă pentru noi creștinii, interesați de citirea și înțelegerea textului sfânt, aceasta constituie un far luminos care ne deschide drumul vieții spirituale: „*Făclie picioarelor mele este legea Ta, și luminează cărărilor mele.*” (Ps 118, 105).

Ținând cont de importanța covârșitoare a textelor Sfintei Scripturi, tezaur de adevăruri sfinte pentru desăvârșirea vieții religios-morale, ne simțim îndatorați să cercetăm înțelesul acestora până în cele mai mici amănunte, să utilizăm mijloacele cele mai adecvate pentru a elucida și a percepe cugetarea omenească, iluminată de Duhul Sfânt, a scriitorilor biblici și felul în care ea a fost exprimată.

2. Trei întrebări esențiale în abordarea textului sfânt

Atunci când citim paginile Sfintei Scripturi, o primă întrebare la care ar trebui să răspundem, analizând ce am înțeles din lectura lor, este aceasta: ***Ce spune textul?*** Ce vrea să ne transmită textul biblic, știind că toate ecele consemnate de aghiografii sfinți n-au fost scrise la întâmplare și fără rost, ci toate au fost așernute în slovă inspirată spre binele și folosul nostru.

A doua întrebare fundamentală în abordarea textului, în legătură cu cea dintâi, este următoarea: ***Care este mesajul textului?*** Nimic nu s-a scris fără a nu se transmite vreun mesaj!

Mai pe urmă, după ce am încercat să descifrăm sensul textului și mesajul său, următoarea treaptă este marcată de interogația: ***Cum pot să îl aplic la mine?*** Cum pot să aplic în viața mea mesajul Sfintei Scripturi? Cum mă regăsesc eu în mesajul textului?

Să luăm un exemplu, în acest sens, reflectând la *Parabola Samarineanului milostiv*:

„Și iată, un învățător de lege s-a ridicat, ispitindu-L și zi-când: Învățătorule, ce să fac ca să moștenesc viața de veci? Iar Iisus a zis către el: Ce este scris în Lege? Cum citești? Iar el, răspunzând, a zis: Să iubești pe Domnul Dumnezeuul tău din toată inima ta și din tot sufletul tău și din toată puterea ta și din tot cugetul tău, iar pe aproapele tău ca pe

tine însuși. Iar El i-a zis: Drept ai răspuns, fă aceasta și vei trăi. Dar el, voind să se îndrepteze pe sine, a zis către Iisus: Și cine este aproapele meu? Iar Iisus, răspunzând, a zis: Un om cobora de la Ierusa-lim la Ierihon, și a căzut între tâlhari, care, după ce l-au dezbrăcat și l-au rănit, au plecat, lăsându-l aproape mort.

Din întâmplare un preot cobora pe calea aceea și, văzându-l, a trecut pe alături. De asemenea și un levit, ajungând în acel loc și vă-zând, a trecut pe alături. Iar un samarinean, mergând pe cale, a venit la el și, văzându-l, i s-a făcut milă. Și, apropiindu-se, i-a legat rănilor, turnând pe ele untdelemn și vin, și, punându-l pe dobitocul său, l-a dus la o casă de oaspeți și a purtat grijă de el. Iar a doua zi, scoțând doi dinari i-a dat gazdei și i-a zis: Ai grijă de el și, ce vei mai cheltui, eu, când mă voi întoarce, îți voi da. Care din acești trei ți se pare că a fost aproapele celui căzut între tâlhari? Iar el a zis: Cel care a făcut milă cu el. Și Iisus i-a zis: Mergi și fă și tu asemenea” (Lc 10, 25–37).

Așadar: Ce ne spune textul? Care este mesajul lui? Cum pot să-l aplic la mine? Mă regăsesc eu în atitudinile celor trei oameni din parabolă? Ce trebuie să fac dacă mă regăsesc în cele negative? Ce am de făcut, mai departe, dacă mă regăsesc în cea pozitivă? Cine este aproapele meu? În ce constă ajutorul meu față de el?

Răspunsul la toate aceste întrebări îmi vor poziționa mult mai așadar atitudinea mea față de cei din jur. Iată cum textul biblic, descifrându-i mesajul, poate să determine în viața noastră atitudini la care, dincolo de lectura lui, poate n-am reflectat niciodată.

3. Sensurile textului sfânt

Prin cuvântul *sens* înțelegem *ideea, gândirea sau concepția cuiva, exteriorizată prin intermediul gesturilor, al cuvintelor rostite sau al textului scris*.¹

Într-o comunicare scrisă sau rostită, ni se transmite gândul și înțelesul fundamental dorit de autor. Acesta este unic și trebuie sesizat de interpret.

Cuvântul are mai multe sensuri. De exemplu, cuvântul **cale** poate să însemne:

¹ Mircea BASARAB, *Ermineutica Biblică*, 24.

– **drumul străbătut de cineva:** „Magii pe altă cale s-au dus în țara lor” (Mt 2, 12).

– **un mod de viață:** „Bărbatul îndoielnic este nestatornic în toate căile sale” (Iac 1, 8).

– **legea după care trăiește cineva:** „Apollo era învățat în calea Domnului” (FAp 18, 25).

Încă de la primele începuturi ermeneutice² s-a observat că sensul textului biblic se împarte în sensul *literal-istoric* și cel *real-tipic*, orice alte împărțiri³ nefiind decât aspecte complementare ale celor două sensuri de bază.

a. Sensul literal-istoric

Sensul literal-istoric – *sensus litteralis historicus* – reprezintă ideile, gândirea și intenția autorilor inspirați ai Sfintei Scripturi pe care aceștia le-au expus în conformitate cu regulile gramaticale, sintactice și logice. El este sensul pe care autorii l-au dat textului lor și reprezintă, după cum îl arată și numele, sensul prim al literei.

² (H)Ermineutica (din limba greacă: ἐρμηνεύω = a interpreta, a tâlmăci, cu trimitere la numele zeului grec Hermes, mesagerul zeilor și interpretul ordinelor lui Zeus), reprezintă disciplina biblică în care sunt fixate principiile și regulile cu ajutorul cărora se poate face o tâlmăcire corectă a Sfintei Scripturi, în general, și a Noului Testament, în special. Ea este corespondența retoricii laice. Ermineutica biblică cuprinde trei părți: *noematica* (teoria sensurilor), *euristica* (identificarea sensurilor în diferite texte biblice) și *proforistica* (aplicarea sensului potrivit textelor dificile). Cea mai veche lucrare de ermeneutică biblică este lucrarea „*Cheia*” a lui Meliton de Sardes. (A se vedea amănunte, Ene BRANIȘTE, Ecaterina BRANIȘTE, *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Ed. Diecezană Caransebeș, 2001, 157).

³ De-a lungul timpului, de la această împărțire s-a ajuns la altele, mult mai pretențioase și care aveau la bază anumite concepții filozofice. Origen ajunge să distingă în Sfânta Scriptură un sens trupeș, „somatic”, un altul sufletesc, „psihic”, și, în sfârșit, unul spiritual sau „pnevmatic”. Sensului somatic îi corespunde sensul literal-istoric, celui psihic, sensul moral, iar sensului spiritual, Origen îi asociază alegoria, dar care este accesibilă doar inițiaților. Sf. Ioan Hrisostom vorbește chiar de patru sensuri ale Scripturii: literal sau gramatical, anagogic sau profetic, alegoric și tipic. Sf. Ioan însă niciodată nu neagă sau nu neglijează sensul literal, care este totdeauna prezent, celelalte existând doar uneori și alături de primul (Vezi amănunte, Mircea BASARAB, *Ermineutica Biblică*, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române, Oradea, 1997, 25–26).

Pe lângă numele de *literal*, dat acestui sens, mai întâlnim și pe cel de *gramatical*, *istoric* sau *logic*. Acest sens îl găsim în orice text scris. Este primul sens cu care noi ne întâlnim în orice lectură a vreunui text.

De exemplu: „Și, aprinzând ei foc în mijlocul curții și șezând împreună, a șezut și Petru în mijlocul lor” (Lc 22, 55).

Aici avem un text pe care îl înțelegem foarte simplu, sensul lui fiind foarte clar, nefiind deloc nevoie să căutăm alte sensuri în spatele lui. Este vorba, pur și simplu, de un foc aprins într-o curte, cu oameni șezând în jurul lui.

b. Sensul real-tipic (spiritual-mistic)

Sensul real-tipic indică semnificația deosebită pe care o primesc în iconomia mântuirii, anumite persoane, acțiuni, obiecte sau precepte ca întruchipări ale unor realizări desăvârșite în viitor.

Sensul tipic există alături de cel literal, pe care-l sprijină și nu-l contrazice și nici nu-l anulează. Sensul *tipic* mai este numit și *spiritual* – deoarece exprimă realități superioare, spirituale, ca rezultate ale lucrării Duhului Sfânt; și *mistic* – având în vedere că adesea cuprinde lucruri ascunse sub realitatea literei.

Sensul spiritual-mistic al textului transmite, așadar, ceva mai mult decât o simplă informație. Acest sens exprimă adevăruri din ordinea dumnezeiască cu ajutorul lucrurilor, al evenimentelor și al persoanelor. De regulă, lucrul respectiv exprimat în text prefigurează ceva, iar personajul respectiv este *tipul*⁴ unui *antetip* sau al unui *arhetip*.

În Sfânta Scriptură, tipul este în mod obișnuit înfățișat printr-o realitate istorică a Vechiului Testament, care se împlinește, în mod desăvârșit, în Noul Testament.

De exemplu, avem în Vechiul Testament imaginea *șarpelui de aramă*, *a manei și a apei izvorâtă din stâncă*, *semnul Iona*, *personajul misterios Melchisedec etc.*, toate aceste imagini, personaje și întâmplări făcând trimitere la evenimente noutestamentare care au un profund sens soteriologic. Să ne oprim puțin la câteva dintre ele:

⁴ Noțiunea de tip (gr. τύπος), după înțelesul original, desemnează un chip abia conturat, schițat, care, apoi, devine obiectul de artă terminat, desăvârșit de mâna sculptorului.

– *Șarpele de aramă*

După ieșirea din robia egipteană, poporul evreu peregrina prin pustie. Datorită greutăților întâmpinate, cărtea și, astfel, se îndepărta de calea Domnului. Atunci Dumnezeu trimitea câte o pedeapsă peste popor. Așa se face că la un moment dat, poporul ales, în pustie, s-a confruntat cu niște șerpi veninoși și, cine era mușcat, murea. Moise îl roagă pe Dumnezeu să înceteze pedepsirea poporului prin această plagă. Și Dumnezeu ascultă rugămintea lui, poruncindu-i să confecționeze un șarpe de aramă și să-l ridice pe un lemn. Cine privea la acest șarpe, trăia, chiar dacă era mușcat de șerpii veninoși. Iată ce ne spune textul biblic:

„Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe un stâlp; și când un șarpe mușca vreun om, acela privea la șarpele cel de aramă și trăia” (Num 21, 9).

Acest șarpe de aramă spânzurat pe lemn era, de fapt, o prefigurare a Crucii⁵. La acest eveniment din Vechiul Testament face referire și Mântuitorul Hristos:

„Și după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, tot așa trebuie să Se înalțe Fiul Omului, pentru ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In 3, 14–15).

Semnificația vechi-testamentară se transformă într-un alt mesaj pentru omul Noului Testament. Înțelegem acum că, în Vechiul Testament, Dumnezeu nu a poruncit nimic întâmplător. Deci mesajul acestui text merge până la noi cei de astăzi. De aceea, în spatele acestui text, al sensului literar-istoric, se găsește adesea un alt sens,⁶ un profund mesaj pentru viața noastră, anume sensul real-tipic sau spiritual-mistic. Acest sens depășește sensul real al cuvântului.

⁵ A se vedea amănunte, Ioan MIRCEA, „Prefigurările crucii în Vechiul Testament și semnificația lor în tradiția cultică creștină”, în rev. *Studii Teologice*, 7–8, București, 1970, 547–564.

⁶ Sfinții Părinți au văzut și au remarcat în imaginea acestui șarpe o prefigurare, cu totul tainică, a lui Hristos înălțat pe Cruce: „Tot ca figură și ca semn a fost și ridicarea Crucii aceleia făcute împotriva șerpilor care mușcau pe fiii lui Israel, pentru mântuirea celor ce aveau să creadă că încă de atunci s-a propovăduit moartea șarpelui și mântuirea celor mușcați și care se refugiau la Cel ce a trimis în lume pe Fiul Său, Care avea să fie răstignit” (Cf. Sf. IUSTIN Martirul și Filozoful, „Dialogul cu iudeul Tryfon”, în col. PSB, vol. 2, Ed. IBMBOR, București, 1980, 201.

Așadar, tot cel ce privește la Hristos răstignit pe cruce și crede în El, nu piere, ci are viață veșnică. Este exprimat aici efectul jertfei Mântuitorului Iisus Hristos.

– Mana și apa din stâncă

Poporul evreu a ajuns la un moment dat și fără hrană în pustie și, la fel, a început să cârtească. Și într-o dimineață, Dumnezeu face o minune cu poporul. Acesta găsește pe pământ o hrană sub formă de boabe, ca de grâu: „Iată, se afla pe fața pustiei ceva mărunț, ca niște boabe, și albicios, ca grindina pe pământ. Și văzând fiii lui Israel, au zis unii către alții: „Ce e asta?” Că nu știau ce e! Iar Moise le-a zis: „Aceasta e pâinea pe care v-o dă Dumnezeu să o mâncați” (Ieș 16,14–15).

De asemenea, când poporul a rămas fără apă și cârtea, Dumnezeu intervine:

„Zis-a Domnul către Moise: „Treci pe dinaintea poporului acestuia, dar ia cu tine câțiva din bătrânii lui Israel; ia în mână și toiagul cu care ai lovit Nilul și du-te. Iată Eu voi sta înaintea ta acolo la stâncă din Horeb, iar tu vei lovi în stâncă și va curge din ea apă și va bea poporul”. Și a făcut Moise așa înaintea bătrânilor lui Israel” (Ieș 17, 5–6).

Aceste evenimente din Vechiul Testament devin antetipul sau arhetipul altor evenimente din Noul Testament. Spre exemplu, în 1 Cor 10, 1–4 Sf. Pavel spune:

„Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți că părinții noștri au fost toți sub nor și că toți au trecut prin mare. Și toți, întru Moise, au fost botezați în nor și în mare. Și toți au mâncat aceeași mâncare duhovnicească. Și toți, aceeași băutură duhovnicească au băut, pentru că beau din piatra duhovnicească ce îi urma. Iar piatra era Hristos.”

Evreii, prin Moise, „s-au botezat în nor și în mare”, atunci când Moise a despărțit Marea Roșie în două și poporul a trecut prin mijlocul ei, ca pe uscat. Marea Roșie prefigura, în acel moment, botezul creștin din epoca Noului Testament.

Prefigurarea ilustrează un raport de analogie stabilit de Dumnezeu între cele două stadii succesive ale planului de răs-cumpărare: pe de

⁷ εἰς τὸν Μωϋσῆν ἐβαπτίσαντο (1 Cor 10,2) – este o expresie care are în vedere formula creștină: „A te boteza în Hristos”, prefigurând trecerea creștinilor din lumea păcatului, la viață în Hristos, prin Botez.

o parte, stadiul pregătirii și, pe de altă parte, cel al realizării. Așa cum evreii, prin Marea Roșie, au trecut de la robie, la libertate, de la sclavie, la Țara Sfântă, tot așa prin apa botezului, cel ce crede în Hristos, trece de la robia păcatului spre libertatea harului. Și așa cum evreii au mâncat mâncare duhovnicească și au băut băutură duhovnicească, tot așa creștinii se hrănesc astăzi duhovnicește cu Trupul și Sângele lui Hristos, din Sfânta Euharistie.

Apostolul Pavel aduce, astfel, în lumină, cele mai importante evenimente din istoria lui Israel care prefigurau realitățile superioare ale Evangheliei lui Hristos.

– *Semnul Iona*

Atunci când cărturarii și fariseii îi cer Mântuitorului Hristos un semn, care să legitimizeze minunile pe care le săvârșea și autoritatea Lui dumnezeiască, El le spune:

„Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât semnul lui Iona proorocul. Că precum a fost Iona în pântecul chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți” (Mt 12, 39–40).

Profetul Iona trimis de Dumnezeu la Ninive pentru a mostra cetatea, nu ascultă, fuge de misiune și se îmbarcă pe un vas. Vasul este în pericol să se scufunde, iar marinarii aruncă toată încărcătura în mare, neînțelegând ce se întâmplă. Potrivit legilor navigației, de atunci, marinarii socotesc că cineva este păcătos între ei, și că acesta ar fi motivul pentru care au ajuns în naufragiu.

Iona mărturisește păcatul lui și este aruncat în apă. Corabia este salvată, iar Iona este înghițit de un pește. Și după ce Iona stă trei zile și trei nopți în pântecul peștelui, acesta îl aruncă pe țărm⁸. Abia acum Iona înțelege misiunea spre care Domnul l-a trimis, astfel că merge și propovăduiește cuvântul lui Dumnezeu cetății Ninive, muștrând-o

⁸ Chitul (adică peștele care l-a înghițit pe Iona) devine preînchipuire a mormântului în care a fost pus Hristos, fapt subliniat la cântarea sedelnelor Învierii: *„Prins a fost, dar nu a fost ținut în pântecul chitului Iona; că al Tău chip purtând, al Celui ce ai pățimit și îngropării Te-ai dat, ca dintr-o cămară din fiară a ieșit și a grăit străjerilor: Cei ce păziți cele deșarte și mincinoase, mila voastră ați părăsit-o.”* (Irmosul, Cântarea a 6-a, de la Utrenia din Duminica Învierii în *Penticostar*, Ed. IBMBOR, București, 1999, 10).

pentru fărădelegile ei. Cetatea se pocăiește, postind „în sac și în cenușă”, de la cel mai mare până la cel mai mic locuitor. Dumnezeu se milostivește de ei și cetatea este salvată.

Așadar, „semnul” lui Iona, Mântuitorul îl aplica la Sine, la Moartea și Învierea Sa.⁹

– *Adam cel vechi – Adam cel nou*

Vorbind despre răscumpărarea venită prin Iisus Hristos, Sf. Apostol Pavel face o paralelă între Adam cel vechi, protopărintele neamului omenesc și Adam cel nou¹⁰, Hristos, spunând:

„Dar de la Adam până la Moise moartea a domnit și peste cei ce nu păcătuiseră după asemănarea greșelii lui Adam, care este chip al Celui ce avea să vină” (Rom 5, 14).

Prin Adam a venit moartea, iar prin Moise au venit porunci-le lui Dumnezeu care au salvat poporul de la moarte. Adam prefigura pe „Cel ce avea să vină” adică, noul Adam, Iisus Hristos. Această asemănare, în prefigurarea ei, însemna **transmiterea păcatului strămoșesc de la Adam la toți urmașii lui**. Sf. Pavel este explicit în acest sens:

„Precum printr-un om a intrat păcatul în lume și prin păcat moartea, așa și moartea a trecut la toți oamenii, pentru că toți au păcătuit în el” (Rom 5, 12).

Dacă prin Adam „a intrat păcatul în lume¹¹ și prin păcat moartea”, prin Hristos a venit harul:

⁹ În pofida tuturor minunilor pe care le-a săvârșit Iisus, cărturarii și fariseii s-au încumetat să ceară o minune, un semn, lăsând să se înțeleagă că ar crede în El, dacă le-ar dovedi că este Mesia. Iisus, însă, nu răspunde provocării, anunțând că semnul final avea să fie învierea Sa din morți, punctul culminant al lucrării Sale mântuitoare atât pentru vechiul popor al Israel, cât și pentru noul popor al lui Israel, creștinii, prefigurat prin citarea lui Iona.

¹⁰ Nicolae Cabasila deslușește imaginea adamică în care „Adam cel vechi nu e decât o imitare a lui Adam cel nou, zidit după chipul și asemănarea Acestuia. Legea s-a dat lui Adam cel vechi, dar abia cel de-al doilea Adam a împlinit-o. Ascultare i s-a cerut și celui dintâi, dar numai Cel de-al doilea a dat-o până la moarte, «și încă, cum spune Sfântul Pavel, moarte pe cruce» (Filip 2, 8)” – cf. Nicolae CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, Ed. IBMBOR, București, 2001, 196.

¹¹ În păcatul strămoșesc se găsesc ambele aspecte ale păcatului, adică atât aspectul de *faptă personală* a lui Adam, pentru care este vinovat el, cât și acela de *dispoziție*

„Pentru că precum a împărășit păcatul prin moarte, așa și harul să împărățească prin dreptate, spre viața veșnică, prin Iisus Hristos, Domnul nostru” (Rom 5, 21).

– *Melchisedec*

O altă trecere de la sensul istoric la cel tipic se poate vedea și în relatarea despre Melchisedec.¹² Cine a fost acesta?

Melchisedec era de neam canaanit, popor urmaș al lui Canaan, pe care Noe îl blestemase, neam idolatru cu care evreii aveau să poarte multe războaie la revenirea lor din robia egipteană. În cartea Facere, Melchisedec este numit „preot al Dumnezeului cel Preaînalt” (Fac 14, 18), cu toate că preoția Vechiului Testament avea să fie instituită prin Aaron, fratele lui Moise, după ieșirea din robie. Pe lângă slujirea sa ca preot, Melchisedec este numit rege al Salemului, cel mai probabil un nume prescurtat pentru Ierusalim, cetate ocupată de canaanii în acea vreme. Acest personaj, despre care nu există alte informații anterioare, iese în fața lui Avraam și îi aduce un omagiu, întâmpinându-l cu pâine și vin, atunci când acesta obține o victorie uimitoare, cu doar 318 slujitori, împotriva a patru regi mesopotamieni:

„Binecuvântat să fie Avram de Dumnezeu cel Preaînalt, Ziditorul cerului și al pământului. Și binecuvântat să fie Dumnezeul cel Preaînalt, Care a dat pe vrăjmașii tăi în mâinile tale!” (Fac 14, 18–20).

Făcând aceasta, regele recunoaște că victoria lui Avraam putea fi atribuită doar Dumnezeului Cel Preaînalt. De asemenea, Avraam recunoaște demnitatea preoțească a regelui, oferindu-i zeciuială, practică ce va fi reglementată prin Legea lui Moise mult mai târziu.

Așadar, Melchisedec (de la evreiescul „*Malkitsedec*”- ce se tâlcuiește „*rege al dreptății*”) era preot al Dumnezeului Cel Preaînalt și rege al Salemului („*Cetatea păcii*”).

---

păcătoasă, sau stare de păcătoșenie. Urmașilor lui Adam nu li se impută păcatul ca faptă personală, ci ca stare de păcătoșenie. Iar starea de păcătoșenie, implicit vina produsă de fapta păcătoasă, durează până la ștergerea păcatului, adică până la revenirea la starea harică pierdută prin păcat. De aceea, Sfânta Scriptură spune că toți din fire suntem „*fii mâniei*” dumnezeiești (Efes 2, 3).

¹² Pentru detalii privind tema *Melchisedec – tip al lui Hristos* a se vedea, Stelian TOFANĂ, *Iisus Hristos Arhiereu Veșnic, după Epistola către Evrei*, 262–272.

La acest text face referire autorul Epistolei către Evrei, scoțând în relief preoția veșnică a lui Iisus Hristos, Mare Arhiereu:

„Căci acest Melchisedec, rege al Salemului, preot al lui Dumnezeu cel Preaînalt, care a întâmpinat pe Avraam, pe când se întorcea de la nimicirea regilor și l-a binecuvântat, căruia Avraam i-a dat și zeciuială din toate, se tâlcuiește mai întâi: rege al dreptății, apoi și rege al Salemului, adică rege al păcii, fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții, ci, asemănat fiind Fiului lui Dumnezeu, el rămâne preot pururea.” (Evr 7, 1–3).

Acestui Melchisedec, menționat numai în două texte¹³ foarte scurte din Vechiul Testament, i se face o descriere în care apare ca o ființă misterioasă. Nimeni nu știe cine a fost el. Nimeni nu cunoaște ceva despre neamul lui. Acest Melchisedec din Vechiul Testament, în viziunea autorului Epistolei către Evrei, este prototipul lui Iisus Hristos (Evr 7, 1–26), iar tradiția patristică va vedea în pâinea și vinul oferite lui Avraam (Fac 14,18) imaginea însăși a Sfintei Euharistii.¹⁴

4. Locurile paralele și semnificația lor pentru înțelegerea unui text

Locurile paralele sunt acele texte din Sfânta Scriptură care întrebuințează cuvinte și expresii asemănătoare sau tratează evenimente și subiecte înrudite. Folosul locurilor paralele constă în faptul că unele pasaje biblice, care nu sunt destul de lămurite prin ele însele, se lămuresc mai bine comparându-le cu altele, interpretul putând înțelege mult mai ușor sensul unor cuvinte sau expresii.¹⁵

Când vorbim despre locuri paralele în Sfânta Scriptură trebuie să precizăm faptul că acest *paralelism*¹⁶ poate să fie de două feluri:

– *perfect* – atunci când găsim relatat același eveniment, exact cu aceleași cuvinte

– *imperfect* – când locurile paralele, referitoare la un text, nu redau întru totul textul respectiv sau conțin amănunte în plus.

¹³ Fac 14, 18–20; Ps 110, 4.

¹⁴ Vezi Stelian TOFANĂ, *Iisus Hristos Arhiereu Veșnic, după Epistola către Evrei*, 275.

¹⁵ Excepție face Biblia „Bartolomeu” unde locurile paralele sunt consemnate în lateral.

¹⁶ Arhim. Iuliu SCRIBAN, *Manual de Ermeneutică Biblică*, Ed. „Casei Școalelor”, București, 1922, 105.

Locurile paralele le aflăm, de regulă, pe fiecare pagină a Bibliei, în partea de jos.¹⁷ Astfel, numărul versetului din textul scris în pagină, la care se face referire, este trecut între paranteze, (x), după care urmează, abreviate, locurile paralele la care se face trimitere. Sunt trecute întâi cele din Vechiul Testament, apoi cele din Noul Testament. Pentru locurile paralele din Evangheliile Noului Testament s-a realizat de către Pr. Prof. Constantin Cornițescu și o Concordanță biblică.¹⁸

Exemple:

Vindecarea unui lepros		
Mt 8, 2-4	Mc 1, 40-44	Lc 5, 12-14
2. Și iată un lepros, apropiindu-se, I se închina, zicând: „ <i>Doamne, dacă vrei, Tu poți să mă curățești</i> ”.	40. Și a venit la El un lepros, rugându-L și în-genunchind și zicând: „ <i>Dacă vrei, Tu poți să mă curățești</i> ”.	12. Și a fost că, pe când era El în una din cetăți, iată un om plin de lepră; și vă-zându-L pe Iisus, a căzut cu fața la pământ și I s-a rugat, zicând: „ <i>Doamne, dacă vrei, Tu poți să mă curățești</i> ”.
3. Și Iisus, întinzându-Și mâna, S-a atins de el, zicând: „ <i>Vreau, curățește-te!</i> ” Și îndată i s-a curățit lepra.	41. Și făcându-I-Se milă, Și-a întins mâna și S-a atins de el și i-a zis: „ <i>Vreau, curățește-te!</i> ” 42. Și îndată s-a depărtat lepra de pe el și s-a curățit. 43. Și dându-i poruncă as-pră, îndată l-a scos afară	13. Și întinzându-Și mâna, S-a atins de el, zicând: „ <i>Vreau, curățește-te!</i> ” Și îndată s-a dus lepra de pe el.
4. Și i-a zis Iisus: „ <i>Ia seama să nu spui la nimeni, ci mergi de te arată preotului și să duci darul pe care l-a rânduit Moise, să le fie lor mărturie.</i> ”	44. și i-a zis: „ <i>Ia seama, să nu spui nimănui nimic, ci mergi de te arată preotului, iar pentru curățirea ta să duci cele rânduite de Moise, să le fie lor mărturie.</i> ”	14. Iar Iisus i-a poruncit să nu spună nimănui: „ <i>Ci du-te, arată-te preotului, iar pentru curățirea ta să aduci jertfă așa cum a rânduit Moise, să le fie lor mărturie.</i> ”

¹⁷ Acțiunea comparării locurilor paralele între ele, ce poartă intenția clarificării sensului cuvintelor sau expresiilor, poartă numele de *parallelism ermineutic*. Este diferit de paralelismul biblic specific poeziei biblice ebraice (Vezi amănunte, Mircea BASARAB, *Ermeneutica Biblică*, 85).

¹⁸ Constantin CORNIȚESCU, *Sinopsa celor patru Evanghelii*, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 2000.

Citind în paralel minunea respectivă putem observa, spre exemplu, faptul că Marcu oferă mai multă informație în descrierea minunii. De la Marcu înțelegem ceva mai mult din sensul spiritual al acestei minuni, și anume: în fața lui Dumnezeu, când Îi ceri ceva, îngenunchezi. Este un act de cult. Mai departe, în vers. 41 aflăm că „*lui Dumnezeu I s-a făcut milă*”. Este important să știm că în suferință, Dumnezeu nu numai *ne vede*, ci *Îi este chiar și milă de noi*. Este o diferență care contează foarte mult pentru modul în care ne raportăm la suferință și pentru felul în care înțelegem să o purtăm.

Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul	
Mt 14, 3-9	Mc 6, 17-26
3. Irod, prinzându-l pe Ioan, îl legase și-l pusese în temniță, din pricina Irodiadei, soția lui Filip, fratele său;	17. Că Irod, trimițând, îl prinsese pe Ioan și-l legase și-l întemnițase din pricina Irodiadei, femeia lui Filip, fratele său, pe care o luase de soție.
4. pentru că Ioan îi zicea: „ <i>Nu-ți este îngăduit s-o ai de soție</i> ”.	18. Fiindcă Ioan îi zicea lui Irod: „ <i>Nu-ți este îngăduit s-o ai pe femeia fratelui tău</i> ”.
5. Și voind să-l ucidă, s-a temut de mulțime, că-l socoteau profet.	19. Iar Irodiada îl ura și voia să-l omoare, dar nu putea,
6. Dar prăznuind Irod ziua sa de naștere, fiica Irodiadei a jucat în fața oaspeților și i-a plăcut lui Irod.	20. fiindcă Irod se temea de Ioan, știindu-l bărbat drept și sfânt, și-l ocrotea. Și, ascultându-l, rămânea ndelung pe gânduri și bucuros îl asculta.
7. Pentru aceasta, cu jurământ i-a făgăduit să-i dea orice va cere.	21. Și întâmplându-se o zi cu bun prilej, când Irod la ziua sa de naștere le-a făcut ospăț dregătorilor săi și căpeteniilor oștirii și frunțașilor din Galileea,
8. Iar ea, îndemnată fiind de mama ei, i-a zis: „ <i>Dă-mi aici, pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul</i> ”.	22. și intrând fiica Irodiadei și jucând, a plăcut lui Irod și celor ce ședeau la masă cu el. Iar regele i-a zis fetei: „ <i>Cere de la mine orice vei vrea și-ți voi da</i> ”.
9. Și regele s-a întristat, dar din pricina jurământului și a celor ce ședeau la masă cu el, a poruncit să i se dea.	23. Și s-a jurat: „ <i>Orice vei cere de la mine îți voi da, până la jumătate din regatul meu</i> ”.
	24. Și îndată intrând cu grabă la rege, i-a cerut, zicând: „ <i>Vreau să-mi dai chiar acum, pe tipsie, capul lui Ioan Botezătorul</i> ”.
	25. Și regele s-a întristat mult, dar din pricina jurămintelor și a celor ce ședeau la masă cu el, n-a vrut să spună nu.

Avem și relatarea lucanică:

„Și de toate cele petrecute a auzit Irod tetrarhul și era nedumerit; că se spunea de către unii că Ioan a înviat din morți; iar de către alții, că Ilie s-a arătat; și iarăși de către alții, că un profet din cei vechi a înviat. Iar Irod a zis: Lui Ioan, eu i-am tăiat capul. Cine este dar acesta despre care aud astfel de lucruri? Și căuta să-L vadă” (Lc 9, 7–9).

a. Rolul locurilor paralele

Locurile paralele oferă, așadar, cititorului oportunitatea de a privi textul din diverse unghiuri, conferindu-i, astfel, o perspectivă mult mai complexă asupra temei abordate.

În acest sens, paralelismul ne conduce spre **aprofundarea conținutului textului** și spre **conturarea mesajului**, oferindu-ne posibilitatea de a merge mult mai adânc spre mesajul textului, spre ceea ce dorește acel text să ne transmită.

Totodată, locurile paralele ne ajută la **stabilirea detaliilor** și la **înțelegerea contextului**. Textele biblice nu pot fi desprinse de context, neputând fi interpretate corect dacă acesta din urmă este trunchiat, sensul unor cuvinte sau expresii putându-se, astfel, modifica radical.

Mai mult decât atât, locurile paralele ajută la **descifrarea intenției evanghelistului**, cunoscut fiind faptul că fiecare autor a fost preocupat de a marca în scrierea sa, prin amănunte, anumite detalii importante din evenimentul relatat.

Nu în ultimul rând, acestea ne conduc chiar spre **stabilirea tradiției textuale**, pentru că, de regulă, Evangheliștii consemnau evenimentele din viața lui Iisus în contextul unei tradiții locale.

5. Contextul și rolul său în interpretarea unui text

Contextul este unul dintre cele mai importante mijloace de investigație ale sensului Scripturii. Ideea unui text nu apare niciodată în mod izolat, ci în relație cu cele ce o preced sau o succed¹⁹, într-un raport logic cu ideile în care se încadrează respectivul text.

¹⁹ În acest sens, Sf. Ioan Hrisostom aprecia că „nu trebuie să rostim la întâmplare cuvintele Sfintei Scripturi. Nu trebuie să le scoatem din contextul lor, nici să le desprindem de legătura dintre ele, nici să le lăsăm lipsite de ajutorul cuvintelor ce le

Contextul²⁰ se prezintă sub două aspecte:

– **istoric**²¹ – exemplu: – „În al cincisprezecelea an al domniei Cezarului Tiberiu, pe când Ponțiu Pilat era procuratorul Iudeii, Irod, tetrarh al Galileii, Filip, fratele său, tetrarh al Itureii și al ținutului Trahonitidei, iar Lisaniias, tetrarh al Abilenei, în zilele arhierilor Anna și Caiafa, a fost cuvântul lui Dumnezeu către Ioan, fiul lui Zaharia, în pustie. Și a venit el în toată împrejurimea Iordanului, propovăduind botezul pocăinței, spre iertarea păcatelor” (Lc 3, 1–3).

– **tematic**²² sau **sistematic**. Exemplu: *Predica de pe Munte* (Mt 5–7). Orice expresie, orice afirmație a lui Iisus din Predica de pe Munte ca să o înțelegem trebuie să o plasăm în contextul Legii iudaice sau în contextul religios iudaic.

a. Rolul contextului

Contextul are o triplă semnificație:

- are rolul de a conferi **înțelegere asupra sensului ideilor**
- **constituie cadrul de interpretare al oricărui text**. Nici un text **nu se interpretează separat de context**
- este **sprijin pentru interpretul Scripturii**.

Exemplu: Afirmația lui Iisus: „*Eu sunt pâinea vieții*” (In 6, 48). Dacă citim doar aceste cuvinte nu le înțelegem! Spre exemplu, luate separat, nu vom înțelege: Când au fost rostite? În ce împrejurare? Care este

---

urmează sau le preced” – Sf. Ioan HRISOSTOM, „Omilie la Ieremia”, X, 23, (PG 56, 158), în rev. *Ortodoxia*, 2, București, 1980, 326.

²⁰ Cea mai generală împărțire a contextului, din punct de vedere ermeneutic, se poate face ținând cont de criteriile externe sau interne ale textului, respectiv de contextul intern sau extern al lui. În contextul extern (gramatical-sintactic), părțile textului stau într-o legătură gramaticală și sintactică, iar în cel intern legătura părților dintr-un text este făcută după cauze interne. Interpreții sunt de acord cu împărțirea contextului extern în două subcategorii: istoric și tematic, pe când cel intern poate fi logic, psihologic și profetic (Vezi amănunte, Mircea BASARAB, *Ermeneutica Biblică*, 70-73).

²¹ Potrivit contextului istoric, evenimentele se expun potrivit ordinii lor cronologice, după cum s-au succedat, precum vedem în cărțile istorice.

²² Contextul real, tematic sau sistematic este întâlnit atunci când autorul renunță la ordinea cronologică a întâmplărilor și, folosind alte criterii de grupare a textului sfânt, ordonează și sistematizează conținutul în mod deliberat, cu un scop precis.

mesajul pe care îl pot transmite din cadrul general de idei în care au fost rostite? etc.

Lămurire din context:

„După acestea, Iisus S-a dus dincolo de marea Galileii, în părțile Tiberiadei. Și a mers după El mulțime multă, pentru că vedeau minunile pe care le făcea cu cei bolnavi. Și S-a suit Iisus în munte și a șezut acolo cu ucenicii Săi. Și era aproape Paștile, sărbătoarea iudeilor. Deci ridicându-și Iisus ochii și văzând că mulțime multă vine către El, a zis către Filip: De unde vom cumpăra pâine, ca să mănânce aceștia? Iar aceasta o zicea ca să-l încerce, că El știa ce avea să facă. Și Filip i-a răspuns: Pâini de două sute de dinari nu le vor ajunge, ca să ia fiecare câte puțin. Și a zis Lui unul din ucenici, Andrei, fratele lui Simon Petru: Este aici un băiat care are cinci pâini de orz și doi pești. Dar ce sunt acestea la atâția? Și a zis Iisus: Faceți pe oameni să se așeze. Și era iarbă multă în acel loc. Deci au șezut bărbații în număr ca la cinci mii. Și Iisus a luat pâinile și, mulțumind, a dat ucenicilor, iar ucenicii celor ce ședeau; asemenea și din pești, cât au voit. Iar după ce s-au săturat, a zis ucenicilor Săi: adunați fărâmiturile ce au rămas, ca să nu se piardă ceva. Deci au adunat și au umplut douăsprezece coșuri de fărâmituri, care au rămas de la cei ce au mâncat din cele cinci pâini de orz. Iar oamenii văzând minunea pe care a făcut-o, ziceau: Acesta este într-adevăr Proorocul, Care va să vină în lume.

Cunoscând deci Iisus că au să vină și să-L ia cu sila, ca să-L facă rege, S-a dus iarăși în munte, El singur. Și găsindu-L dincolo de mare, I-au zis: Învățătorule, când ai venit aici? Iisus le-a răspuns și a zis: Adevărat, adevărat zic vouă: Mă căutați nu pentru că ați văzut minuni, ci pentru că ați mâncat din pâini și v-ați săturat. Lucrați nu pentru mâncarea cea pieritoare, ci pentru mâncarea ce rămâne spre viața veșnică și pe care o va da vouă Fiul Omului, căci pe El L-a pecetluit Dumnezeu-Tatăl. Deci au zis către El: Ce să facem, ca să săvârșim lucrările lui Dumnezeu? Iisus a răspuns și le-a zis: Aceasta este lucrarea lui Dumnezeu, ca să credeți în Acela pe Care El L-a trimis. Deci I-au zis: Dar ce minune faci Tu, ca să vedem și să credem în Tine? Ce lucrezi? Părinții noștri au mâncat mană în pustie, precum este scris: „Pâine din cer le-a dat lor să mănânce”. Deci Iisus le-a zis: Adevărat, adevărat zic vouă: Nu Moise v-a dat pâinea cea din cer; ci Tatăl Meu vă dă din cer pâinea cea adevărată. Căci pâinea lui Dumnezeu este

cea care se coboară din cer și care dă viață lumii. Deci au zis către El: Doamne, dă-ne totdeauna pâinea aceasta.

Și Iisus le-a zis: Eu sunt pâinea vieții; cel ce vine la Mine nu va flămânzi și cel ce va crede în Mine nu va înseta niciodată. Dar am spus vouă că M-ați și văzut și nu credeți. Tot ce-Mi dă Tatăl, va veni la Mine; și pe cel ce vine la Mine nu-l voi scoate afară; Pentru că M-am coborât din cer, nu ca să fac voia mea, ci voia Celui ce M-a trimis pe Mine. Și aceasta este voia Celui ce M-a trimis, ca din toți pe care Mi i-a dat Mie să nu pierd nici unul, ci să-i înviez pe ei în ziua cea de apoi. Că aceasta este voia Tatălui Meu, ca oricine vede pe Fiul și crede în El să aibă viață veșnică și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi.

Deci iudeii murmurau împotriva Lui, fiindcă zisese: Eu sunt pâinea ce s-a coborât din cer. Și ziceau: Au nu este Acesta Iisus, fiul lui Iosif, și nu știm noi pe tatăl Său și pe mama Sa? Cum spune El acum: M-am coborât din cer?

Iisus a răspuns și le-a zis: Nu murmurați între voi. Nimeni nu poate să vină la Mine, dacă nu-l va trage Tatăl, Care M-a trimis, și Eu îl voi învia în ziua de apoi. Scris este în prooroci: „Și vor fi toți învățați de Dumnezeu”. Deci oricine a auzit și a învățat de la Tatăl la Mine vine. Nu doar că pe Tatăl l-a văzut cineva, decât numai Cel ce este la Dumnezeu; Acesta L-a văzut pe Tatăl.

Adevărat, adevărat zic vouă: Cel ce crede în Mine are viață veșnică. Eu sunt pâinea vieții. Părinții voștri au mâncat mană în pustie și au murit. Pâinea care se coboară din cer este aceea din care, dacă mănâncă cineva, nu moare. Eu sunt pâinea cea vie, care s-a pogorât din cer. Cine mănâncă din pâinea aceasta viu va fi în veci. Iar pâinea pe care Eu o voi da pentru viața lumii este trupul Meu.

Deci iudeii se certau între ei, zicând: Cum poate Acesta să ne dea trupul Lui să-l mâncăm? Și le-a zis Iisus: Adevărat, adevărat zic vouă, dacă nu veți mânca trupul Fiului Omului și nu veți bea sângele Lui, nu veți avea viață în voi. Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu are viață veșnică, și Eu îl voi învia în ziua cea de apoi. Trupul este adevărată mâncare și sângele Meu, adevărată băutură.

Cel ce mănâncă trupul Meu și bea sângele Meu rămâne întru Mine și Eu întru el. Precum M-a trimis pe Mine Tatăl cel viu și Eu vuez pentru Tatăl, și cel ce Mă mănâncă pe Mine va trăi prin Mine.

Aceasta este pâinea care s-a pogorât din cer, nu precum au mâncat părinții voștri mana și au murit. Cel ce mănâncă această pâine va trăi în veac.” (In 6, 1–15, 25–58).

Citind tot acest text, care formează, de altfel, contextul în care au fost rostite de către Iisus cuvintele amintite mai sus, ajungem să înțelegem că Mântuitorul Hristos a rostit marea cuvântare despre Pâinea vieții ca o exemplificare a semnificației sacramentale a minunii înmulțirii pâinilor și ca o atenționare vizavi de preocuparea pentru adevărata hrana, Trupul și Sângele Domnului, adică Euharistia – care oferă viața veșnică.

Alt exemplu: „*Luați aminte și feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor*” (Mt 16, 6).

Lămurire din context:

„Iar ei cugetau în sinea lor, zicând: N-am luat pâine!... Dar Iisus, cunoscându-le gândul, le-a zis: Ce cugetați în voi înșivă, puțin-credincioșilor, că n-ați luat pâine? Încă nu înțelegeți, nici nu vă aduceți aminte de cele cinci pâini la cei cinci mii de oameni și câte coșuri ați luat?; nici de cele șapte pâini la cei patru mii de oameni, și câte coșuri ați luat? Cum de nu pricepeți că nu despre pâine v-am vorbit, ci să vă feriți de aluatul fariseilor și al saducheilor? Atunci au înțeles că nu le-a spus să se ferească de aluatul pâinii, ci de învățătura fariseilor și a saducheilor” (Mt 16, 7–12).

Din context înțelegem că aluatul despre care vorbea Iisus nu era nimic altceva decât fățărnicia și falsul comportament religios al fariseilor, incriminate de Iisus în relațiile interumane.

Alt exemplu: „*Nu este Dumnezeu!*” (Ps 13,1). Dacă desprindem aceste cuvinte din contextul în care au fost rostite, ajungem foarte contrariați, întrucât „*Scriptura spune: Nu este Dumnezeu!*”. Contextul, însă, ne ajută să înțelegem că este vorba despre cel necredincios care

neagă existența lui Dumnezeu, și nu de vreo afirmație-imperativ a Scripturii.

Lămurire din context:

„Zis-a cel nebun întru inima sa: Nu este Dumnezeu! Stricați au devenit și urâți s-au făcut în căile lor, nu-i nimeni care să facă binele, nu, nici măcar unul nu este” (Ps 13, 1).

Dacă citim acest verset în contextul altor texte îl înțelegem și mai bine:

„Dar Domnul Dumnezeu a văzut că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ și că toată închipuirea din gândul inimii lor era fără-nctare numai spre rău” (Fac 6, 5).

„Și a căutat Domnul Dumnezeu spre pământ, și iată, era stricat; căci tot trupul își stricase calea sa pe pământ” (Fac 6,12).

Aceste referințe sunt preluate, mai apoi, de Sfântul Apostol Pavel în Epistola către Romani 3, 9–20. Așadar, textul din Rom 3, 9–20 îl înțelegem în contextul de idei din Ps 13, 1 și Fac 6, 5. 12.

Iată ce spune Sfântul Apostol Pavel cu referire la învârtosarea lumii iudaice și păgâne față de Evanghelie:

„Atunci, ce? Avem noi (iudeii – n.n.) vreo întâietate? Nicidecum; căci, ceva mai înainte, noi i-am învinuit și pe Iudei și pe Elini, că toți sunt sub păcat, așa cum este scris: Nimeni nu este drept, nu e nici unul; nu-i cine să-nțeleagă, nu-i cine să-L caute pe Dumnezeu; toți s-au abătut, împreună netrebnci s-au făcut. Nu-i cine să facă binele, nu, nu-i nici măcar unul. Mormânt deschis e gâtlejul lor; cu limbile lor au viclenit; venin de aspidă-i sub buzele lor; de blestem li-i gura plină, și de amărăciune; grabnice le sunt picioarele să verse sânge; pustiire și nenorocire sunt în căile lor, și calea păcii n-au cunoscut-o, nu-i frică de Dumnezeu înaintea ochilor lor. Noi știm însă că cele câte le spune legea, le spune celor ce sunt sub lege, așa ca orice gură să fie închisă și ca toată lumea să fie vinovată în fața lui Dumnezeu. Pentru că din faptele legii nimeni nu se va îndreptăți în fața Lui, de vreme ce prin lege vine cunoștința păcatului” (Rom 3, 9–20).

Alt exemplu: „*Toate-mi sunt îngăduite!*” (1 Cor 10, 23). Luate separat, cuvintele acestea care ar putea fi înțelese ca permițând libertinajul amoral. Dar contextul este altul!

Lămurire din context:

„Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate folosesc. Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate zidesc. Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale celuiilalt. Mâncați tot ce se vinde în măcelărie, fără să puneți întrebări pe temei de conștiință, căci al Domnului e pământul și plinirea lui. Dacă cineva dintre necredincioși vă cheamă la masă și vreți să vă duceți, mâncați orice vă este pus înaintea, fără să puneți nici o întrebare pe temei de conștiință. Dar dacă cineva vă va spune: Aceasta este din jertfa idolilor!, să nu mâncați, din pricina celui ce v-a spus și pe temei de conștiință – dar conștiința, zic eu, nu a ta, ci a celuiilalt...” (1 Cor 10, 23–29).

Sf. Pavel vorbește aici, de *idolotite* (cărnurile jertfite idolilor) și de raportarea cultică la ele. Din cărnurile jertfite idolilor, o parte se consuma pe loc, în banchetele sacre care urmau ceremonialului jertfei, alta era oferită slujitorilor, iar altă parte era vândută, la preț mic, în măcelării. Creștinii proveniți dintre iudeii spuneau: „*Nu mâncăm această carne!*”. Creștinii proveniți dintre păgânii spuneau: „*Putem mânca această carne!*”. Ce spune Sfântul Apostol Pavel în contextul afirmației sale?

„*Dacă îl voi sminti pe fratele meu, nu voi mânca în veci carne!*” (1 Cor 8, 13), adică Apostolul pune pe primul loc importanța preocupării față de liniștea conștiinței fratelui, în detrimentul semnificației religioase care putea să-i fie atribuită cărnii sau unei mâncări.

Așadar, Apostolul Pavel nu oprește consumul de carne, ci sminteala care ar putea veni prin ea pentru un frate, care, de moment, nu înțelege semnificația ei.

b. Ajutoarele contextului

Pentru a înțelege deplin sensul unui text, interpretul se poate folosi, alături de context, și de alte mijloace care îl ajută să sesizeze deplin mesajul textului. Mijloacele folosite sunt: **tema tratată**, **scopul** sau **intenția autorului** și **motivele** care l-au determinat pe scriitorul biblic să scrie. Ele poartă numele de *ajutoare ale contextului*.

– *Tema tratată*

Cunoscând problematica tratată, comentatorul textului biblic se poate apropia mai mult de gândul autorului, înțelegând anumite amănunte și specificități ale textului. Odată stabilită tema cărții sau a unui capitol, sensul unui cuvânt sau al unei expresii nu poate să vină în contradicție reală cu aceasta.²³

Exemplu: „*Voi sunteți sarea pământului*” (Mt 5,13). Contextul în care au fost rostite cuvintele respective ajută să fie înțeleasă această sentință, numai dacă avem în vedere, în general, *Cuvântarea Mântuitorului Hristos, cunoscută sub denumirea de Predica de pe Munte. Învățătura Sa, expusă în această cuvântare, avea menirea de a da sens și înțeles întregii Legi vechitestamentare, desăvârșind-o în toate preceptele ei. „Sarea” dă gust bucatelor, făcându-le mai comestibile și facilitând, în același timp, și perceperea mai profundă a aromelor lor. Iată cum înțelesul unor cuvinte se desprinde din tema generală din care ele fac parte!*

– *Intenția autorului în conceperea și transmiterea textului*

Descoperirea și, implicit, cunoașterea scopului sau a intenției autorului este de un real folos, atât pentru o exegeză clară, cât și pentru a stabili ceea ce este dominant și important în cadrul unei expuneri.

Exemplu: Dacă știm problemele creștinilor din Corint și divergențele apărute în rândul lor, care în parte i s-au făcut cunoscute Apostolului Pavel „*prin oameni din casa lui Hloie*” (1 Cor 1, 11), și dacă știm și întrebările pe care le-a ridicat respectiva comunitate, atunci vom înțelege și scopul scrierii primei Epistole către Corinteni.

Dacă nu știm cu ce intenție autorul biblic a rostit o anume sentință, nu o să înțelegem nici contextul în care ea a fost expusă.

– *Cultura epocii, a personajelor, a destinatarilor scrierilor biblice*

Informații valoroase pentru explicarea unui text biblic se pot obține prin cunoașterea autorului, a mediului cultural și a circumstanțelor în care a fost gândit și transmis mesajul său.

²³ Vezi Mircea BASARAB, *Ermeneutica biblică*, 77.

Exemplu: Pentru a desluși unele expresii ale Sfântului Pavel, ca spre exemplu, unele invective adresate galatenilor trebuie să ținem seama de starea sufletească în care se găsea autorul. Exclamația „O, galateni, fără de minte” (Gal 3, 1) exprimă revolta Apostolului neamurilor în fața rătăcirilor de care dădeau dovadă noii săi fii duhovnicești, dar mai ales indignarea sa în fața instabilității unora în credință, care foarte ușor dădeau ascultare defăimărilor la adresa Evangheliei, venite din partea dușmanilor săi. Instabilitatea în credință o asociază, așadar, Sf. Pavel cu imaturitatea galatenilor în înțelegerea Evangheliei. Iată de unde vine exprimarea sa mai radicală.

Percepția, apoi, asupra personajelor ușurează explicarea anumitor acțiuni sau afirmații.

Exemplu: Ținând cont de psihologia personajului Pilat, ca reprezentant al unei stăpâniri păgâne, putem pătrunde dincolo de întrebarea pe care i-o adresează Mântuitorului, când zice „Ce este adevărul?” (In 18, 38). Pentru el, ca păgân, căruia adevărul Evangheliei lui Iisus, și în care El S-a definit pe Sine ca Adevăr, îi era total străin, o împărăție a Adevărului, de care vorbea Iisus, îi părea o utopie.²⁴ Așa că îi era foarte greu să înțeleagă sensul spiritual al afirmațiilor lui Iisus, dacă nu chiar imposibil.

Exemplu: „În calea păgânilor să nu mergeți și în cetate de samarineni să nu intrați!” (Mt 10, 5). Ca să înțelegem interdicția făcută Apostolilor cu ocazia trimeriei lor la propovăduire, trebuie să avem în vedere exclusivismul iudaic impus de Legea Vechiului Testament cu privire la păgâni. Orice contact cu aceștia, mai ales religios, era cu desăvârșire exclus. Așa că sentința lui Iisus viza o situație concretă a timpului Său și care putea deveni periculoasă pentru Apostoli, nesocotindu-i realitatea. Valabilitatea acestei Legi avea, însă, un caracter trecător.²⁵

O familiarizare a interpretului cu caracterul și felul de viață al autorului și al destinatarilor va servi, așadar, la o descifrare cât mai completă și corectă a mesajului expus.

²⁴ Cf. Mircea BASARAB, *Ermineutica biblică*, 81.

²⁵ O interdicție tactică: la începutul misiunii lor, Apostolii nu trebuiau să pară în fața iudeilor că s-au „spurcat” cu păgânii și samarineni (cf. BARTOLOMEU Valeriu Anania, *Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1694).

– Cunoștințe de istorie și de arheologie biblică

De un real interes pentru un exeget, dar și pentru un simplu cititor al Scripturii, trebuie să fie și elementele de arheologie și geografie a Țării Sfinte, care pun la dispoziția comentatorului biblic informații referitoare la antichitățile familiale, politice și religioase ale iudeilor, alături de informații privitoare la geografia și topografia zonei.

O cunoaștere a literaturii apocrife, a scriitorilor contemporani sau imediat posteriori acestora, precum și a unor evenimente descrise de aceștia, pot facilita, la rândul lor, creionarea unui indiciu sau a unei posibile soluții în privința descoperirii mesajului biblic.

Toate aceste informații culese din Sfânta Scriptură, din disciplinele înrudite cu ea, sau din literatura istorică a timpului, vor servi la interpretarea corectă a unui text biblic, dar mai ales la descoperirea a ceea ce autorul a dorit să transmită destinatarilor săi.²⁶

6. Concluzii

Un important demers în abordarea integrală a cuvântului revelat constă în *înțelegerea sensului biblic exprimat*, cu principalele sale categorii: *sensul literal-istoric* sau sensul prim al literei, și *sensul real-tipic* sau prefigurativ. Aceste două sensuri sunt complementare, întregindu-se și sprijinindu-se reciproc.

Posibilitatea înțelegerii textelor Sfintei Scripturi ne este întregită și de *locurile paralele*, prin care putem dobândi informații suplimentare concludente, rolul acestora fiind de a contura mesajul transmis de autor.

Unul dintre cele mai eficiente mijloace de interpretare scripturistică este reprezentat de *context*, deoarece orice idee apare în relație cu cele premergătoare și cu cele ce îi urmează. Sub ambele aspecte ale sale, atât istoric, cât și tematic, contextul reprezintă un sprijin esențial în interpretarea biblică.

Când scoatem un text din context și îl interpretăm singular, fără a face apel la locurile paralele, putem genera învățături greșite. Iată ce spune în acest sens Sfântul Ioan Hrisostom:

²⁶ Vezi Mircea BASARAB, *Ermeneutica biblică*, 83.

„Nu voi explica numai cuvintele. Vă voi spune **despre cine s-au scris, de cine, către cine, pentru ce, când și cum?** Că nu-i de ajuns să spui că sunt scrise în Scriptură, nici să le explici desprinzând cuvintele unele de altele, nici să sfâșii frazele corpului Scripturilor de Dumnezeu insuflăte, nici să le iei separat, lipsite de legătura în care se găsesc. Așa s-au introdus în viața noastră multe învățături greșite, pentru că diavolul a convins pe cei cu mintea trândavă să explice în chip greșit cuvintele Scripturii, fie adăugând, fie lăsând la o parte și întunecând, astfel, adevărul... de aceea Scriptura ne arată și cuvintele celor necredincioși, precum doctorii spun celor sănătoși faptele celor bolnavi, pentru a fi mai cu luare aminte, nu simplu ca să le auzim, ci și pentru a ne feri a le rosti. Ne spune ce a zis cel nebun, ca tu să te înțelepțești și să nu-i primești cuvântul; ne spune ce a zis cel necredincios, ca tu să fugi de necredință.”²⁷

De asemenea, putem identifica și elementele adiționale care ajută la înțelegerea contextului. Cunoștințe despre *tema tratată și concepția autorului, cultura epocii sau noțiuni de arheologie*, completează paleta de modalități care deservește unei înțelegeri corecte a Sfintei Scripturi.

Prin urmare, *sensurile textului sfânt, locurile paralele și contextul* reprezintă un tot unitar benefic elucidării problemelor de înțelegere și interpretare a Sfintei Scripturi.

²⁷ Sf. Ioan HRISOSTOM, „Omilie la Ieremia, X, 23”, (PG 56), 323–324.

7. Tema reflectată în Slide-uri

Sensurile textului sfânt.

Contextul și locurile paralele

CUPRINS

- 1. Preliminarii**
- 2. Trei întrebări în abordarea textului**
- 3. Sensurile textului sfânt**
  - a. Sensul literal-istoric*
  - b. Sensul real-tipic (spiritual-mistic)*
- 4. Locurile paralele și semnificația lor pentru înțelegerea unui text**
- 5. Contextul și rolul său în interpretarea unui text**
  - a. Rolul contextului*
  - b. Ajutoarele contextului: tema tratată; intenția autorului în conceperea și transmiterea textului; cultura epocii, a personajelor, a destinațiilor scrierilor biblice; cunoștințe de istorie și de arheologie biblică.*
- 6. Concluzii**

2. Trei întrebări în abordarea textului

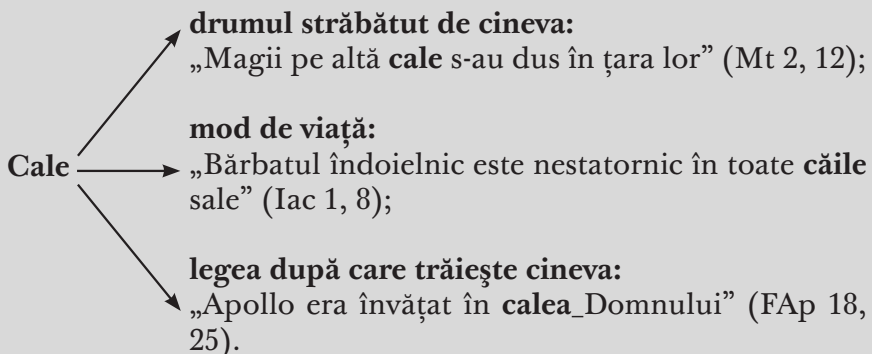
1. *Ce spune textul?*
  2. *Ce înseamnă acest pasaj (Care este mesajul)?*
  3. *Cum pot să îl aplic la mine?*
- Ex. Parabola Samarineanului milostiv (Lc 10, 25–37)

3. Sensurile textului sfânt

- Prin „sens” înțelegem ideea, gândirea sau concepția cuiva, exteriorizată prin intermediul gesturilor, al cuvintelor rostite sau al textului scris;

(*Sensus = înțeles, idee, gândire, fel de a vedea, părere*)

- Cuvântul – mai multe sensuri:

a. Sensul literar-istoric

- îl găsim în orice text scris.

„Și, aprinzând ei foc în mijlocul curții și șezând împreună, a șezut și Petru în mijlocul lor” (Lc 22, 55).

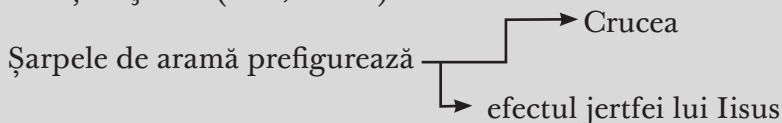
b. Sensul real-tipic (spiritual-mistic)

- transmite cu ajutorul lucrurilor, evenimentelor, persoanelor, adevăruri din ordinea dumnezeiască

Șarpele de aramă:

„Și a făcut Moise un șarpe de aramă și l-a pus pe un stâlp; și când un șarpe mușca vreun om, acela privea la șarpele cel de aramă și trăia”. (Num 21,9).

„Și după cum Moise a înălțat șarpele în pustie, tot așa trebuie să Se înalțe Fiul Omului, pentru ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (In 3, 14–15).

b. Sensul real-tipic (spiritual-mistic)

Mana și apa din stâncă:

„Iată că pe fața pustiei se afla ceva mărunț ca niște grăunțe, ceva albicios ca grindina pe pământ. Și văzând-o fiii lui Israel, au zis unul către altul: *Ce e asta?* Că nu știau ce e. Iar Moise le-a zis: *Aceasta e pâinea pe care v-o dă Dumnezeu să o mâncați.*” (Ieș 16,14–15).

„Zis-a Domnul către Moise: „*Treci pe dinaintea poporului acestuia, dar ia cu tine câțiva din bătrânii lui Israel; ia în mână și toiagul cu care ai lovit Nilul și du-te. Iată Eu voi sta înaintea ta acolo la stânca din Horeb, iar tu vei lovi în stâncă și va curge din ea apă și va bea poporul.*” Și a făcut Moise așa înaintea bătrânilor lui Israel.” (Ieș 17, 5–6).

Mana și apa din stâncă ca prefigurare a Sf. Euharistii:

„Căci nu voiesc, fraților, ca voi să nu știți că părinții noștri au fost toți sub nor și că toți au trecut prin mare. Și toți, întru Moise, **au fost botezați în nor și în mare**. Și toți au mâncat aceeași **mâncare duhovnicească**. Și toți, aceeași **băutură duhovnicească** au băut, pentru că beau din **piatra duhovnicească** ce îi urma. Iar **piatra era Hristos**.” (1 Cor 10, 1–4).

Semnul lui Iona ca prefigurare a Învierii:

„Neam viclean și desfrânat cere semn, dar semn nu i se va da, decât **semnul lui Iona proorocul**. **Că precum a fost Iona în pântecul chitului trei zile și trei nopți, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți**.” (Mt 12, 39–40).

Adam cel vechi – Adam cel nou ca prefigurare a transmiterii păcatului strămoșesc:

„Dar de la Adam până la Moise moartea a domnit și peste cei ce nu păcătuiseră după asemănarea greșelii lui Adam, care este chip al Celui ce avea să vină” (Rom 5, 14).

Melchisedec ca prototip al lui Iisus:

„Și Melchisedec, regele Salemului, i-a adus pâine și vin; el însă era preot al Dumnezeului-Celui-Preaînalt. Și l-a binecuvântat Melchisedec pe Avraam și a zis: Binecuvântat să fie Avraam de către Dumnezeul-Cel-Preaînalt, Ziditorul cerului și al pământului! Și binecuvântat să fie Dumnezeul-Cel-Preaînalt, Cel ce i-a dat pe vrăjmașii tăi în mâinile tale!” Și [Avraam] i-a făcut parte zeciuială din toate” (Fac 14, 18–20).

„Căci acest Melchisedec, rege al Salemului, preot al Dumnezeului-Celui-Preaînalt, care l-a întâmpinat pe Avraam când acesta se întorcea de la înfrângerea regilor și l-a binecuvântat, el, căruia Avraam i-a făcut parte, zeciuială din toate, „al cărui nume” se tâlcuiește mai întâi „rege al dreptății”, dar care mai este și rege al Salemului, adică „rege al păcii”, fără tată, fără mamă, fără spiță de neam, neavând nici început al zilelor, nici sfârșit al vieții, dar **asemănat Fiului lui Dumnezeu**, el rămâne preot de-a pururi”. (Evr 7, 1–3).

4. Locurile paralele

- *acele texte din Sf. Scriptură, care întrebuițează cuvinte și expresii asemănătoare sau tratează lucruri și subiecte înrudite.*
- paralelism poate fi perfect sau imperfect.

Rolul locurilor paralele

- aprofundare a conținutului
- stabilirea detaliilor
- înțelegerea contextului
- intenția evanghelistului
- stabilirea tradiției textuale
- conturarea mesajului

Vindecarea unui lepros		
Mt 8, 2–4	Mc 1, 40–44	Lc 5, 12–14
2. Și iată un lepros, apropiindu-se, I se închina, zicând: „Doamne, dacă vrei, Tu poți să mă curățești”.	40. Și a venit la El un lepros, rugându-L și închinându-se și zicând: „Dacă vrei, Tu poți să mă curățești”.	12. Și a fost că, pe când era El în una din cetăți, iată un om plin de lepră; și văzându-L pe Iisus, a căzut cu fața la pământ și I s-a rugat, zicând: „Doamne, dacă vrei, Tu poți să mă curățești”.
3. Și Iisus, întinzându-Și mâna, S-a atins de el, zicând: „Vreau, curățește-te!” Și îndată i s-a curățit lepra.	41. Și făcându-I-Se milă, Și-a întins mâna și S-a atins de el și i-a zis: „Vreau, curățește-te!”	13. Și întinzându-Și mâna, S-a atins de el, zicând: „Vreau, curățește-te!” Și îndată S-a dus lepra de pe el.
4. Și i-a zis Iisus: „Ia seama să nu spui la nimeni, ci mergi de te arată preotului și să duci darul pe care l-a rânduit Moise, să le fie lor mărturie.”	42. Și îndată s-a depărtat lepra de pe el și s-a curățit. 43. Și dându-i poruncă aspră, îndată l-a scos afară 44. Și i-a zis: „Ia seama, să nu spui nimănui nimic, ci mergi de te arată preotului, iar pentru curățirea ta să duci cele rânduite de Moise, să le fie lor mărturie”.	14. Iar Iisus i-a poruncit să nu spună nimănui: „Cidu-te, arată-te preotului, iar pentru curățirea ta să aduci jertfă așa cum a rânduit Moise, să le fie lor mărturie”.

Tăierea capului Sfântului Ioan Botezătorul	
Mt 14, 3–9	Mc 6, 17–26
<p>3. Irod, prinzându-l pe Ioan, îl legase și-l pusese în temniță, din pricina Irodiadei, soția lui Filip, fratele său;</p> <p>4. pentru că Ioan îi zicea: „Nu-ți este îngăduit s-o ai de soție”.</p> <p>5. Și voind să-l ucidă, s-a temut de mulțime, că-l socoteau profet.</p> <p>6. Dar prăznuind Irod ziua sa de naștere, fiica Irodiadei a jucat în fața oaspeților și i-a plăcut lui Irod.</p>	<p>17. Că Irod, trimițând, îl prinsese pe Ioan și-l legase și-l întemnița-se din pricina Irodiadei, femeia lui Filip, fratele său, pe care o luase de soție.</p> <p>18. Fiindcă Ioan îi zicea lui Irod: „Nu-ți e îngăduit s-o ai pe femeia fratelui tău”.</p> <p>19. Iar Irodiada îl ura și voia să-l omoare, dar nu putea,</p> <p>20. fiindcă Irod se temea de Ioan, știindu-l bărbat drept și sfânt, și-l ocrotea. Și, ascultându-l, rămânea ndelung pe gânduri și bucuros îl asculta.</p> <p>21. Și întâmplându-se o zi cu bun prilej, când Irod la ziua sa de naștere le-a făcut ospăț dregătorilor săi și căpeteniilor oștirii și frunțașilor din Galileea.</p>

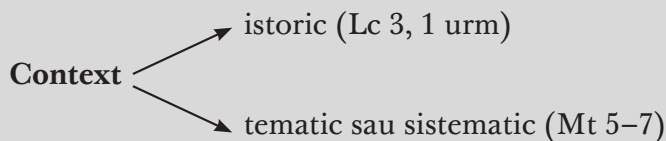
<p>7. Pentru aceasta, cu jurământ i-a făgăduit să-i dea orice va cere.</p> <p>8. Iar ea, îndemnată fiind de ma-ma ei, i-a zis: „Dă-mi aici, pe tîpsie, capul lui Ioan Botezătorul”.</p> <p>9. Și regele s-a întristat, dar din pricina jurământului și a celor ce ședea la masă cu el, a poruncit să i se dea.</p>	<p>22. și intrînd fiica Irodiadei și jucînd, a plăcut lui Irod și celor ce ședea la masă cu el. Iar regele i-a zis fetei: „Cere de la mine orice vei vrea și-ți voi da”.</p> <p>23. Și s-a jurat: „Orice vei cere de la mine îți voi da, pînă la jumătate din regatul meu”.</p> <p>24. Și s-a jurat: „Orice vei cere de la mine îți voi da, pînă la jumătate din regatul meu”.</p> <p>25. Și îndată intrînd cu grabă la rege, i-a cerut, zicînd: „Vreau să-mi dai chiar acum, pe tîpsie, capul lui Ioan Botezătorul”.</p> <p>26. Și regele s-a întristat mult, dar din pricina jurămintelor și a celor ce ședea la masă cu el, n-a vrut să spună nu.</p>
--	--

Avem și relatarea lucanică:

„Și de toate cele petrecute a auzit Irod tetrarhul și era nedumerit; că se spunea de către unii că Ioan a înviat din morți; iar de către alții, că Ilie s-a arătat; și iarăși de către alții, că un profet din cei vechi a înviat. Iar Irod a zis: *Lui Ioan, eu i-am tăiat capul. Cine este dar acesta despre care aud astfel de lucruri? Și căuta să-L vadă*” (Lc 9, 7–9).

5. Contextul

- *unul dintre cele mai importante mijloace de investigație ale sensului Scripturii;*
- *ideea unui text nu apare niciodată izolat, ci în relație cu cele ce o preced sau o succed (raport logic).*

a. Rolul contextului

- *înțelegerea sensului ideilor – textul nu se interpretează separat de context*

- *sprijin pentru interpretul Scripturii*

Exemplu:

„Eu sunt pâinea vieții” (In 6, 48).

„Luați aminte și feriți-vă de aluatul fariseilor și al saducheilor”. (Mt 16, 6).

Lămurire din context:

„Iar ei cugetau în sinea lor, zicând: N-am luat pâine! Dar Iisus, cunoscându-le gândul, le-a zis: Ce cugetați în voi înșivă, puțin-credincioșilor, că n-ați luat pâine? Încă nu înțelegeți, nici nu vă aduceți aminte de cele cinci pâini la cei cinci mii de oameni și câte coșuri ați luat? Nici de cele șapte pâini la cei patru mii de oameni, și câte coșuri ați luat? Cum de nu pricepeți că nu despre pâine v-am vorbit, ci să vă feriți de aluatul fariseilor și al saducheilor? Atunci au înțeles că nu le-a spus să se ferească de aluatul pâinii, ci de **învățătura** fariseilor și a saducheilor” (Mt 16, 7–12).

Exemplu:

„Nu este Dumnezeu!” (Ps 13, 1).

Lămurire din context:

„**Zis-a cel nebun** întru inima sa: „Nu este Dumnezeu!” Stricați au devenit și urâți s-au făcut în căile lor, nu-i nimeni care să facă binele, nu, nici măcar unul nu este”.

Hiperbolă cu trimitere la Fac 6, 5.12 text pe care Ap. Pavel îl va exploata teologic, asociindu-i altele asemănătoare, în Rom 3, 9–20:

„Dar Domnul Dumnezeu a văzut că răutatea oamenilor s-a mărit pe pământ și că toată închipuirea din gândul inimii lor era fără încetare numai spre rău” (Fac. 6, 5); „Și a căutat Domnul Dumnezeu spre pământ, și iată, era stricat; căci tot trupul își stricase calea sa pe pământ” (Fac. 6, 12).

„Atunci, ce? Avem noi (iudeii – n.n.) vreo întâietate? Nicidecum; căci, ceva mai înainte, noi i-am învinuit și pe Iudei și pe Elini, că toți sunt sub păcat, așa cum este scris: Nimeni nu este drept, nu e nici unul; nu-i cine să-nțeleagă, nu-i cine să-L caute pe Dumnezeu; toți s-au abătut, împreună netrebnici s-au făcut. Nu-i cine să facă binele, nu, nu-i nici măcar unul. Mormânt deschis e gâtlejul lor; cu limbile lor au viclenit; venin de aspidă-i sub buzele lor; de blestem li-i gura plină, și de amărăciune; grabnice le sunt picioarele să verse sânge; pustiire și nenorocire sunt în căile lor, și calea păcii n-au cunoscut-o, nu-i frică de Dumnezeu înaintea ochilor lor. Noi știm însă că cele câte le spune legea, le spune celor ce sunt sub lege, așa ca orice gură să fie închisă și ca toată lumea să fie vinovată în fața lui Dumnezeu. Pentru că din faptele legii nimeni nu se va îndreptăți în fața Lui, de vreme ce prin lege vine cunoștința păcatului” (Rom 3, 9–20).

Exemplu:

„Toate-mi sunt îngăduite!” (1 Cor 10, 23)

Lămurire din context:

„Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate folosesc. Toate-mi sunt îngăduite, dar nu toate zidesc. Nimeni să nu caute pe ale sale, ci fiecare pe ale celuiilalt. Mâncați tot ce se vinde în măcelărie, fără să puneți întrebări pe temei de conștiință, căci al Domnului e pământul și plinirea lui. Dacă cineva dintre necredincioși vă cheamă la masă și vreți să vă duceți, mâncați orice vă este pus înainte, fără să puneți nici o întrebare pe temei de conștiință. Dar dacă cineva vă va spune: Aceasta este din jertfa idolilor!, să nu mâncați, din pricina celui ce v-a spus și pe temei de conștiință – dar conștiința, zic eu, nu a ta, ci a celuiilalt...” (1 Cor 10, 23–29).

b. Ajutoarele contextului

- *Tema tratată:*

Textul „Voi sunteți sarea pământului.” (Mt 5, 13), trebuie înțeles în contextul Predicii de pe Munte.

- *Intenția autorului în conceperea și transmiterea textului*

Dacă știm divergențele apărute în rândul credincioșilor din Corint, vom înțelege și scopul scrierii primei Epistole către Corinteni.

- *Cultura epocii, a personajelor, a destinatarilor scrierilor*

Percepția asupra personajelor (Pilat), ușurează explicarea anumitor acțiuni sau afirmații.

- *Cunoștințe de istorie și de arheologie biblică*

Exercițiu biblic

Locurile paralele le aflăm, de regulă, pe fiecare pagină a Bibliei, în partea de jos. Astfel, la edițiile sinodale ale Bibliei, numărul versetului din textul scris în pagină, la care se face referire, este trecut între paranteze, (x), după care urmează, abreviate, locurile paralele la care se face trimitere.

În *Biblia „Bartolomeu”* locurile paralele sunt în lateral. Este trecut, în paranteză, textul la care se face referire, după care urmează locurile paralele. Cu **bold** sunt trecute capitolele, iar obișnuit, versetele:

Exercițiu biblic

- 21) Mt 17, 22-23;
20, 18-19;
27, 63; 28, 6
Mc 9, 31;
10, 33-34;
11, 27; 14, 43, 53;
15, 1
Lc 9, 22; 17, 25;
18, 31-33;
24, 7, 26
FA 17, 3
21-28) Mc 8,
31-38; 9, 1
22) FA 21, 12
23) Ir 32, 19
Mt 4, 10
- le-a poruncit ucenicilor să nu spună nimănui că El este Hristosul.
- ²¹ De atunci a început Iisus să le arate ucenicilor Săi că El trebuie să meargă la Ierusalim și să pătimească multe de la bătrâni și de la arhierei și de la cărturari și să fie omorât și a treia zi să învie. ²² Și Petru, luându-L deoparte, a început să-L dojenească, zicându-I: „Fie-Ți milă de Tine, Doamne!, asta să nu Ți se întâmple!” ²³ Iar El, întorcându-Se, i-a zis lui Petru: „Mergi înapoia Mea, Satano!; piatră de poticnire-Mi ești^b, că nu le cugeți pe cele ale lui Dumnezeu, ci pe cele ale oamenilor!”
- 24) Mt 10, 38

6. În loc de concluzii

*„Nu voi explica numai cuvintele. Vă voi spune **despre cine s-au scris, de cine, către cine, pentru ce, când și cum.** Că nu-i de ajuns să spui că sunt scrise în Scriptură, nici să le explici desprinzând cuvintele unele de altele, nici să sfâșii frazele corpului Scripturilor de Dumnezeu insuflete, nici să le iei separat, lipsite de legătura în care se găsesc. Așa s-au introdus în viața noastră multe învățături greșite, pentru că diavolul a convins pe cei cu mintea trândavă să explice în chip greșit cuvintele Scripturii, fie adăugând, fie lăsând la o parte și întunecând astfel adevărul... de aceea Scriptura ne arată și cuvintele celor necredincioși, precum doctorii spun celor sănătoși faptele celor bolnavi, pentru a fi mai cu luare aminte, nu simplu ca să le auzim, ci și pentru a ne feri a le rosti. Ne spune ce a zis cel nebun, ca tu să te înțelepțești și să nu-i primești cuvântul; ne spune ce a zis cel necredincios, ca tu să fugi de necredință.”*

SF. IOAN HRISOSTOM,
Omilie la Ieremia, X, 23 (PG 56)

II.
PROGRAM DE
CITIRE A BIBLIEI PE PARCURSUL UNUI AN

• • • •

	<i>Evangelhiei Epistole</i>	<i>Lege</i>	<i>Istorie</i>	<i>Psalmi</i>	<i>Didac- tice</i>	<i>Profeți</i>	<i>Cărți bune de citit</i>
Săpt.	Duminică	Luni	Mărți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
1	Matei 1-2 Rom 1-2	Facere 1-3	Iosua 1-5	Psalmi 1-2	Iov 1-2	Isaia 1-6	Tobit 1-4
2	Matei 3-4 Rom 3-4	Facere 4-7	Iosua 6-10	Psalmi 3-5	Iov 3-4	Isaia 7-11	Tobit 5-9
3	Matei 5-7 Rom 5-6	Facere 8-11	Iosua 11-15	Psalmi 6-8	Iov 5-6	Isaia 12-17	Tobit 10-13
4	Matei 8-10 Rom 7-8	Facere 12-15	Iosua 16-20	Psalmi 9-11	Iov 7-8	Isaia 18-22	Tobit 14-16
5	Matei 11-13 Rom 9-10	Facere 16-19	Iosua 21-24	Psalmi 12-14	Iov 9-10	Isaia 23-28	Iudita 1-4
6	Matei 14-16 Rom 11-12	Facere 20-23	Jud 1-6	Psalmi 15-17	Iov 11-12	Isaia 29-33	Iudita 5-8
7	Matei 17-19 Rom 13-14	Facere 24-27	Jud 7-11	Psalmi 18-20	Iov 13-14	Isaia 34-39	Iudita 9-12
8	Matei 20-22 Rom 15-16	Facere 28-31	Jud 12-16	Psalmi 21-23	Iov 15-16	Isaia 40-44	Iudita 13-16
9	Matei 23-25 1 Cor 1-2	Facere 32-35	Jud 17-21	Psalmi 24-26	Iov 17-18	Isaia 45-50	Epistola lui Ieremia
10	Matei 26-28 1 Cor 3-4	Facere 36-39	Rut	Psalmi 27-29	Iov 19-20	Isaia 51-55	Cânt. celor trei tineri
11	Marcu 1-2 1 Cor 5-6	Facere 40-43	1 Regi 1-5	Psalmi 30-32	Iov 21-22	Isaia 56-61	3 Ezdra 1-3
12	Marcu 3-4 1 Cor 7-8	Facere 44-47	1 Regi 6-10	Psalmi 33-35	Iov 23-24	Isaia 62-66	3 Ezdra 4-6
13	Marcu 5-6 1 Cor 9-10	Facere 48-50	1 Regi 11-15	Psalmi 36-38	Iov 25-26	Ieremia 1-6	3 Ezdra 7-9
14	Marcu 7-8 1 Cor 11-12	Ieșire 1-4	1 Regi 16-20	Psalmi 39-41	Iov 27-28	Ieremia 7-11	Înț. Sol. 1-3
15	Marcu 9-10 1 Cor 13-14	Ieșire 5-8	1 Regi 21-25	Psalmi 42-44	Iov 29-30	Ieremia 12-16	Înț. Sol. 4-6

	<i>Evangelhie Epistole</i>	<i>Lege</i>	<i>Istorie</i>	<i>Psalmi</i>	<i>Didac- tice</i>	<i>Profeți</i>	<i>Cărți bune de citit</i>
Săpt.	Duminică	Luni	Mărți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
16	Marcu 11-12 1 Cor 15-16	Ieșire 9-12	1 Regi 26-31	Psalmi 45-47	Iov 31-32	Ieremia 17-21	Înț. Sol. 7-9
17	Marcu 13-14 2 Cor 1-3	Ieșire 13-16	2 Regi 1-4	Psalmi 48-50	Iov 33-34	Ieremia 22-26	Înț. Sol. 10-12
18	Marcu 15-16 2 Cor 4-5	Ieșire 17-20	2 Regi 5-9	Psalmi 51-53	Iov 35-36	Ieremia 27-31	Înț. Sol. 13-15
19	Luca 1-2 2 Cor 6-8	Ieșire 21-24	2 Regi 10-14	Psalmi 54-56	Iov 37-38	Ieremia 32-36	Înț. Sol. 16-19
20	Luca 3-4 2 Cor 9-10	Ieșire 25-28	2 Regi 15-19	Psalmi 57-59	Iov 39-40	Ieremia 37-41	Sirah 1-2
21	Luca 5-6 2 Cor 11-13	Ieșire 29-32	2 Regi 20-24	Psalmi 60-62	Iov 41-42	Ieremia 42-46	Sirah 3-5
22	Luca 7-8 Galateni 1-3	Ieșire 33-36	3 Regi 1-4	Psalmi 63-65	Prover- be 1	Ieremia 47-52	Sirah 6-7
23	Luca 9-10 Galateni 4-6	Ieșire 37-40	3 Regi 5-9	Psalmi 66-68	Prover- be 2-3	Plângeri	Sirah 8-10
24	Luca 11-12 Efeseni 1-3	Levitic 1-3	3 Regi 10-13	Psalmi 69-71	Prover- be 4	Iezechiel 1-6	Sirah 11-12
25	Luca 13-14 Efeseni 4-6	Levitic 4-6	3 Regi 14-18	Psalmi 72-74	Prover- be 5-6	Iezechiel 7-12	Sirah 13-15
26	Luca 15-16 Filipeni 1-2	Levitic 7-9	3 Regi 19-22	Psalmi 75-77	Prover- be 7	Iezechiel 13-18	Sirah 16-17
27	Luca 17-18 Filipeni 3-4	Levitic 10-12	4 Regi 1-5	Psalmi 78-80	Prover- be 8-9	Iezechiel 19-24	Sirah 18-20
28	Luca 19-20 Coloseni 1-2	Levitic 13-15	4 Regi 6-10	Psalmi 81-83	Prover- be 10	Iezechiel 25-30	Sirah 21-22
29	Luca 21-22 Coloseni 3-4	Levitic 16-18	4 Regi 11-15	Psalmi 84-86	Pro- verbe 11-12	Iezechiel 31-36	Sirah 23-25

	<i>Evangelhie Epistole</i>	<i>Lege</i>	<i>Istorie</i>	<i>Psalmi</i>	<i>Didac- tice</i>	<i>Profeți</i>	<i>Cărți bune de citit</i>
Săpt.	Duminică	Luni	Mărți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
30	Luca 3–24 1 Tesal 1–3	Levitic 19–21	4 Regi 16–20	Psalmi 87–89	Prover- be 13	Iezechiel 37–42	Sirah 26–27
31	Ioan 1–2 1 Tesal 4–5	Levitic 22–24	4 Regi 21–25	Psalmi 90–92	Pro- verbe 14–15	Iezechiel 43–48	Sirah 28–30
32	Ioan 3–4 2 Tesal	Levitic 25–27	1 Para- lip 1–4	Psalmi 93–95	Prover- be 16	Daniel 1–6	Sirah 31–33
33	Ioan 5–6 1 Tim 1–3	Num 1–4	1 Para- lip 5–9	Psalmi 96–98	Pro- verbe 17–18	Daniel 7–12	Sirah 34–36
34	Ioan 7–9 1 Tim 4–6	Num 5–8	1 Pa- ralip 10–14	Psalmi 99–101	Prover- be 19	Osea 1–7	Sirah 37–39
35	Ioan 10–12 2 Tim 1–2	Num 9–12	1 Pa- ralip 15–19	Psalmi 102–104	Pro- verbe 20–21	Osea 8–14	Sirah 40–42
36	Ioan 13–15 2 Tim 3–4	Num 13–16	1 Pa- ralip 20–24	Psalmi 105–107	Prover- be 22	Amos 1–4	Sirah 43–45
37	Ioan 16–18 Tit	Num 17–20	1 Pa- ralip 25–29	Psalmi 108–110	Pro- verbe 23–24	Amos 5–9	Sirah 46–48
38	Ioan 19–21 Filimon	Num 21–24	2 Para- lip 1–5	Psalmi 111–113	Prover- be 25	Miheia	Sirah 49–51
39	Fapte 1–2 Evrei 1–4	Num 25–28	2 Pa- ralip 6–10	Psalmi 114–115	Pro- verbe 26–27	Ioil	Istoria Susanei
40	Fapte 3–4 Evrei 5–7	Num 29–32	2 Pa- ralip 11–15	Psalmi 116–117	Prover- be 28	Avdia	Bel și Balaurul

	<i>Evangelhie Epistole</i>	<i>Lege</i>	<i>Istorie</i>	<i>Psalmi</i>	<i>Didac- tice</i>	<i>Profeți</i>	<i>Cărți bune de citit</i>
Săpt.	Duminică	Luni	Mărți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
41	Fapte 5–6 Evrei 8–10	Num 33–36	2 Pa- ralip 16–20	Psalmi 118	Pro- verbe 29–30	Iona	1 Macabei 1–4
42	Fapte 7–8 Evrei 11–13	Deut 1–3	2 Pa- ralip 21–24	Psalmi 119–120	Prover- be 31	Naum	1 Macabei 5–8
43	Fapte 9–10 Iacob 1–3	Deut 4–6	2 Pa- ralip 25–28	Psalmi 121–123	Eccle- siasist 1–2	Avacum	1 Macabei 9–12
44	Fapte 11–12 Iacob 4–5	Deut 7–9	2 Pa- ralip 29–32	Psalmi 124–126	Eccle- siasist 3–4	Sofonie	1 Macabei 13–16
45	Fapte 13–14 1 Petru 1–3	Deut 10–12	2 Pa- ralip 33–36	Psalmi 127–129	Eccle- siasist 5–6	Agheu	2 Macabei 1–3
46	Fapte 15–16 1 Petru 4–5	Deut 13–15	Ezdra 1–5	Psalmi 130–133	Eccle- si- ast7–8	Zaharia 1–7	2 Macabei 4–6
47	Fapte 17–18 2 Petru	Deut 16–19	Ezdra 6–10	Psalmi 134–136	Eccle- siasist 9–10	Zaharia 8–14	2 Macabei 7–9
48	Fapte 19–20 1 Ioan 1–3	Deut 20–22	Neemia 1–4	Psalmi 137–139	Eccle- siasist 11–12	Maleahi	2 Macabei 10–12
49	Fapte 21–22 1 Ioan 4–5	Deut 23–25	Neemia 5–9	Psalmi 140–142	Cânt Cân 1–2	Apoc 1–6	2 Macabei 13–15
50	Fapte 23–24 2 Ioan	Deut 26–28	Neemia 10–13	Psalmi 143–145	Cânt Cân 3–4	Apoc 7–11	3 Macabei 1–3

	<i>Evangelhie Epistole</i>	<i>Lege</i>	<i>Istorie</i>	<i>Psalmi</i>	<i>Didac- tice</i>	<i>Profeți</i>	<i>Cărți bune de citit</i>
Săpt.	Duminică	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
51	Fapte 25–26 3 Ioan	Deut 29–31	Estera 1–5	Psalmi 146–148	Cânt Cân 5–6	Apoc 12–17	3 Macabei 4–7
52	Fapte 27–28 Iuda	Deut 32–34	Estera 6–10	Psalmi 149–150	Cânt Cân 7–8	Apoc 18–20	Rug. lui Manase

III.
PROGRAM DE
CITIRE A NOULUI TESTAMENT
PE PARCURSUL UNUI AN

• • • •

Săpt.	Duminică	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
1	Matei 1,1–25	Matei 2,1–23	Matei 3,1–17	Matei 4,1–25	Matei 5,1–12	Matei 5,13–48	Matei 6,1–15
2	Matei 6,16–34	Matei 7,1–29	Matei 8,1–14	Matei 8,15–34	Matei 9,1–17	Matei 9,18–38	Matei 10,1–23
3	Matei 10,24–42	Matei 11,1–30	Matei 12,1–21	Matei 12,22–50	Matei 13,1–17	Matei 13,18–43	Matei 13,44–58
4	Matei 14,1–36	Matei 15,1–20	Matei 15,21–39	Matei 16,1–28	Matei 17,1–27	Matei 18,1–14	Matei 18,15–35
5	Matei 19,1–12	Matei 19,13–30	Matei 20,1–34	Matei 21,1–22	Matei 21,23–46	Matei 22,1–22	Matei 22,23–46
6	Matei 23,1–22	Matei 23,23–39	Matei 24,1–28	Matei 24,29–51	Matei 25,1–13	Matei 25,14–46	Matei 26,1–13
7	Matei 26,14–29	Matei 26,30–54	Matei 26,55–75	Matei 27,1–14	Matei 27,15–38	Matei 27,39–66	Matei 28,1–20
8	Marcu 1,1–20	Marcu 1,21–45	Marcu 2,1–12	Marcu 2,13–28	Marcu 3,1–35	Marcu 4,1–20	Marcu 4,21–41
9	Marcu 5,1–20	Marcu 5,21–43	Marcu 6,1–29	Marcu 6,30–56	Marcu 7,1–16	Marcu 7,17–37	Marcu 8,1–21
10	Marcu 8,22–38	Marcu 9,1–29	Marcu 9,30–50	Marcu 10,1–22	Marcu 10,23–52	Marcu 11,1–14	Marcu 11,15–33
11	Marcu 12,1–27	Marcu 12,28–44	Marcu 13,1–37	Marcu 14,1–21	Marcu 14,22–42	Marcu 14,43–72	Marcu 15,1–15
12	Marcu 15,16–28	Marcu 15,29–47	Marcu 16,1–20	Luca 1,1–22	Luca 1,23–38	Luca 1,39–58	Luca 1,59–80
13	Luca 2,1–24	Luca 2,25–52	Luca 3,1–20	Luca 3,21–38	Luca 4,1–19	Luca 4,20–44	Luca 5,1–20
14	Luca 5,21–39	Luca 6,1–26	Luca 6,27–49	Luca 7,1–23	Luca 7,24–50	Luca 8,1–15	Luca 8,16–39
15	Luca 8,40–56	Luca 9,1–17	Luca 9,18–36	Luca 9,37–62	Luca 10,1–20	Luca 10,21–42	Luca 11,1–26

Săpt.	Dumini- că	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
16	Luca 11,27–54	Luca 12,1–21	Luca 12,22–40	Luca 12,41–59	Luca 13,1–35	Luca 14,1–35	Luca 15,1–10
17	Luca 15,11–32	Luca 16,1–13	Luca 16,14–31	Luca 17,1–37	Luca 18,1–17	Luca 18,18–43	Luca 19,1–27
18	Luca 19,28–48	Luca 20,1–18	Luca 20,19–47	Luca 21,1–19	Luca 21,20–38	Luca 22,1–20	Luca 22,21–46
19	Luca 22,43–71	Luca 23,1–12	Luca 23,13–32	Luca 23,33–56	Luca 24,1–12	Luca 24,13–35	Luca 24,36–53
20	Ioan 1,1–18	Ioan 1,19–51	Ioan 2,1–25	Ioan 3,1–21	Ioan 3,22–36	Ioan 4,1–26	Ioan 4,27–54
21	Ioan 5,1–18	Ioan 5,19–47	Ioan 6,1–15	Ioan 6,16–34	Ioan 6,35–59	Ioan 6,60–71	Ioan 7,1–30
22	Ioan 7,31–53	Ioan 8,1–20	Ioan 8,21–47	Ioan 8,48–59	Ioan 9,1–41	Ioan 10,1–21	Ioan 10,22–42
23	Ioan 11,1–16	Ioan 11,17–44	Ioan 11,45–57	Ioan 12,1–22	Ioan 12,23–50	Ioan 13,1–20	Ioan 13,21–38
24	Ioan 14,1–31	Ioan 15–1,11	Ioan 15,12–27	Ioan 16,1–18	Ioan 16,19–33	Ioan 17,1–26	Ioan 18,1–40
25	Ioan 19,1–22	Ioan 19,23–42	Ioan 20,1–31	Ioan 21,1–14	Ioan 21,15–25	FAp 1,1–26	FAp 2,1–21
26	FAp 2,22–47	FAp 3,1–26	FAp 4,1–22	FAp 4,23–37	FAp 5,1–16	FAp 5,17–42	FAp 6,1–15
27	FAp 7,1–22	FAp 7,23–43	FAp 7,44–60	FAp 8,1–17	FAp 8,18–40	FAp 9,1–19	FAp 9,20–43
28	FAp 10,1–33	FAp 10,34–48	FAp 11,1–30	FAp 12,1–25	FAp 13,1–12	FAp 13,13–52	FAp 14,1–28
29	FAp 15,1–5	FAp 15,6–29	FAp 15,30–41	FAp 16,1–15	FAp 16,16–40	FAp 17,1–17	FAp 17,18–34
30	FAp 18,1–28	FAp 19,1–17	FAp 19,18–41	FAp 20,1–38	FAp 21,1–16	FAp 21,17–40	FAp 22,1–30

Săpt.	Duminică	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
31	FAp 23,1–15	FAp 23,16–35	FAp 24,1–27	FAp 25,1–12	FAp 25,13–27	FAp 26,1–32	FAp 27,1–20
32	FAp 27,21–44	FAp 28,1–31	Rom 1,1–15	Rom 1,16–32	Rom 2,1–29	Rom 3,1–20	Rom 3,21–31
33	Rom 4,1–25	Rom 5,1–21	Rom 6,1–23	Rom 7,1–25	Rom 8,1–17	Rom 8,18–39	Rom 9,1–33
34	Rom 10,1–21	Rom 11,1–15	Rom 11,16–36	Rom 12,1–21	Rom 13,1–14	Rom 14,1–23	Rom 15,1–33
35	Rom 16,1–27	1 Cor 1,1–31	1 Cor 2,1–16	1 Cor 3,1–23	1 Cor 4,1–21	1 Cor 5,1–13	1 Cor 6,1–20
36	1 Cor 7,1–16	1 Cor 7,17–40	1 Cor 8,1–13	1 Cor 9,1–27	1 Cor 10,1–33	1 Cor 11,1–16	1 Cor 11,17–34
37	1 Cor 12,1–31	1 Cor 13,1–13	1 Cor 14,1–39	1 Cor 15,1–19	1 Cor 15,20–34	1 Cor 15,35–58	1 Cor 16,1–24
38	2 Cor 1,1–24	2 Cor 2,1–17	2 Cor 3,1–18	2 Cor 4,1–18	2 Cor 5,1–21	2 Cor 6,1–18	2 Cor 7,1–16
39	2 Cor 8,1 – 9,15	2 Cor 10,1–18	2 Cor 11,1–33	2 Cor 12,1–21	2 Cor 13,1–13	Gal 1,1–24	Gal 2,1–21
40	Gal 3,1–14	Gal 3,15–29	Gal 4,1–31	Gal 5,1–26	Gal 6,1–18	Efes 1,1–23	Efes 2,1–22
41	Efes 3,1–21	Efes 4,1–32	Efes 5,1–14	Efes 5,15–33	Efes 6,1–24	Filip 1,1–11	Filip 1,12–30
42	Filip 2,1–30	Filip 3,1–21	Filip 4,1–23	Col 1,1–29	Col 2,1–23	Col 3,1 – 4,1	Col 4,2–18
43	1 Tes 1,1 – 2,20	1 Tes 3,1–13	1 Tes 4,1–18	1 Tes 5,1–28	2 Tes 1,1– 2,17	2 Tes 3,1–18	1 Tim 1,1–20
44	1 Tim 2,1 – 3,16	1 Tim 4,1–16	1 Tim 5,1–25	1 Tim 6,1–21	2 Tim 1,1–18	2 Tim 2,1 – 3,17	2 Tim 4,1–22

Săpt.	Duminică	Luni	Marți	Miercuri	Joi	Vineri	Sâmbătă
45	Tit 1,1 – 2,15	Tit 3,1–15	Filim 1,1–25	Evrei 1,1–14	Evrei 2,1–18	Evrei 3,1–19	Evrei 4,1 – 5,14
46	Evrei 6,1–20	Evrei 7,1–28	Evrei 8,1–13	Evrei 9,1–28	Evrei 10,1–14	Evrei 10,15–39	Evrei 11,1–16
47	Evrei 11,17–40	Evrei 12,1–29	Evrei 13,1–9	Evrei 13,10–25	Iacov 1,1–27	Iacov 2,1–26	Iacov 3,1–18
48	Iacov 4,1–17	Iacov 5,1–20	1 Petru 1,1–25	1 Petru 2,1–25	1 Petru 3,1–22	1 Petru 4,1 – 5,14	2 Petru 1,1–21
49	2 Petru 2,1–22	2 Petru 3,1–18	1 Ioan 1,1–10	1 Ioan 2,1–29	1 Ioan 3,1–24	1 Ioan 4,1–21	1 Ioan 5,1–21
50	2 Ioan 1,1–13	3 Ioan 1,1–15	Iuda 1,1–25	Apoc 1,1–20	Apoc 2,1–29	Apoc 3,1–22	Apoc 4,1 – 5,14
51	Apoc 6,1–17	Apoc 7,1 – 8,13	Apoc 9,1–21	Apoc 10,1 – 11,19	Apoc 12,1–18	Apoc 13,1–18	Apoc 14,1–20
52	Apoc 15,1– 16,21	Apoc 17,1–18	Apoc 18,1–24	Apoc 19,1–21	Apoc 20,1–15	Apoc 21,1–27	Apoc 22,1–21

IV. Lista abrevierilor

Vechiul Testament

Facere	Fac	Iezechiel	Iez
Ieșire	Ies	Daniel	Dan
Levitic	Lev	Osea	Osea
Numeri	Num	Amos	Amos
Deuteronom	Deut	Avdie	Avd
Iosua	Iosua	Iona	Iona
Judecător	Jud	Miheia	Mih
Rut	Rut	Naum	Naum
1 Regi	1 Reg	Avacum	Avac
2 Regi	2 Reg	Sofonie	Sof
3 Regi	3 Reg	Agheu	Agheu
4 Regi	4 Reg	Zaharia	Zah
1 Paralipomena	1 Paralip	Maleahi	Mal
2 Paralipomena	2 Paralip	Tobit	Tob
Ezra	Ezra	Iudita	Iudt
Neemia	Neem	Baruh	Bar
Estera	Est		
Psalmi	Ps	Epistola lui	
Iov	Iov	Ieremia	EpIer
Proverbe	Prov	Cântarea celor	
Ecclesiast	Ecles	trei tineri	Tin
Cântarea		3 Ezra	3 Ezr
Cântărilor	Cânt Cânt	Înțelepciunea	
Isaia	Isaia	lui Solomon	Sol
Ieremia	Ier	Înțelepciunea	
Plângerile lui		lui Isus Sirah	Sir
Ieremia	Plang Ier	Istoria Susanei	Sus

Bel și balaurul	Bel	3 Macabei	3 Mac
1 Macabei	1 Mac	Rugăciunea	
2 Macabei	2 Mac	regelui Manase	Man

Noul Testament

Matei	Mt	2 Tesalaloniceni	2 Tes
Marcu	Mc	1 Timotei	1 Tim
Luca	Lc	2 Timotei	2 Tim
Ioan	In	Tit	Tit
Faptele		Filimon	Filim
Apostolilor	FAp	Evrei	Evr
Romani	Rom	Iacob	Iac
1 Corinteni	1 Cor	1 Petru	1 Ptr
2 Corinteni	2 Cor	2 Petru	2 Ptr
Galateni	Gal	1 Ioan	1 In
Efeseni	Efes	2 Ioan	2 In
Filipeni	Filip	3 Ioan	3 In
Coloseni	Col	Iuda	Iuda
1 Tesalaloniceni	1 Tes	Apocalipsa	Apoc

Abrevieri generale

Ed.	Editura
trad. rom.	traducerea românească
op. cit.	opera citată
art. cit.	articolul citat

Alte abrevieri

Reviste

BOR	<i>Biserica Ortodoxă Română</i> (București, 1874 –)
GB	<i>Glasul Bisericii</i> (București, 1941 –)
MMS	<i>Mitropolia Moldovei și Sucevei</i> (Iași, 1924–1990)
MA	<i>Mitropolia Ardealului</i> (Sibiu, 1956–1990)
MB	<i>Mitropolia Banatului</i> (Timișoara, 1950 –)

- O   *Ortodoxia* (București, 1949 –)
 RB   *Revue biblique* (Paris, 1893 –)
 ST   *Studii Teologice* (București, 1949 –)

Colecții

- Fil.   *Filocalia sfințelor nevoițe ale desăvârșirii sau culegere din scrierile Sfinților Părinți care arată cum se poate omul curăți, lumina și desăvârși*, trad. de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, vol. I-IV (Sibiu, 1946–1948; București, 1993–1994), vol. V-XII (București, 1976–2002)
 PG   *Patrologiae Cursus Completus: Series Graeca*, 162 vol., (Paris, J. P. Migne, 1857–1966)
 PSB   *Părinți și scriitori bisericești*, vol. 1–80 (București, Ed. IBMBOR, 1978 –)

Edituri

- IBMBOR   *Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române* (București)

V. Bibliografie

---

a. Ediții ale Sfintei Scripturi

Cartea Psalmilor sau Psaltirea profetului și Regelui David, versiunea BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, Ed. Arhidiecezana, Cluj, 1998.

Biblia adică Dumnezeiasca Scriptură a Vechiului și Noului Testament tipărită întâia oară la 1688 în timpul lui ȘERBAN VODĂ CANTACUZINO, domnul Țării Românești și cu osârdia logofătului CONSTANTIN BRÂNCOVEANU și retipărită într-o nouă ediție în facsimil și transcriere, cu binecuvântarea Preafericitului Părinte DANIEL, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Ed. IBMBOR, București, 2014.

Biblia sau Sfânta Scriptură, Ed. IBMBOR, București, Ediții sinodale apărute în 1914, 1936, 1938, 1944, 1968, 1975, 1982, 1988.

Biblia sau Sfânta Scriptură, versiune revizuită, redactată și comentată de BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, Ed. IBMBOR, București, 2002.

Noul Testament, tipărit pentru prima dată în limba română la 1648 de către SIMION ȘTEFAN, Mitropolitul Transilvaniei și reeditat după 340 de ani din inițiativa și purtarea de grijă a Prea Sfințitului EMILIAN, Episcop al Alba Iuliei, Ed. Episcopiei Ortodoxe Române a Alba Iuliei, 1988.

Noul Testament, versiune revăzută, redactată și comentată de ÎPS Arhiepiscop BARTOLOMEU VALERIU ANANIA, Ed. IBMBOR, București, 1993.

Novum Testamentum Graece, ed. 28, Barbara et Kurt ALAND, Johannes KARAVIDOPOULOS, Carlo M. MARTINI, Bruce M. METZGER (eds.), Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart, 2012.

b. Opere patristice

Sf. IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, Ed. Scripta, București, 1993.

- Sf. IUSTIN MARTIRUL ȘI FILOSOFUL, *Dialogul cu iudeul Tryfon*, în PSB 2, Ed. IBMBOR, București, 1980.
- Sf. MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mystagogia. Cosmosul și sufletul. Chipuri ale Bisericii*, Ed. IMBBOR, București, 2000.
- Sf. NICOLAE CABASILĂ, *Despre viața în Hristos*, Ed. IBMBOR, București, 2001.

c. Cărți de cult

- Liturghier*, Ed. IBMBOR, București, 2012.
- Penticostar*, Ed. IBMBOR, București, 1999.

d. Dicționare, Enciclopedii, Manuale, Introduceri

- Dicționar Biblic*, Societatea Misionară Română, Ed. Cartea Creștină, Oradea, 1995.
- BASARAB, M., *Ermeneutica Biblică*, Ed. Episcopiei Ortodoxe, Oradea, 1997.
- BRANIȘTE, E., *Dicționar enciclopedic de cunoștințe religioase*, Ed. Diecezană, Caransebeș, 2001.
- CARREZ, M., MOREL, F., *Dicționar grec-român al Noului Testament*, Ed. Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 1999.
- CORNIȚESCU, C., *Sinopsa celor patru Evanghelii*, Societatea Biblică Interconfesională din România, București, 2000.
- CORNIȚESCU, E., ABRUDAN, D., *Limba ebraică biblică*, EIBMBOR, București, 2002.
- MIHOC V., MIHOC D., MIHOC I., *Introducere în Studiul Noului Testament*, Sibiu, 2001.
- MUNTEANU L., *Compendiu de Introducere în Cărțile Noului Testament*, Cluj-Napoca, 1941.
- NICOLAESCU N. I., MARCU G., VLAD Ș., MUNTEANU L. G., *Studiul Noului Testament, Manual pentru Institutele teologice*, Ed. a doua, București, 1977.
- PRELIPCEAN V., NEAGA N., BARNA G., CHIALDA M., *Studiul Vechiului Testament. Manual pentru institutele teologice*, ed. a III-a îngrijită de Pr. Conf. Dr. Ioan CHIRILĂ, Renașterea, Cluj-Napoca, 2003.
- SCRIBAN, I., *Manual de Ermeneutică Biblică*, Ed. Casei Școalelor, București, 1922.

- SUCIU I, *Ermeneutica biblică*, Arad, 1933.
- TENNEY, C. M., *Studiu al Noului Testament*, Oradea, 1991.
- TODORAN, I., ZĂGREAN, I., *Dogmatica Ortodoxă. Manual pentru Seminariile Teologice*, Ed. Renașterea, Cluj, 2000.
- TOFANĂ, S., *Introducere în Studiul Noului Testament*, vol. 1, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- TOFANĂ, S., *Studiul Noului Testament, Curs pentru anul I de studiu*, Ed. Alma Mater, Cluj-Napoca, 2005.

e. Comentarii biblice

- MAIER Gerhard, *Evangelhia după Matei. Vol. 1–2 (Comentariu biblic)*, Korntal, Germania, 2000.
- MAIER Gerhard, *Evangelhia după Luca. Vol. 4–5 (Comentariu biblic)*, Korntal, Germania, 1999.
- MAIER Gerhard, *Evangelhia după Ioan. Vol. 6–7 (Comentariu biblic)*, Korntal, Germania, 1999.
- WEISS, H.F., *Der Brief an die Hebräer*, Göttingen, 1991.

f. Lucrări de teologie

- BARTON, J., *The Old Testament: Canon, Literature and Theology*, Ashgate, 2007.
- BEAUREGARD, COSTA de, M. A.; STĂNILOAE, D., *Mica Dogmatică vorbită, dialoguri la Cernica*, Sibiu, 1995.
- BERG, H. Klaus, *Ein Wort wie Feuer*, München, 1992.
- BRECK, J., *Sfânta Scriptură în Tradiția Bisericii*, Ed. Patmos, Cluj-Napoca, 2003.
- CAIRD G. B., *New Testament Theology*, Clarendon, Oxford, 1994.
- CONȚAC, E. (ed.), *Cornilescu: din culisele publicării celei mai citite traduceri românești a Sfintei Scripturi*, Prefață de Francisca BĂLTĂCEANU, Ed. Logos, Cluj-Napoca, 2014.
- CULLMANN, O., *Noul Testament*, București, 1993.
- DOSOFTEI, *Psalmi în versuri*, Antologie și prefață Ion BUZAȘI, Ed. Galaxia Gutenberg, Târgu-Lăpuș, 2007.
- EVDOKIMOV, P., *L'Orthodoxie*, Neuchatel, 1965.

- EVDOKIMOV, P., *Vârstele vieții spirituale*, trad. Pr. Prof. ION BUGA, Ed. Christiana, București, 1993.
- FITZMEYER J. A., *An Introductory Bibliography for the Study of Scripture*, Pontifical Biblical Institute, Roma 1990.
- GHEORGHIU, V., *Introducere în Sfintele Cărți ale Testamentului Nou*, Cernăuți, 1929.
- GOPPELT L., *Theology of the New Testament*, 2 vol., Eerdmans, Grand Rapids, 1981–1982.
- GRAFTON, A., WILLIAMS, M., *Christianity and the Transformation of the Book: Origen, Eusebius, and the Library of Caesarea*, Harvard University Press, Cambridge/London, 2006.
- GUILLEMETTE N., *Introduction a la lecture du Nouveau Testament*, Cerf, Paris 1980.
- LEIMAN, S. Z., *The Canonization of Hebrew Scripture: the Talmudic and Midrashic evidence*, Archon Books, Hamden, 1976.
- METZGER, B. M., *The Bible in Translation*, Baker Academic, Grand Rapids, 2001.
- MOISESCU I., *Sfânta Scriptură și interpretarea ei în opera Sfântului Ioan Hrisostom*, Ed. Anastasia, București, 2003.
- NEGRUȚIU S., MOLDOVAN D., CODREA F., MĂȚĂOANU M., TOFANĂ S. (coordonator), *Cercetarea noutestamentară românească – Ghid bibliografic*, Cluj-Napoca, 2004.
- PARKER, D. C., *An Introduction to the New Testament Manuscripts and their Texts*, Cambridge University Press, Cambridge, 2008.
- SCHWEIZER E., *A Theological Introduction to the New Testament*, Abingdon, Nashville, 1991.
- SLEVOACĂ, Ș., *Predici pentru toate duminicile și sărbătorile anului bisericesc*, București, 1979.
- STĂNILOAE, D., *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. 1 și 3, Ed. IBMBOR, București, 1979.
- TOFANĂ, S., *Iisus Hristos Arhiereu veșnic după Epistola către Evrei*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000.
- TOFANĂ, S., *Evanghelia lui Iisus. Misiunea cuvântului*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2018.
- TOV, E., *The Greek and Hebrew Bible. Collected Essays on the Septuagint*, Brill, Leiden / Boston / Köln, 1999.

- VANDEMBERGHE, B. H., *Saint Jean Chrysostome et la Parole de Dieu*, Les Editions du Cerf, Paris, 1961.
- WISEMAN, D., *Archaeological Confirmations of the Old Testament*, in HENRY C. (editor), *Revelation and the Bible*, Grand Rapids, Michigan, 1958.

g. Alte scrieri

- ANANIA, V., *Memorii*, Ed. Polirom, Iași, 2011.
- BARTOLOMEU, Mitrop., *Corupția spirituală*, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011.
- CARTOJAN, N., *Istoria literaturii române vechi*, vol. 1, București 1940.
- IORGA, N., *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. I, Tipografia Neamul românesc, Vălenii de Munte, 1908.
- IORGA, N., *Istoria românilor*, vol. 6, Ed. Enciclopedică, București, 2015.
- MILITARU, V., *Psaltirea în versuri*, Ed. Lumină din lumină, București, 2000.
- PLINIU CEL TÂNĂR, *Opere complete. Scrisori*, traducere, note, prefață de Liana MANOLACHE, Ed. Univers, București, 1977.
- POPOVICI, I., *Palia de la Orăștie*, București, 1913.

h. Studii și articole

- ABRUDAN, D., „Creștinismul și Mozaismul în perspectiva dialogului interreligios” (teză de doctorat), în *MA*, 1–3 / 1979.
- BASARAB, M., „Biblia în Liturghia și viața spirituală ortodoxă”, în *MB*, 1–3/ 1979, pp. 31–42.
- BASARAB, M., „Scriptură și Liturghie”, în *MB*, 7–9 / 1981, pp. 462–484.
- CORNÎTESCU, E., „Persoana lui Mesia și lucrarea Sa în lumina profețiilor vechitestamentare”, în *ST*, 9–10/1985, pp. 605–615.
- DAVID, I. P., „«Biblia» Britanică (a lui D. Cornilescu), o traducere favorabilă prozelitismului sectant”, în *GB*, 5 / 1987, pp. 23–40.
- DOROFTEI, D. C., „Manuscrisele biblice din Biblioteca de la Qumran și importanța acestora pentru studiul biblic”, în *RT*, 3 / 2010, pp. 161–172.
- DREYFUS, F., „L'actualisation de l'Écriture: II. L'action de l'Esprit”, în *RB*, 86/1979, pp. 161–193.
- GALERIU, C., „Biblia în Biserica Ortodoxă”, în *MB*, 9–10 / 1985, pp. 591–597.
- MARCU, T. G., „Noul Testament de la Bălgrad în contextul istoric-literar al Bibliei românești – 325 de ani de la tipărirea lui”, în *MA*, 1–3/1974, pp. 84–95.

- MARCU, T. G., „Sfânta Scriptură în «pom românesc»” (100 de ani de la apariția Bibliei lui Șaguna), în *MA*, 11–12 / 1958, pp. 782–812.
- MARCU, T. G., „Un eveniment bisericesc: Biblia din 1968”, în *BOR*, 5–6 / 1969, pp. 483–486.
- MARCU T. G., „Preocupări didactice și bibliografice neotestamentare–Contribuții parțiale”, în *MA*, nr. 11–12, 1963, p. 836–856.
- MICLE, V., „Citirea și interpretarea Sfintei Scripturi după Omiliile Sf. Ioan Gură de Aur”, în *O*, 2 / 1980.
- MIHOC, V., „Iisus Hristos și izvoare antice profane”, în *ST*, 1 / 1989.
- MIRCEA, I., „Prefigurările crucii în Vechiul Testament și semnificația lor în tradiția cultică creștină”, în *ST*, 7–8 / 1970, pp. 547–564.
- MUREȘAN, F., „Un eveniment religios literar”, în *Viața ilustrată*, 3 / 1942.
- NEAGA, N., „Palia de la Orăștie. 1582–1982”, în *MA*, 4–6 / 1982, pp. 309–315.
- NEAGA, N., „Tălmăcirea Sfintei Scripturi”, în *MB*, 4 / 1988, pp. 9–24.
- NICOLAESCU I. N., „Scurt istoric al traducerii Sfintei Scripturi. Principalele ediții ale Bibliei în B.O.R”, în *ST*, 7–8 / 1974, pp. 489–521.
- NICOLAESCU I. N., „Biserica Ortodoxă păstrătoarea celor mai bune tradiții și metode de exegză biblică”, în *ST*, 3–4/ 1952, p. 113–133.
- PIRU, A., „Biblia de la București”, în *Istoria literaturii române*, vol. 1, Ed. Academiei Române, București, 1964.
- PRELIPCEANU, V., „Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție ca izvoare ale revelației divine în cele trei mari confesiuni creștine”, în *MMS*, 3–6 / 1970, pp. 218–230.
- SĂBĂDUȘ, I., „Rudolf Bultmann și demitologizarea Sfintei Scripturi”, în *MA*, 9–10 / 1972, pp. 669–682.
- TALMON, S., „The Old Testament Text”, în *From the Beginnings to Jerome (The Cambridge History of the Bible)*, vol. 1, ed. by Peter R. ACKROYD and Christopher F. EVANS, Cambridge University Press, Cambridge, 1970, pp. 159–199.
- TOFANĂ, S., „Vlădica Nicolae Colan ca biblist”, în *Omagiu mitropolitului Nicolae Colan (1883–1993)*, Ed. Arhidiecezană, Cluj-Napoca, 1995.
- TOFANĂ, S., „Cine citește și cine interpretează Sfânta Scriptură? O viziune hrisostomică”, în vol. *Misiunea Parohiei și a Mănăstirii într-o lume în continuă schimbare*, Ed. Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2016, pp. 56–70.

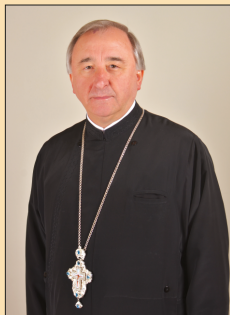
- TOFANĂ, S., „«Evanghelizare» sau «centralitatea» lui Hristos într-o societate secularizată”, în vol. *Dimensiunea socială a Evangheliei, Suplimentul Teologic al Jurnalului Plērōma*, București, 2011, pp. 15–33.
- TOFANĂ, S., „Sfânta Scriptură într-o lume secularizată: eficientă sau ineficientă?”, în *Plērōma*, 2 / 2006, pp. 7–28.
- WISEMAN, D. J., „Archaeological Confirmations of the Old Testament”, în Carl F. HENRY (editor), *Revelation and the Bible*, Grand Rapids, Michigan, 1958, pp. 301–302.
- ZIZIOULAS, J., „Vérité et communion dans la perspective de la pensée patristique greque”, în *Irenikon*, 4 / 1977, pp. 451–510.

i. Site-uri Internet

<https://ro.orthodoxwiki.org>
<https://ro.wikipedia.org/wiki>

Ce este Biblia? Ce mai spune ea omului de azi? Ce mesaj mai poate avea o carte care cuprinde, în paginile ei, referiri la personaje și întâmplări mai vechi de 6000 de ani, dacă ne gândim la Vechiul Testament, sau relatări de evenimente mai vechi de 2000 de ani, dacă avem în vedere Noul Testament?

Un răspuns la astfel de întrebări se poate afla atât în volumul de față, cât și în cele ce vor urma...

Pr. Prof. Stelian TOFANĂ

„Programul biblic” inițiat de Părintele Profesor Stelian Tofană, și care s-a desfășurat, o bună perioadă de timp, în Biserica Ortodoxă „Schimbarea la Față”, din Cluj-Napoca, a fost mai mult decât un eveniment eclezial misionar; a fost, și este, oglindirea ecoului căutării milenare de către om a adevărului divin descoperit în Scripturi.

Pr. Prot. Titus MOLDOVAN

(Biserica Ortodoxă „Schimbarea la Față”, Cluj-Napoca)

Atunci când așezăm Sfânta Scriptură în centrul vieții noastre, ca pe un veritabil sistem de referință, descoperim că avem o misiune în lumea aceasta, indiferent de pregătirea și de slujirea noastră. Cartea de față este oglinda unei astfel de misiuni, desfășurată cu dăruire de către Păr. Prof. Stelian Tofană, în cadrul Programului Biblic, de la Cluj.

Pr. Dr. Petru I. ILEA

(Biserica Ortodoxă „Schimbarea la Față”, Cluj-Napoca)

ISBN gen. 978-606-37-1737-6
ISBN vol. 1 978-606-37-1738-3